

**Faktory ovlivňující životní úroveň
Visegrádské čtyřky**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Prof. Ing. Jana Stávková, Csc.

Bc. Veselý Pavel

Brno 2015

[Zde se nachází originální zadání práce]

Poděkování

Děkuji mé vedoucí diplomové práce prof. Ing. Janě Stávkové, Csc. za odborné vedení, rady a konzultace, které mi po celý průběh zpracování diplomové práce poskytla. Chtěl bych také poděkovat mé rodině, bez které by mi studium na vysoké škole nebylo umožněno. Dále za jejich trpělivost a podporu po celou dobu studia. Poděkovat bych chtěl také mé přítelkyni, která při mně stála i v těžkých chvílích.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Faktory ovlivňující životní úroveň Visegrádské čtyřky** vypracoval samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 5. ledna 2015

Abstract

VESELÝ, P. *Factors affecting living standards of the Visegrad Group*. Diploma thesis. Brno, 2015.

This diploma thesis deals with monitoring the development and analysis of selected indicators affecting living standards in the Visegrad group. The Visegrad group includes country in Central Europe: Czech republic, Slovakia, Hungary and Poland. The diploma thesis analyzes a selected indicators, which determing living standards. The thesis also analyzes their development and mutual comparisons between selected countries from entering countries into the European Union in 2005 to 2013. The main data source for this work is provided by Eurostat especially EU-SILC. The next part is a principal component analysis of the monitored indicators and the results are interpreted in mutual comparison of the countries of the Visegrad group.

Keywords

Standards of living, The Visegrad group, Principal component analysis

Abstrakt

VESELÝ, P. *Faktory ovlivňující životní úroveň Visegrádské čtyřky*. Diplomová práce. Brno, 2015.

Tato diplomová práce se zabývá sledováním vývoje a analýzou vybraných ukazatelů ovlivňujících životní úroveň v zemích Visegrádské čtyřky. Do této skupiny zemí střední Evropy spadají Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Polsko. V diplomové práci jsou analyzovány vybrané ukazatele determinující životní úroveň, jejich vývoj a vzájemné srovnání mezi vybranými zeměmi od vstupu zemí do Evropské unie tj. od roku 2005 až po rok 2013. Hlavním datovým zdrojem pro tuto práci jsou data poskytnutá a zveřejněná Eurostatem, zejména šetření EU-SILC. V další části práce je provedena analýza hlavních komponent sledovaných ukazatelů a její výsledky interpretovány ve vzájemném srovnání zemí Visegrádské čtyřky.

Klíčová slova

Životní úroveň, Visegrádská čtyřka, Analýza hlavních komponent

Obsah

1	Úvod a cíl práce	11
1.1	Úvod.....	11
1.2	Cíl práce	12
2	Literární rešerše	13
2.1	Životní úroveň.....	13
2.2	Země Visegrádské čtyřky.....	18
2.3	Příjmy a příjmová nerovnost.....	19
2.4	Chudoba	22
2.5	Sociální politika	24
3	Metodika	27
3.1	Analýza hlavních komponent	29
4	Vlastní práce	33
4.1	Pohled a srovnání životní úrovně zemí V4 dle HDP	33
4.2	Deprivace.....	34
4.3	Nezaměstnanost.....	43
4.4	Příjmy.....	48
4.5	Školství	57
4.6	Zdravotnictví.....	62
4.7	Životní prostředí.....	67
4.8	Analýza hlavních komponent.....	73
5	Závěr	86
6	Literatura	90
7	Přílohy	96

Seznam grafů

Graf 1:HDP zemí V4 ve srovnání s průměrem EU 28 (Zdroj: Eurostat).....	33
Graf 2: Míra růstu HDP (%) v zemích V4 v letech 2005 – 2008 (Zdroj: Eurostat).....	34
Graf 3: Míra materiální deprivace v zemích V4 a EU 27 v roce 2013 (Zdroj: Eurostat).....	35
Graf 4:Těžce materiálně deprivované domácnosti – vývoj 2005-2013 v % (Zdroj: Eurostat).....	39
Graf 5: Podíl domácností zemí V4 a EU 27, které se potýkají s nedostatkem dvou a více z indikátorů deprivace (Zdroj: Eurostat).....	40
Graf 6: Míra nezaměstnanosti v zemích V4 v letech 2005-2013 (Zdroj: Eurostat).....	44
Graf 7: délka života strávená v zaměstnání v zemích V4 v letech 2005-2012 (Zdroj: Eurostat).....	47
Graf 8: Počet hodin strávených v zaměstnání během pracovního týdne v zemích V4 v letech 2005-2013 (Zdroj: Eurostat).....	47
Graf 9: Příjmová nerovnost v zemích V4 – dělení na kvintily, a ukazatel S80/S20, 2013 (Zdroj: Eurostat)	51
Graf 10: Vývoj Giniho koeficientu v zemích V4 v letech 2005-2013 (Zdroj: Eurostat)	52
Graf 11: Hranice chudoby v PPS (pravá osa) a míra obyvatelstva zemí V4 pod hranicí chudoby (levá osa) v roce 2013 (Zdroj: Eurostat).....	53
Graf 12: Míra ohrožení chudobou před a po sociálních transferech v roce 2013 (Zdroj: Eurostat)...	56
Graf 13: Relativní propad příjmů osob ohrožených chudobou 2005-2013 v zemích V4 a EU 27 (Zdroj: Eurostat)	56
Graf 14: Vládní výdaje na žáka v PPS v zemích V4 v letech 2005-2011 (Zdroj: Eurostat)	62
Graf 15: Počet praktických lékařů na 100 tis. obyv. v zemích V4 v letech 2005-2011 (Zdroj: Eurostat)	63
Graf 16: Vývoj standardizované úmrtnosti v letech 1999 – 2010 v zemích V4 (Zdroj: Eurostat)	64
Graf 17: Ekologické daně jako podíl z HDP jednotlivých zemí V4 (Zdroj: Eurostat).....	70

Seznam tabulek

Tab. 1: Vliv jednotlivých ukazatelů na životní úroveň.....	28
Tab. 2: Stupnice KMO indexu pro vhodnost dat pro PCA.....	30
Tab. 3: Ukazatele tvořící vstupní soubor dat pro PCA.....	32
Tab. 4: Položky materiální deprivace v zemích V4 a EU (27) v letech 2005-2013.....	36
Tab. 5: Indikátory materiální deprivace a procento domácností zemí V4 a EU, které si nemohou danou položku dovolit či se nachází v určité tíživé situaci.....	37
Tab. 6: Bytová deprivace zemí V4 a EU (27) v letech 2005 a 2013.....	40
Tab. 7: Celková deprivace v zemích V4.....	42
Tab. 8: Vývoj dlouhodobé nezaměstnanosti v zemích V4 a EU (27) v letech 2005-2013.....	45
Tab. 9: Domácnosti bez práce a domácnosti vyznačující se nízkou pracovní intenzitou v zemích V4 a EU (27) – srovnání let 2005 – 2013.....	45
Tab. 10: Srovnání průměrných příjmů, mediánu, min. mzdy a její proporce k prům. měs. Příjmům zemí V4 v letech 2005, 2009 a 2013.....	49
Tab. 11: Srovnání příjmů jednotlivých skupin obyvatel podle ekonomické aktivity v zemích V4 v PPS.....	50
Tab. 12: Míra ohrožení chudobou po sociálních transferech v zemích V4 a EU 27 v letech 2005-2013 dle pohlaví.....	54
Tab. 13: Míra ohrožení chudobou v roce 2013 – dělení dle ek. aktivity obyvatelstva.....	55
Tab. 14: Procento mladistvých, kteří jsou zapsáni ke studiu v zemích V4 a EU (27).....	58
Tab. 15: Školní docházka v letech v zemích V4 a EU (27) v letech 2005-2012.....	59
Tab. 16: Podíl obyvatelstva v zemích V4 a EU (27), kteří jsou zapsáni v terciárním vzdělání.....	60
Tab. 17: Podíl obyvatelstva zemí V4 a EU (27) ve věku 25-64 let, kteří se celoživotně vzdělávají v letech 2005-2013.....	61
Tab. 18: Počet nemocničních lůžek na 100 tis. obyv. v zemích V4 – srovnání let 2005 a 2011.....	65
Tab. 19: Délka zdravého života v zemích V4 – dělení dle pohlaví v letech 2005 a 2012.....	66
Tab. 20: Škodliviny na území jednotlivých zemí V4 – srovnání let 2005 a 2012.....	68
Tab. 21: Příjmy zemí V4 a EU (27) z ekologických daní v letech 2005 – 2012.....	71
Tab. 22: Vládní výdaje na ochranu životního prostředí jako podíl HDP zemí V4 – dělení na veřejný sektor a průmysl.....	72
Tab. 23: KMO test ČR.....	74
Tab. 24: Vysvětlená variace ČR.....	75
Tab. 25: Matice faktorových zátěží ČR.....	76
Tab. 26: KMO test Slovensko.....	77
Tab. 27: Vysvětlená variace Slovensko.....	78

Tab. 28: Výsledná matice faktorových zátěží Slovensko	79
Tab. 29: KMO test Polsko	80
Tab. 30: Vysvětlená variace PL	81
Tab. 31: Výsledná matice faktorových zátěží Polsko	81
Tab. 32: KMO test Maďarsko	83
Tab. 33: Vysvětlená variace Maďarsko	83
Tab. 34: Matice faktorových zátěží Maďarsko.....	84

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

Životní úroveň obyvatel na zemi se diametrálně liší. Lidé z protipólů země mají nejen odlišný způsob života, ale také rozdílné podmínky pro život. Mnohaletou snahou je tyto společné podmínky definovat a pomocí nich vyjádřit hodnotu životů napříč jednotlivými zeměmi. Jednotná definice životní úrovně neexistuje. Životní úroveň je nevyčísitelná, nepopsatelná a pro mnoho lidí také značně subjektivní. Existují pouze přibližující faktory a ukazatele, pomocí nichž se snažíme životní úroveň vyjádřit. Globálně nejpoužívanějším ukazatelem, podle kterého se životní úroveň měří, představuje HDP přepočítaný na obyvatele. Peněžní vyjádření roční produkce na území určitého státu v poměru s počtem obyvatel. Tak se dnes hodnotí životní úroveň po celém světě. Tento ukazatel nejenom, že nepodává informace, jaké služby a produkty byly vyprodukovány, v jaké kvalitě a jestli mají pozitivní či negativní vliv pro člověka, ale také zcela opomíjí část tzv. šedé ekonomiky a netržní produkce. Oproti němu stojí řada nově vznikajících ukazatelů, které kombinují různé složky týkající se příjmů, výdajů, ekologie, délky života, základních lidských potřeb až po subjektivní pocity jako je spokojenost jednotlivých domácností s jejich životní úrovní.

V kontrastu k HDP existuje několik desítek, možná i stovek ukazatelů, které se snaží zachytit úroveň života lidí pomocí ukazatelů, ať již spolu souvisejících, či nikoli. Mnoho z nich je vytvářeno institucemi, které shromažďují velké množství dat a aktivně se podílí na zlepšení životních podmínek po celém světě. Mezi nejvýznamnější instituce tvořící nejen ukazatele životní úrovně, ale také chudoby jsou: Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Světová banka (World bank), Světová zdravotnická organizace (WHO), Evropská unie či Organizace světových národů (OSN). V konečném důsledku značně záleží na výběru ukazatele, pomocí kterého chceme zkoumat životní úroveň na daném území. V této práci bude zkoumána životní úroveň v zemích Visegrádské skupiny, kterou tvoří Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Polsko. Všechny tyto země jsou České republiky, co se týče geografické polohy, velice blízké. V zemích Visegrádské čtyřky žije okolo 64,5 milionu lidí, z toho téměř 2/3 v Polsku. I přes jistou společnou minulost v podobě komunismu a tímto režimem způsobených následků, panují v jednotlivých zemích odlišné podmínky pro život, které budou prostřednictvím společných ukazatelů popsány.

1.2 Cíl práce

Cílem této diplomové práce je vybrat ukazatele hodnotící životní úroveň v zemích Visegrádské čtyřky. Tyto ukazatele analyzovat a srovnat mezi jednotlivými zeměmi a prostřednictvím nich vystihnout faktory formující životní úroveň v jednotlivých zemích.

K dosažení hlavního cíle bylo nutné vymezit dílčí cíle, které povedou k naplnění hlavního cíle. Mezi dílčí cíle patří následující:

- Zvolení skupiny dimenzí, která ovlivňuje životní úroveň;
- Výběr ukazatelů jednotlivých dimenzí životní úrovně podle subjektivního hodnocení;
- Provést komparaci těchto ukazatelů a úpravu pro možnost srovnání;
- Analyzovat vývoj a srovnat jednotlivé ukazatele za stanovené období;
- Z analyzovaných dat provést analýzu hlavních komponent vybraných ukazatelů;
- Interpretovat výsledky analýzy hlavních komponent a určit faktory ovlivňující životní úroveň v každé zemi.

2 Literární rešerše

2.1 Životní úroveň

Životní úroveň je pojmem, na který lze nahlížet z mnoha úhlů a každým jedincem je vnímána jinak. Definice životní úrovně je mnoho, stejně tak i hodnotících ukazatelů, které se snaží co nejlépe vyobrazit životní úroveň na určitém geografickém místě. Jednotnou definici životní úrovně stanovit ani nelze. Životní úroveň zahrnuje úroveň bohatství, pohodlí, příjmy, dostupnost bydlení, počet dnů dovolené za rok, zdravotní péči, přístup ke vzdělání, infrastrukturu ve zkoumané geografické oblasti, národní hospodářský růst, politickou stabilitu, náboženskou svobodu, životní prostředí či bezpečnost. Často jsou prostřednictvím životní úrovně porovnávány podmínky pro život v jednotlivých geografických oblastech, nejčastěji státech. (Investopedia, 2014)

Oficiální statistiky přistupují k hodnocení životní úrovně pomocí kvantitativních objektivně založených ukazatelů. Ukazatele jsou příjmy a výdaje obyvatelstva, spotřeba statků a služeb, znečištění ovzduší či kriminalita. To vše v členění dle typu domácnosti a příjmových skupin. (Stávková, 2010) Jednotlivé hodnotící ukazatele jsou složeny z diametrálně odlišných parametrů a mnohdy i protichůdných. Životní úroveň můžeme obecně popsat jako stupeň uspokojování životních a duchovních potřeb obyvatelstva, který se v čase mění.

Macek (2008) popisuje životní úroveň jako souhrn materiálních a duchovních hodnot uspokojujících potřeby obyvatel vzhledem ke svým reálným příjmům. Přičemž struktura potřeb plyne ze způsobu života.

Dále tento pojem zahrnuje i souhrn životních, pracovních a existenčních podmínek, díky kterým jsou potřeby obyvatelstva uspokojovány a odráží tak kvalitu života či stupeň blahobytu obyvatelstva, nejčastěji pak určité země. Životní úroveň je charakterizována různými ukazateli, a to jak kvalitativního, tak kvantitativního charakteru. Analýza těchto ukazatelů může probíhat jednotlivě nebo souhrnně v návaznosti na ostatní ukazatele související s životní úrovní. „V rámci statistiky se životní úroveň vyjadřuje kvantifikovatelně, tj. v měřitelných veličinách. Charakterizují ji především příjmy, předpokládaná spotřeba na osobu apod., tedy reálné mzdy, případně důchody obyvatelstva, faktor, který je v neustálém dynamickém pohybu a mění se v čase. V různých etapách vývoje společnosti nebo obdobích a v různých částech světa mají jednotliví ukazatelé životní úrovně rozdílný význam.“ (Knausová, 2005)

Životní úroveň lze měřit pomocí dvou odlišných metod. První metodou je ekonomický přístup, který zahrnuje objektivní kvantifikaci spotřebovaného zboží, služeb, součet příjmů a majetku, volného času či odlišné negativní hodnoty jako je znečištění ovzduší, nedostatek pitné vody či úmrtnosti. Z hlediska ekonomického lze chápat životní úroveň pomocí kvantifikovatelných ukazatelů, které v souhrnu vytváří obraz, který definuje aktuální životní úroveň. V tomto přístupu se sledují různá ekonomická data, která jsou

měřitelná. Patří zde zejména data týkající se příjmů, výdajů, mezd, cenové hladiny či nezaměstnanosti. (Svatošová, 2008) V druhém případě se jedná o uspokojování potřeb jednotlivců či domácností statky a službami, resp. rozdíl mezi skutečným stavem a stavem žádoucím a chtěným. Tato druhá metoda je charakteristická pro sociální průzkumy ve společnosti, kdy jsou brány subjektivní odpovědi jednotlivých respondentů na jejich životní úroveň. (Socioweb, 2012) Oproti ekonomickému pojetí životní úrovně zahrnuje i prvky, které nejsou kvantifikovatelné. Mezi daty získaných těmito dvěma metodami panuje nesoulad. I přes svou provázanost nepředstavují vzájemné substituty, a to z důsledků různé vypovídající schopnosti.

Sociologický pohled na životní úroveň dle Šrůtky (1968) představuje „*poměry sociální, kulturní, zdravotní, politické a právní; dále také pracovní podmínky lidí a jejich postavení ve společnosti*“. Životní úroveň obvykle reflektuje úroveň bohatství, materiálních statků, pohodlí a potřeb, které má určitá sociálně-ekonomická třída na daném území k dispozici. Slouží také k porovnání jednotlivých časových období, kdy umožňuje srovnání na určitém geografickém území v čase. V oblasti životní úrovně se prolíná mnoho faktorů, které determinují její finální podobu. V současné době existuje spousta ukazatelů, které zahrnují nejčastěji tyto faktory:

- Příjem;
- HDP na obyvatele;
- Třídní nepoměr;
- Míra chudoby;
- Pracovní doba nutná k nákupu potřeb;
- Inflace;
- Cenově dostupný přístup ke kvalitní zdravotní péči;
- Kvalita a dostupnost vzdělání;
- Předpokládaná doba života.

Příčinou proměnlivých ukazatelů životní úrovně v historickém vývoji lidstva je fakt, že tento pojem je značně obsáhlý a v čase proměnlivý. (Investopedia, 2014)

2.1.1 Ukazatele životní úrovně

Existuje mnoho ukazatelů ekonomické úrovně jednotlivých zemí, liší se však vypovídající schopností, kdy měří životní úroveň v širších souvislostech. V současné době, kdy má technologický pokrok exponenciální charakter, se měří výkonnost neboli také životní úroveň pomocí ukazatele HDP. Tento ukazatel je nejrozšířenějším a nejdostupnějším ukazatelem. Je tvořen osobní spotřebou, vládními výdaji, investicemi a čistým exportem. (Investopedia, 2014) Po přepočtu HDP na jednoho obyvatele dostáváme vyjádření životní úrovně. Průměrný HDP na 1 obyvatele je v EU v roce 2011 dle PPS¹ 25 130, kdy se vyskytuje lehce nad maximem z roku 2008 (PPS 25 020). Prostřednictvím tohoto ukazatele vévodí celé EU Lucembursko, které má tento ukazatel 2.72 násobně vyšší než je průměr EU, a to zejména z důvodu přes-hraniční spolupráce s Francií, Německem a Belgií. Česká republika se nachází pod průměrem EU (EU 27 = 100), kdy HDP na 1 obyvatele činí 80 procentních bodů ve srovnání s evropským průměrem. (ČSÚ, 2014), (Eurostat, 2014)

HDP je významným ukazatelem hospodářského růstu. Udává, jak rychle vyděláváme peníze, ale na druhou stranu nezohledňuje, jestli tento růst vede k tvorbě statků a služeb, které potřebujeme, či nám škodí. Reflektuje tedy určitou výkonnost jednotlivých států, ale neodráží faktické životní podmínky v daném státu. Dále ve svých výpočtech nezahrnuje tzv. stínovou ekonomiku. Neuvažuje užitek plynoucí ze spotřeby vyrobených statků. (Mankiw, 1999) HDP se měří třemi různými metodami. Produkční metodou se rozumí součet hrubé finální produkce výrobků a služeb, které byly vyrobeny a poskytnuty na území daného státu. Výdajovou metodou se rozumí vyčíslení výdajů jednotlivých sektorů na nákup finálních výrobků a služeb. Dochází zde k agregaci spotřebních a investičních výdajů. Třetí možností výpočtu je pomocí důchodové metody, kdy se vypočítá jako součet národního důchodu resp. součet příjmů domácností, amortizace a nepřímých daní. Nebere v úvahu všechny důchody obdržené domácnostmi. Vylučuje ze svého výpočtu transferové platby. (ČSÚ, 2014)

V případě tohoto ukazatele i negativní přírodní či politické katastrofy mohou mít na HPD kladný vliv. Při určitých škodách způsobených přírodními katastrofami ukazatel HDP na jednoho obyvatele, ale i v celkovém vyjádření, vzroste, neboť je zapotřebí výrazné ekonomické aktivity k odstranění škod a rekonstrukci. Vezměme v úvahu hurikán Katrina² v roce 2005 na území USA, kdy bylo zničeno takřka celé pobřeží Lousiany. Podmínky pro život byly mizerné, kdy nebyla k dostání ani pitná voda, ale HDP v následujících měsících rostl.

---

¹ PPS – purchasing power standard. Jedná se o standard kupní síly, který slouží k vyjádření souhrnných ekonomických ukazatelů při mezinárodním srovnání.

² Název hurikánu, který v roce 2005 postihnul jih USA. Tento hurikán za sebou zanechal značné materiální škody a oběti na životech.

Ukazatel, který dostatečně vystihuje životní úroveň, by měl dle evropského hospodářského a sociálního výboru splňovat tato kritéria:

- Sestává se z objektivních faktorů, které určují kapacity osob;
- Je citlivý na vliv politiky;
- Poskytuje údaje ve stanovených časových lhůtách;
- Umožňuje srovnání mezi zeměmi;
- Umožňuje chronologické srovnání;
- Je srozumitelný široké veřejnosti. (Europa, 2014)

Tlak na zapojení jiných ukazatelů věnující se životní úrovni tak nadále roste a vznikají nejrůznější nové ukazatele zahrnující rozmanité hodnotící kritéria. Jedním z takových nově vzniklých ukazatelů životní úrovně je Human Development Index (HDI), v češtině index lidského rozvoje. Byl vytvořen v roce 1990 v rámci rozvojového programu OSN, United Nations Development Program (UNDP).

Tento ukazatel kombinuje několik kategorií, kterými v souhrnu vyjadřuje kvalitu života, a to napříč všemi zeměmi na celém světě. Základními dimenzemi pro výpočet HDI jsou: délka života; vzdělání a životní úroveň.

Jednotlivé kategorie je třeba přizpůsobit, aby byly měřitelné, neboť se skládají z rozdílných dat, které jsou vyjádřeny v odlišných veličinách (roky, procenta, dolary). Do výpočtu je zahrnuta očekávaná délka života v rozmezí (25 až 85 let), HDP na obyvatele v PPP³ USD (100 USD až 87 000 USD) a vzdělání, které se dělí na gramotnost obyvatelstva nad 15 let (0 – 100 %) a složený hrubý podíl zapsaných ke studiu v primárním, sekundárním a terciárním stupni vzdělání (0-100 %). Výsledkem všech kategorií je hodnota náležící intervalu od 0 do 1. Finálním ukazatelem HDI je tak hodnota od 0 – 1, kterou jsme vypočetli jako průměr hodnot náležící daným kategoriím. Čím více se HDI blíží k 1, tím je životní úroveň vyšší. (UNDP, 2014). (Global Politics, 2012)

Protikladem tohoto ukazatele, kde je v zájmu šetření chudoby, je index lidské chudoby (HPI) angl. Human Poverty Index. Tento ukazatel zahrnuje různé znaky deprivace v kvalitě života a pomáhá posoudit míru chudoby ve společnosti. HPI je založen na čtyřech hodnotících faktorech: přístup k vodě, váha narození, naděje dožití a gramotnost dospělých. (Spor, 2004) Hodnoty tohoto ukazatele jsou identické jako hodnoty HDI s tím rozdílem, že čím vyšší hodnota, tím je míra chudoby vyšší a naopak. (Brenos, 2006) V porovnání s HDP, kde se v národních účtech výdaje na konečnou spotřebu berou jako výdaje za výrobky a služby nakoupeny a uhrazeny pouze domácnostmi, se u individuální skutečné spotřeby Actual Individual Consumption (AIC) berou výrobky a služby spotřebované jednotlivci bez ohledu na ekonomickou kategorii (domácnosti, vládní instituce, neziskové instituce). Tento indikátor tak není ovlivněn skutečností, že se v některých zemích významné organizace služeb podílí významnou měrou na spotřebě

---

³ PPP - Parita kupní síly: jedná se o poměr cen v národních měnách za stejné výrobky a služby v různých zemích.

(např. v oblasti zdravotnictví či školství). Například je-li zdravotnická péče v jednom státu hrazena vládními institucemi a ve druhém státě domácnostmi, tak mezinárodní srovnání výdajů na konečnou spotřebu domácností neporovnává podobné veličiny, zato dle individuální skutečné spotřeby ano. (Eurostat, 2006), (Spicker, 2007)

Dalším indexem životní úrovně je Worldwide Quality of Living Survey. Jedná se o každoroční hodnotící index společnosti Mercer. Tento index hodnotí kvalitu života ve 420 městech po celém světě. Hodnocení zahrnuje politické, sociální, ekonomické, ekologické faktory, ale také infrastrukturu či dostupnost vody. Celkové hodnocení probíhá na základě 39 kritérií. (Selin, 2012) V 70. letech 20. století byl navržen také ukazatel, který svým pojetím reflektoval sociálně - fyzickou úroveň populace. Vznikl PQLI indikátor (physical quality of life index), který byl vytvořen pod vedením OCD (Námořní rada pro rozvoj sídlící ve Washingtonu). Tento indikátor zahrnuje tři faktory – průměrnou délku života, kojeneckou úmrtnost a gramotnost. (Sanford, 2003)

Globálnější přístup přináší MPI (Multidimensional poverty index). Tento ukazatel byl poprvé zveřejněn v roce 2010 a navázal na HDI, kde určuje deprivaci ve třech stejných dimenzích a ukazuje počet lidí, kteří jsou mnohorozměrně chudí. (UNDP, 2014) Legatum prosperity index je globálním nástrojem pro měření stupně prosperity a také možností jak jí mohou země dosáhnout. Zaměřuje se jak na příjmovou stránku, ale také na stránku kvality života občanů jednotlivých států. (Univ, 2014)

V zemích ohrožené chudobou je dalším problémem i korupce, která má zde příhodné podmínky k životu. Prostřednictvím Indexu korupce (Corruption perception Index) lze měřit korupci v dané zemi. Tento index vytvořený roku 1995 organizací Transparency International seřazuje země podle indexu vnímání korupce. Čím nižší skóre tohoto ukazatele, tím vyšší výskyt korupce v dané zemi. Hodnotící stupnice je od 1 do 10. Rozvinuté země se řadí obvykle výše než země rozvojové. (Univ, 2014)

2.1.2 Kvalita života

„Kvalita života je to, jak jedinec vnímá své postavení ve světě v kontextu kultury a hodnotových systémů, ve kterých žije, a ve vztahu k jeho cílům očekáváním, životnímu stylu a zájmům.“ (Motlová, Dragomirecká, 2003)

V kontrastu s životní úrovní se kvalita života v mnohém překrývá, ale v některých oblastech naopak nesouvisí vůbec. Kvalita života je oproti životní úrovni více subjektivní a nehmotná. Abbey and Andrews (In: Romeny, 1995) konstatují, že je kvalita života obvykle subjektivní a je definována jako stupeň, ke kterému je jedincův život vnímán tak, aby odpovídal nějaké implicitní či explicitní hodnotě. Do hodnotících ukazatelů kvality života jsou tak zahrnuty subjektivní a neměřitelné faktory jakou jsou: svoboda pohybu, právo mít rodinu, politické přesvědčení, svoboda myšlení, hlasovací právo, právo na odpočinek a volný čas. Oba ukazatele jsou svým pojetím značně odlišné a samostatně neodráží a ani nemohou vyjadřovat celkový pohled na podmínky života na určitém místě. (Investopedia, 2014) Dle Vad'urové a Mühlpachra (2005) *“ekonomický růst a rozvoj vědy*

a techniky vytváří pro občany možnost bezproblémově uspokojovat primární materiální potřeby, zároveň se však objevuje dopad tohoto ekonomického růstu, který sebou nese ohrožení zdraví a lidské existence.”

Světová zdravotnická organizace (WHO) přistupuje k otázkám ohledně kvality života již od roku 1991. Stejně jako u životní úrovně, tak i u kvality života bylo jejím cílem vyvinutí mezinárodního srovnávacího indexu. WHOQOL (WHO Quality of Life), který využívá 26 položek, které měří oblasti fyzického zdraví, duševního zdraví, sociálních vztahů či sociální prostředí, stupeň nezávislosti, environmentální, spirituální rovinu či osobní přesvědčení. (WHO, 2014) Tyto nástroje měření kvality mají dle Vaďurové a Muhlpackra (2005) významné přednosti. Kladou důraz na vnímání a hodnocení jedince, jsou výsledkem dlouhodobého vývoje a především byly vyvinuty v mnoha kulturách světa.

Dle Veenhovea (2000) neexistuje pouze jedna kvalita života. Vytvořil koncept čtyř dimenzí kvality života. Jsou jimi životní šance, životní výsledky, vnitřní a vnější kvality. Dospěl k závěru, že nejlepším vyjádřením kvality života je to, jak šťastně svůj život jedinec prožije v kombinaci s délkou jeho života.

2.2 Země Visegrádské čtyřky

Visegrádské uskupení zemí tvoří Česká republika, Maďarsko, Slovensko a Polsko. Tato skupina čtyř států vznikla 15. února roku 1991 v severomaďarském městě Visegrád za setkání prezidenta ČSFR Václava Havla, prezidenta Polska Lecha Wałęsy a maďarského premiéra Józsefa Antally. Ze začátku byly zúčastněny pouze země tři. Po rozpadu Československa v roce 1993 se trojice států rozrostla na současnou V4⁴. Tato skupina států se ve vzájemné spolupráci snaží docílit integrace postkomunistických zemí do vyspělé západoevropské demokracie. Spolupracují zejména v oblasti veřejné správy, kde je tato spolupráce rozdělena do tří podoblastí: modernizace veřejné správy, informační systémy a vzdělávací systémy ve veřejné správě. V oblasti vzájemné spolupráce vznikl i mezinárodní visegrádský fond (MVF), který slouží především k posilování a rozvíjení vazeb mezi jednotlivými státy. Tento fond má své zázemí v Bratislavě. Státy spolupracují na principu pravidelného setkávání představitelů jednotlivých států. (Visegrad group, 2014)

V předsednictví se jednotlivé státy střídají v ročních intervalech. V současné době se V4 zaměřuje na prosazování spolupráce nejenom v členských zemích, ale také v celém střeoevropském regionu, kde navazuje spolupráci s ostatními zeměmi střední a východní Evropy, zejména Rakouskem a Slovinskem. Tato podoba příhraniční spolupráce se uskutečňuje již v tzv. programu V4+. (Euroskop, 2013)

V současnosti se působení Visegrádské skupiny zaměřuje i na další oblasti spolupráce, než výše uvedené. Jedná se o spolupráci v oblasti obrany, kde společnými

---

⁴ V4 – Země Visegrádské skupiny

silami státu vytvoří vojenskou jednotku v roce 2016. Dále v oblasti energetiky usilují o společný postup při výběru energetického mixu na úrovni EU, kde společně hájí jadernou energetiku. (MVCR, 2014)

2.3 Příjmy a příjmová nerovnost

Příjmy jsou jedním z nejvýznamnějších faktorů, který určuje životní úroveň domácností. Příjmy v podstatě určují jistou možnost jedince se podílet na výsledcích práce ostatních, a to především nákupem statků a služeb.

Podle Mareše (1999) příjmem rozumíme „peněžní částku, kterou získává jedinec s jistou periodicitou za nějaké své aktivity, dnes obvykle realizované na trhu práce nebo v nějaké souvislosti s tímto trhem práce“. Příjmem se rozumí: peníze, které jednotlivec nebo podnik obdrží výměnou za poskytování zboží či služeb nebo prostřednictvím investic kapitálů. (Investopedia 2014) Dle Lamba (2009) je příjem populární demografická proměnná segmentace trhů, protože úroveň příjmů domácností determinuje jejich kupní sílu. Přičemž samotný růst příjmů automaticky neznamená vyšší životní úroveň. Životní úroveň dle Lamba (2009) výlučně závislá na kupní síle peněz, ne na jejich množství. Domácností se rozumí malá skupina osob, která sdílí stejné místo k životu, která má některé nebo všechny své příjmy a bohatství společné, která spotřebovává určité druhy zboží a služeb společně, a to především bydlení a potraviny. (UN, 2007) Dle Saunders (2002) je příjem domácností přirozeným východiskem pro zkoumání průměrné životní úrovně nebo porovnání, jak se životní úrovně změnily v průběhu času. Příjmy poskytují prostředky, pomocí nichž se jedinci interagují jako spotřebitelé a výrobci na trhu. Saunders (2002) předpokládá, že nárůst příjmů odpovídá zvýšení životní úrovně, protože poskytuje prostředky pro zvýšení úrovně spotřeby v současnosti či v budoucnosti.

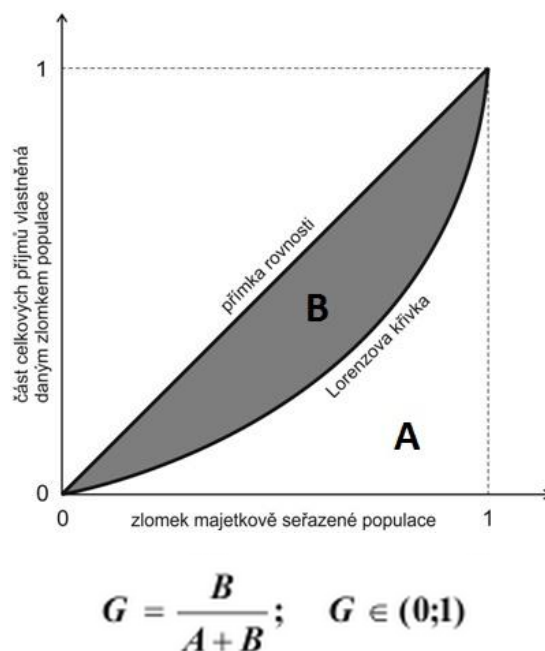
V roce 1971 publikoval Jan Pen „pochod trpaslíků“ (Parade of Dwarfs). Koncept pochodu trpaslíků pracuje s představou, že výška každého trpaslíka je úměrná jeho bohatství. Jestliže bychom je nechali pochodovat v řadě a pozorovali tuto pochodující řadu z jednoho místa celou hodinu. Viděli bychom většinu času pouze procházet trpaslíky, kteří představují lidi s podprůměrnými příjmy. Teprve ve 48. minutě by začali procházet lidé s průměrnou výškou a tedy průměrnými příjmy. Od tohoto momentu by výška exponenciálně rostla, viděli bychom obry, tedy lidi s vysoce nadprůměrnými příjmy. Pen (In: Atlantic, 2009) dodává, že nerovnost příjmů určuje, jak se příjmy jednotlivců reálně odlišují od situace, ve které by měli všichni stejné příjmy. Ve společnosti dochází k jevu, kdy se od průměru oddaluje více třída bohatých než chudých. Značným problémem, který je spjat s chudobou, ale také celkovou životní úrovní obyvatelstva v daném státě, je příjmová nerovnost. Tato nerovnost je podle Nolana (2009) způsobena dvěma faktory. Prvním jsou individuální vlastnosti každého jedince (charakter, fyzická zdatnost a další vrozené schopnosti). Tato skupina faktorů sama nevytváří nerovnost, neboť jednou ze základních vlastností lidské společnosti je různorodost a nemůžeme tedy identifikovat dva různé jedince s totožnými množinami vlastností. Důsledkem působení tohoto prvního

faktoru je skutečnost, že lidé nezískávají stejný příjem a i v případě, že by jej dostávali, sami jej nebudou schopni efektivně využít. Druhou skupinou faktorů jsou faktory vnější, které určují příjem jedinců. Takovýmto faktorem je zejména ekonomická a politická situace v zemi, sociální politika daného státu či legislativní rámec. (Nolan, Smeeding, Salverda, 2009)

Firebaugh (2006) se na příjmovou nerovnost díval jako globální problém. Dodává, že nárůst průměrného příjmu za poslední dvě století s sebou přinesl také masivní globální příjmovou nerovnost v podobě růstu příjmu v bohatších regionech světa, který předstihl růst příjmu v chudých regionech světa. V současné době můžeme pozorovat značný nárůst příjmové nerovnosti napříč celým světem. OECD (2014) poukazuje na skutečnost, že příjmová nerovnost dosahuje až enormních rozměrů. Pomyslné nůžky vzhledem k bohatství jednotlivých sociálních skupin se neustále rozevírají. Nejdramatičtější nárůst příjmové nerovnosti můžeme sledovat na Asijském kontinentu zejména v Číně, kde tak jako na celém světě prudce vzrostl nárůst „dolarových milionářů“, či „dolarových miliardářů“, s nimiž není schopno obyvatelstvo držet krok. (Patria, 2014)

Dalším konceptem, který se zabývá příjmovou nerovností, je Lorenzova křivka. Jedná se o vztah kumulativních podílů příjmů a kumulativních podílů příjmů připadajících na jednotku, které jsou uspořádány v sestupném pořadí dle jejich příjmů. (Hanque, 2005) V případě absolutní rovnosti příjmů je příjem rovnoměrně rozdělen mezi domácnosti, které dostávají stejný důchod, Lorenzova křivka je osou kvadrantu $y=x$. V případě absolutní nerovnosti se jedná o hypotetický stav, kdy jedna domácnost je příjemcem veškerého důchodu a ostatním domácnostem se nedostává žádného příjmů. Skutečnou nerovností je pak Lorenzova křivka, která vychází ze statistik. (SCFM, 2012)

Lorenzova křivka vyjadřuje míru odchylky skutečného rozdělení od linie rovnoměrného rozdělení. Jedná se o kumulativní procentuální křivku. Rozsah odchylky skutečného rozdělení od rovnoměrného rozložení se nazývá Lorenzův koeficient. (Chotikapanych, 2008)

Obr. 1: Lorenzova křivka (*Finmag.cz, 2014*)

Příjmovou nerovnost můžeme měřit podle několika ukazatelů. Nejznámějším ukazatelem měřící příjmovou nerovnost je Giniho koeficient, který je odvozen z Lorenzovy křivky a měří míru nerovnosti distribuce příjmů. Vyjadřuje poměr nabývající hodnot v intervalu od 0 do 1, přičemž 0 znamená dokonalé rozdělení příjmů. V případě, že je Giniho koeficient 1, vyjadřuje dokonalou nerovnost distribuce. Giniho index měří plochu mezi Lorenzovou křivkou a hypotetické linie absolutní rovnosti, která je vyjádřena jako procentní podíl maximální plochy pod linií. (World bank group, 2014)

Arnold (2014) dodává, že bychom neměli Giniho index přeceňovat. Giniho koeficient nám nemůže nic vypovědět o podílu příjmů daného kvintilu. Není rozložitelný ani konzistentní v podskupinách, tudíž neumožňuje dodatečný rozbor vlastností a příčin nerovností. Dalším úskalím je různorodost vstupních dat pro mezinárodní srovnání (USA či Francie, zde se příjmy liší o benefity). Při různých tvarech Lorenzovy křivky může být Giniho koeficient stejný, neboli plochy mezi křivkou absolutní rovnosti a Lorenzovou křivkou mohou být shodné při různých tvarech Lorenzovy křivky. (Sen, 1997)

Index Robina Hooda někdy označovaný jako „Hoover index“ vychází obdobně jako Giniho koeficient z Lorenzovy křivky. Tento index se snaží kvantifikovat největší rozdíl mezi skutečným a ideálním rozdělením příjmů ve společnosti. Měří největší absolutní vzdálenost mezi skutečnou Lorenzovou křivkou a dokonalým stavem, který je v grafické podobě vyznačen linií 45°. Výsledná velikost indexu určuje, jaká část celkových příjmů společnosti musí být přerozdělena směrem od domácností s vyšším příjmem než průměrným k domácnostem, které mají příjem nižší než průměrný. Tímto rozdělením

bude dosaženo rovnoměrného rozdělení příjmů. Robin hood index může nabývat hodnot 0 až 1, kdy platí, čím větší hodnota tohoto indexu, tím větší příjmová nerovnost ve společnosti existuje. (SFCM, 2012)

2.4 Chudoba

Z obecného hlediska neexistuje jednotná a všeobecně uznávaná definice či hranice, která definuje chudobu. Ze sociologického hlediska se chudobou rozumí situace, ve které jedinec nemůže z vlastních prostředků uspokojovat nejnutnější životní potřeby a je závislý na pomoci ostatních. (Geist, 1992)

Z psychologického pohledu je chudoba chápána jako kvalitativní kategorie. Vyjadřuje míru, která člověku neumožňuje uspokojovat své potřeby, bezprostředně související se zabezpečením přežití jedince, kvalitou jeho bytí, sociální, kulturní i zájmovou sférou. (Novotná, Žilová, 2011)

Pojem chudoby je mnohoznačný a nezávisí pouze na spotřebě zboží a služeb, ale také na dalších faktorech jako jsou svoboda, péče či sociální zázemí. Jedná se o multi-dimenzionální koncept. Ve značné míře je ale chudoba spojena především s příjmy jednotlivých domácností. (Chant, 2010) Chudobu můžeme chápat jako důsledek uspořádání společnosti, tj. důsledek nerovnosti ve společnosti. V tomto případě není chudoba výsledkem osobní nedostatečnosti jedinců, ale sociálních vlivů a sil, které formují sociální řád a potkávají se zde lidé různých vrstev. Z tohoto úhlu pohledu je chudoba brána jako třídní status, kdy se jedinci s tímto statutem nachází na dně společnosti v oblasti práce, příjmů, spotřeby či podílení se na společenském životě. Na druhou stranu oproti společenskému pojetí chudoby může být chudoba brána jako výsledek nedostatků vůle či špatných morálních vlastností jedince. V tomto případě mají značný vliv biologické či psychické charakteristiky, které jsou jednotlivci děděny. Chudobu pak šíří mechanismus, který je důsledkem sociálního prostředí a vlivu rodiny. Dochází zde ke konceptu cyklu chudoby, podle kterého se chudoba generuje sama ze sebe. Sociální prostředí, ve kterém jsou jedinci vychováni, hraje zásadní roli. Chudoba se v takovém prostředí stává standardním a očekávaným způsobem života. Vzniká tak normální stav, kde hlavní příčinou v setrvání v tomto stavu je nedostatek motivace a vnitřních pohnutek k odpoutání se od tohoto prostředí. (Mareš, 1999)

Dle Mareše a Rabušice (1996) chudoba představuje extrémní nerovnost vykazující odstup určité části obyvatel jak od skupiny bohatých, tak od zbytku společnosti. Chudoba je v tomto pojetí chápána jako hodnocení vztažené k sociálnímu a třídnímu statusu.

Za chudé obecně považujeme ty jedince, jejichž úroveň bohatství, příjmů či spotřeby je nižší než určená linie chudoby. Takovýto jedinec spotřebovává svůj disponibilní důchod pouze na uspokojení základních životních potřeb a nemůže tak uspokojovat ostatní potřeby. (Ringen 2005)

Dle Townsenda (1979) je chudoba neschopnost účastnit se společenského dění a žít na úrovni, která je v dané společnosti běžná. Napříč tomu definovala Světová Banka chudobu jako obecnou neschopnost jedince či ekonomické jednotky dosáhnout minimálních životních standardů. Tato definice byla brána Světovou Bankou v 90. letech 20. st. Novější definice chápou chudobu jako mnohvrstevnatou problematiku s mnoha různými ukazateli a kritérii. (World bank group, 2014) Chudobu můžeme rozdělovat podle mnoha kritérií do různých konceptů. Dva základní koncepty při měření chudoby jsou absolutní a relativní koncept chudoby. Absolutní chudoba vymezuje domácnosti, které jsou považovány za chudé, a to z důvodu nedostatečného uspokojování jejich potřeb, které jsou dány vztahem k samotným možnostem přežití. (Jeníček, Foltýn 2010) Dle Bootha (1889) se jedná o stanovení nejnižších nezbytných nákladů vedoucích k uspokojení základních životních potřeb (náklady na jídlo, oděv, bydlení) a také z hlediska dostupnosti těchto potřeb.

Dle UN (1995) je absolutní chudoba brána jako deprivace v základních lidských potřebách. Mezi tyto potřeby patří pitná voda, jídlo, přístřeší, vzdělání, zdraví či prostředky k hygieně. Absolutní chudoba je brána Světovou bankou (2014) jako *„absolutní zhoršování postavení nejnižších důchodových skupin obyvatelstva, jako životní situaci, která je charakterizována podvýživou, negramotností a nemocemi, vymykající se jakékoli definici lidských podmínek důstojného života“*.

V pojetí relativní chudoby je míra uspokojování sociálních potřeb jednotlivých domácností srovnávána s průměrnou úrovní ve společnosti, ve které je chudoba studována. Domácnosti nacházející se pod touto pomyslnou hranicí jsou považovány za chudé. Tato chudoba se vyskytuje v zemích, pro něž je charakteristická třídní či příjmová nerovnost, tedy v průmyslově rozvinutých zemích. (Mareš, 1999) V Evropské unii je relativní koncept míra chudoby ztotožněn s Hranicí chudoby Evropské unie (European Union Poverty Line), která je formulována jako 60 % národního poměrného příjmu na spotřební jednotku, kdy je zohledněno demografické složení této jednotky. Ekvivalenční faktory jsou zahrnovány do výpočtu z důvodu úspor z rozsahu, kdy více členů domácnosti má i nižší výdaje na ty statky a služby, které slouží všem jejím členům (např. výdaje na elektřinu). (Šustová, 2010) Pro prvního člena domácnosti činí ekvivalentní faktor 1,0, pro druhého 0,7 a 0,5 pro dítě (EAPN, 2014)

Při zjišťování chudoby můžeme vycházet z metod přímých a nepřímých. Přímá míra chudoby je založena na spotřebě statků a služeb, a to až po transformaci příjmů do spotřeby. V jejich vyjádření se bere v úvahu i složka výdajů domácností. Tento koncept měření chudoby zohledňuje kupní sílu peněz. (ČSÚ, 2014)

Nepřímá míra chudoby vychází z hodnocení disponibilního příjmů před spotřebou. Neberou se v úvahu výdaje domácností. (Statistický úřad SR, 2014) Největším a nejvlivnějším aktérem v mezinárodním měřítku na poli boje proti chudobě a rozvojové pomoci je Světová banka. Tato organizace disponuje také největším množstvím statistik a dat týkajících se problematiky chudoby. Napomáhá především rozvojovým zemím, kde

prostřednictvím své finanční síly prosazuje rozvojové strategie, které jsou na půdě Světové banky vytvářeny. (Lindner, 2006)

V Evropské unii je pro měření chudoby využíváno indikátorů, které vycházejí z ekvivalentního disponibilního příjmu domácností ze šetření EU SILC, všechny tyto indikátory mají charakter relativních, nepřímých a objektivních konceptů.

- Hranice chudoby – odpovídá 60 % mediánu národního ekvivalentního disponibilního příjmu v PPP;
- Míra materiální deprivace – vyjadřuje podíl populace, která čelí nedostatku alespoň ve čtyři z celkových devíti deprivčních položek (nedoplatky spojené s bydlením, týdenní dovolená mimo domov, jídlo obsahující maso, telefon, barevný televizor či pračka);
- Příjmová nerovnost – měřena pomocí Giniho koeficientu, který vyjadřuje vztah kumulovaných podílů populace členěné podle výšky ekvivalentních disponibilních příjmů vzhledem ke kumulativnímu podílu jejich celkového ekvivalentního disponibilního příjmu;
- Míra pracovní intenzity – představuje podíl osob, které žijí v domácnostech velmi nízkou pracovní intenzitou (< 20%) vzhledem k celkové populaci. Jedná se o poměr mezi počtem měsíců, které členové domácnosti odpracovali v příjmovém období a celkovým počtem měsíců, které mohli teoreticky odpracovat;
- Agregovaný indikátor chudoby – multi-dimenzionální přístup k měření chudoby, který zahrnuje koncept příjmové chudoby, materiální deprivace a vyloučení z trhu práce. (Statistický úřad SR, 2014)

Světová banka stanovuje hranici chudoby jako příjem 37,98\$ měsíčně, což představuje 1,25 \$ na den v 2005 PPP. Lidé nacházející se pod touto hranicí jsou vystaveni extrémní chudobě. Na světě se v takovéto situaci nachází okolo 1,4 mld. lidí. (World bank group, 2014)

2.5 Sociální politika

Stejně jako u definice životní úrovně, nelze přijmout jednu obecnou definici sociální politiky státu. Sociální politika se zaměřuje na kolektivní potřeby a pohodlí, stejně jako reakce na ně. V praxi mají sociální politiky za cíl podporovat a zlepšovat kolektivní lidské žití zaměřením sociálních služeb a intervencí státu do komunit a prostředí, ve kterých obyvatelé jednotlivých států žijí. Sociální politikou se státy resp. vlády jednotlivých zemí snaží o změnu sociální situace určitých sociálních skupin obyvatelstva především rozdělováním a přerozdělováním zdrojů (jako jsou bydlení, finanční a vzdělávací příležitosti). (Walsch, Stephens, 2000)

Krebs (2005) uvádí, že sociální politika je určitá společenská činnost směřující k ovlivňování sociální reality. Dle Beckera (2012) je sociální politika termín používaný

v případě praxe sociální intervence zaměřené na zajištění sociální změny vhodné pro podporu a zlepšení životních podmínek a blahobytu občanů.

Dle Tarloka (1969) lze na sociální politiku nahlížet ze tří různých úhlů pohledu:

1. Z hlediska programů a opatření, která jsou zaměřena na zkvalitnění a rozšiřování sociálních služeb, ve prospěch blaha a rozvoje slabší a zranitelnější skupiny obyvatel (sociální změny, reformy);
2. Sociální politika chápána jako politika pro různé skupiny obyvatel;
3. Ve vztahu k části obyvatelstva, jejichž specifické potřeby rozvoje se musí stát předmětem společenského zájmu, tedy společnosti jako celku.

Slaný (2003) uvádí, že sociální politika je vždy součástí určitého společenského celku. Dále uvádí, že sociální politika se nevyvíjí samostatně či izolovaně, ale že její vývoj je v souladu se sférou ekonomickou, sociální, politickou, ekologickou a vědecko-technickou.

Dle MPSV (2013) je státní sociální podpora tvořena systémem státních dávek, které jsou upraveny zákonem č. 117/1995 Sb., Tyto dávky zahrnují přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné. Přídavek na dítě a příspěvek na bydlení je vyplácen na základě výše příjmů rodiny. Rodičovský příspěvek, dávky péstounské péče, porodné a pohřebné jsou vypláceny bez ohledu na příjem rodiny. Sociální dávky odrážejí běžné transfery domácností v hotovosti nebo v naturáliích zaopatřující potřeby vyplývající z určitých okolností (nemoc, nezaměstnanost, bydlení, vzdělání), které mohou mít negativní dopad na blahobyt domácností. (OECD, 2009)

Úloha státu v sociální politice je značná a stát určitým způsobem omezuje aktivitu ostatních sociálních subjektů. Staněk (2006) uvádí, že dochází k formování sociálního státu či státu blahobytu (state welfare), který je charakterizován jako stát, který:

- se sociálně zapojuje a má v této oblasti dominantní postavení;
- zodpovídá za sociální zabezpečení obyvatelstva;
- spojuje tento postup s rozsáhlou redistribucí, která vede k byrokracii, centralizaci a u příjemců k anonymitě;
- zvyšuje náročnost na finanční zdroje;
- systém sociálního zabezpečení poskytuje nejnížší vrstvě obyvatelstva zadarmo či za minimální úplatu.

Slaný (2003) uvádí, že sociální politika plní následující funkce: ochrannou, rozdělovací, stimulační, preventivní a homogenizační. Ochranná funkce zajišťuje odstranění či zmírnění důsledků nepříznivé sociální situace obyvatel jako je nezaměstnanost, staroba či úmrtí. Rozdělovací a přerozdělovací funkce je nejvýznamnější funkcí. Naplňováním této funkce se řeší nerovnosti v životních a pracovních podmínkách občanů. Stimulační funkce podněcuje žádoucí chování skupin či jednotlivců. Homogenizační funkce je spjatá s důležitou funkcí rozdělování a přerozdělování, tedy vyrovnávacím mechanismem, který zajišťuje vyrovnávání důchodů obyvatelstva s cílem

zmírnit sociální rozdíly v příjmech, důchodech a životních příležitostech. Preventivní funkce zahrnuje předcházení rizikovým situacím.

Pro rozvoj sociální politiky v Evropské unii měla velký význam Evropská sociální charta (Turín 1961), která upravuje především politiku zaměstnanosti. Tato charta byla v roce 1991 novelizována. Tvoří tak právní rámec pro harmonizaci sociální politiky v zemích Evropské unie. (Brdek, Jírová, 1998)

3 Metodika

Pro zjištění životní úrovně v jednotlivých zemích bude zkoumána životní úroveň za pomoci vybraných ukazatelů z různých oblastí pro zkoumaný soubor zemí V4. Zkoumaným souborem jsou země Visegrádské čtyřky, mezi které patří Česká republika, Polsko, Maďarsko a Slovensko. Šetření jednotlivých zemí bude doplněno o vývoj jednotlivých faktorů ve srovnání s vývojem Evropské unie.

Uskupení zemí Visegrádské čtyřky je datované do roku 1991. Společnou hnací silou postkomunistických států byla především snaha o integraci mezi vyspělé západní státy Evropy. I přes stejnou historii a geografickou polohu ve střední Evropě jsou životní podmínky v zemích V4 odlišné. Primárním zdrojem dat pro tuto diplomovou práci jsou hodnotící kritéria životní úrovně v rámci šetření EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions). Další hodnotící kritéria životní úrovně jsou čerpány z EUROSTATU. Jednotlivé členské státy EU mají povinnost uskutečnit každoroční výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností. Tato data pro Českou republiku zabezpečuje Český statistický úřad. Cílem tohoto šetření je v dlouhodobém horizontu získávat srovnatelné a relevantní údaje o sociální situaci obyvatel žijících v zemích Evropské unie. Spolu s daty sociální oblasti jsou sbírány také data, která slouží pro řízení sociálních politik jednotlivých států v oblastech jako je daňový systém, sociální péče či nezaměstnanost. V návaznosti na uskutečněné opatření mohou být data využita i pro hodnocení dopadů přijatých státních opatření. (CZSO, 2014)

Jako oblast výběru kritérií ovlivňující životní úroveň bylo vybráno šest rozdílných oblastí, ve kterých byly jednotlivě analyzovány a zkoumány ukazatele, které determinují životní úroveň. Pro tuto práci bude uvažováno šest oblastí či dimenzí, přičemž každá dimenze zahrnuje několik vybraných ukazatelů. Jedná se o dimenzi deprivace, příjmů, školství, nezaměstnanost, životní prostředí a zdravotnictví. Dimenze, společně s vybranými ukazateli jsou uvedeny v tab. 1. Jednotlivé ukazatele determinující životní úroveň jsou v případě pozitivního vlivu na životní úroveň označeny znaménkem +, v případě negativního vlivu na životní úroveň znaménkem -.

Délka zkoumaného období ukazatelů se uvažuje od vstupu zemí do Evropské unie v roce 2005 až po rok 2013. V případě, že u některých faktorů nebudou data přístupná za sledované období, budou faktory zkoumány od výchozího roku 2005 po poslední zaznamenaný rok. Zkoumané období tak nemusí být vždy fixní osmileté, ale může být i kratší, v závislosti na dostupnosti dat. Při zpracovávání finančních ukazatelů bude využito standardu kupní síly (PPS) dle Eurostatu. PPS je uměle vytvořená jednotka, která se používá pro mezinárodní srovnání a vyjádření objemu souhrnných ekonomických ukazatelů. (CZSO, 2014) Hodnota PPS je získána z hodnoty vyjádřené v národní měny vydělenou příslušnou PPP.

Tab. 1: Vliv jednotlivých ukazatelů na životní úroveň

Oblast	Název analyzovaného kritéria	Vliv na životní úroveň	Oblast	Název analyzovaného kritéria	Vliv na životní úroveň
1. Deprivace	Materiální deprivace	-	4. Nezaměstnanost	Míra nezaměstnanosti	-
	Hloubka materiální deprivace	-		Dlouhodobá nezaměstnanosti	-
	Těžká materiální deprivace	-		Domácnosti s nízkou intenzitou práce	-
	Bytová deprivace	-		Délka života stráveného v zaměstnání	-
2. Příjmy	Průměrné příjmy	+	5. Životní prostředí	Škodliviny v ovzduší	-
	Příjmová nerovnost	-		Ekologické daně	-
	Příjmová chudoba	-		Vládní výdaje na ochranu ŽP	+
3. Školství	Podíl mladistvých ve školách	+	6. Zdravotnictví	Počet praktických lékařů	+
	Terciární vzdělání	+		Úmrtnost	-
	Školní docházka	+		Počet nemocničních lůžek	+
	Celoživotní vzdělávání	+		Délka zdravého života	+
	Vládní výdaje na vzdělání	+			

Za účelem porovnání a analýzy dat bude využito tabulek rozdělení četnosti, jak absolutní, tak relativní. Grafy pro vizualizaci výsledků budou vytvořeny v programu Microsoft Excel a poté zkoumány při analýze hlavních komponent prostřednictvím statistických programů STATISTICA 12 a IBM SPSS.

3.1 Analýza hlavních komponent

Pro analýzu životní úrovně v zemích V4 bude v této diplomové práci provedena analýza hlavních komponent⁵, která má za cíl vstupní proměnné redukovat a seskupit do jednotlivých faktorů formující životní úroveň tak, aby jednotlivé proměnné byly seskupeny v souladu s matematicko-statistickými metodami a zásadami.

Tato metoda je vůbec jedna z nejpoužívanějších metod vícerozměrné analýzy dat. Jednoznačným přínosem této metody je zjednodušení popisu skupiny vzájemně lineárně závislých dat, a to bez velké ztráty informace. Metoda využívá lineární transformace původních znaků na nové proměnné, které jsou nekorelované. Tyto nekorelované proměnné jsou nazývány hlavní komponenty. Hlavní komponenty jsou dle největšího rozptylu seřazeny od největšího až po nejmenší. Toto seřazení vysvětluje informaci jednotlivých komponent o variabilitě původních dat. Nejvíce informací nese ta komponenta, která má nejvyšší rozptyl. Pomocí této analýzy můžeme odhalit vnitřní strukturu v datech či vnitřní skryté vazby a souvislosti mezi znaky a objekty. Nevyužité hlavní komponenty obsahují malé množství informace z důvodu nízkého rozptylu.

Výchozím bodem k sestavení analýzy hlavních komponent je zdrojová matice, která se skládá z objektů (a) a znaků (b). Zdrojová matice má rozměr ($a \times b$). Objekty představují pozorování (měření, experimenty, vzorky) a znaky jsou druhy signálu měření, vlastnosti či měřená veličina. Každý jednotlivý znak je znám pro všechny objekty.

Prvním krokem při výpočtu PCA je korelační matice, která zahrnuje objekty a znaky. Korelační matice je transponovaná matice dat A^T , přičemž řádky tvoří znaky (b) a sloupce objekty (a). V této korelační matici jsou vyjádřeny míry Pearsonova párového korelačního koeficientu, které mohou nabývat hodnot $\langle 0;1 \rangle$.

$$P_{xy} = \frac{s_{xy}}{s_x s_y}$$

$$s_{xy} = \frac{1}{n-1} \sum (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})$$

Kde P_{xy} představuje Pearsonův koeficient, s_x je směrodatná odchylka proměnné X , s_y směrodatná odchylka proměnné Y a s_{xy} kovariance proměnných X a Y (Budíková, 2010)

Jednotlivé korelační koeficienty představují korelaci mezi dvojicemi objektů. Čím vyšších hodnot nabývá korelační koeficient, tím vyšší je podobnost objektů a nízké korelační hodnoty pak značí nízkou podobnost profilů v profilovém diagramu. Vysoké

---

⁵ Analýza hlavních komponent, zvaná také PCA (Principal component analysis)

hodnoty korelačního koeficientu značí také lineární závislosti. Prokládaná přímka, která leží ve směru největšího rozptylu objektů a není přitom paralelní s žádnou z původních os znaků, tvoří první hlavní komponentu a vysvětluje největší podíl proměnlivosti dat.

Společně s korelační maticí a v ní prováděné redukce takových proměnných, které mají velice nízkou korelaci nebo naopak korelaci velmi vysokou, blíží se k hodnotě 1, je posuzována vhodnost dat pro analýzu hlavních komponent pomocí KMO⁶ indexu, který nabývá hodnot $<0;1>$. Hraniční hodnotou pro splnění podmínky vhodnosti dat pro analýzu hlavních komponent je hodnota 0,5. V případě výsledku horšího, než je hodnota 0,5 by data byla nedostačující. V případě této diplomové práce byla stanovena hraniční hodnota KMO indexu na hranici 0,7. (Steenkamp, 1994)

Tab. 2: Stupnice KMO indexu pro vhodnost dat pro PCA

>90	výborná
0,80 < 0,90	velmi dobrá
0,70 < 0,80	dobrá
0,60 < 0,70	průměrná
0,50 < 0,60	nízká
< 0,50	neakceptovatelná

Pro určení počtu faktorů bude využita grafická metoda v podobě Cattelova grafu. Pomocí Cattelova indexového grafu úpatí vlastních čísel můžeme určit počet požadovaných hlavních komponent neboli faktorů. Cattelův graf vlastních čísel představuje sloupcový diagram vlastních čísel $\lambda_1 \geq \lambda_2 \geq \dots \lambda_m$ zdrojové matice A v závislosti na indexu i , který představuje relativní velikost vlastních čísel. V tomto grafu je stěžejním bodem tzv. úpatí, které představuje zlom mezi „kolmou“ a „vodorovnou“ linií vykreslenou z hlavních komponent. Nevýznamné hlavní komponenty se nachází na vodorovné linii. Významné hlavní komponenty nalezneme na kolmé linii oddělené jasně viditelným zlomem. Hodnota tohoto zlomu nám podává přesný počet významných komponent. Hlavní komponenty jsou seřazeny od nejvyššího po nejmenší rozptyl a z tohoto důvodu je možné vybrat prvních několik hlavních komponent jako určující zástupce n -znaků. Počet hlavních komponent pak volíme jako počet faktorů nacházející se nad bodem zlomu. Další podmínkou při výběru faktorů je i požadavek na vysvětlení variace. Vysvětlení variace všech proměnných zvolenými faktory by mělo být při kumulaci vyšší než 60 %. (Meloun, 2012)

⁶ KMO - Kaiser-Meyer-Olkinova míra adekvátnosti výběru – jedná se o index, který porovnává velikosti pozorovaných korelačních koeficientů s velikostí koeficientů parciální korelace.

Při extrakci faktorů jsou vybraným faktorům počítány faktorové zátěže. Tyto faktorové zátěže indikují váhu proměnných, které jsou přisuzovány každému faktoru. Jedná se o standardizované regresní koeficienty v mnohonásobné regresi s původní proměnnou jako závisle proměnnou a faktory jako nezávislymi proměnnými. V případě faktorů s vysokými koeficienty v absolutní hodnotě jsou s těmito proměnnými velice sdruženy. Jednotlivé faktorové zátěže každé manifestní proměnné by měly být buďto vysoké nebo velmi nízké. V případě, že tomu tak je, pak je manifestní proměnná sdružena pouze s minimálním počtem faktorů a lze vysvětlit pozorované vzájemné vztahy.

V případě, že jsou faktorové zátěže některé proměnné ve faktorové matici vysoké, nebo naopak nízké u více faktorů, lze provést rotaci faktorů. Rotace faktorů přispívá k lepší interpretaci faktorů. Výsledné řešení matice faktorových zátěží po rotaci faktorů vykazuje manifestní proměnné, které jsou silně korelované pouze s některými faktory a ostatními faktory nepatrně. (Rimárčík, 2007)

Možné způsoby rotace faktorů:

- **Varimax** – jedná se o ortogonální rotaci, která eliminuje počet proměnných, které se vyznačují vysokými zátěžemi s každým společným faktorem.
- **Quartimax** – jedná se o ortogonální rotaci, která eliminuje počet faktorů, které jsou potřeba pro vysvětlení jednotlivých proměnných.
- **Equamax** – jedná se o kombinaci předešlých dvou metod Varimax a Quartimax. Zde je snížen počet proměnných, které se vyznačují vysokými zátěžemi s každým společným faktorem i počet faktorů, které jsou nutné pro vysvětlení jednotlivých proměnných. Také se jedná o ortogonální rotaci.
- **Oblimin** – jedná se o šikmou rotaci, která podává jednodušší struktury faktorů než při použití ortogonální rotace.
- **Promax** – jedná se o šikmou rotaci, která je oproti metodě Oblimin rychlejší a využívá se pro velké soubory dat.

Do analýzy hlavních komponent vstoupily všechny ukazatele uvedené v tab. 3. Některé proměnné byly ihned po sestavení korelační matice z dalších výpočtů vyřazeny z důvodu příliš vysoké nebo naopak velmi nízké korelaci. (Hebák, 2007)

Tab. 3: Ukazatele tvořící vstupní soubor dat pro PCA

Ukazatele	
Domácnosti s nízkou prac. intenzitou (%)	PM10
Ekologické daně - % z HDP	počet nemocničních lůžek na 100tis.obyv
Podíl mladistvých ve školách	Míra chudoby před transfery
Bytová deprivace počet položek	Míra chudoby po transferech
Celoživotní vzdělání populace (%)	Lékaři na 100tis. obyv.
Dlouhodobá nezaměstnanost	Průměrné příjmy (PPS)
Doba života v práci v letech	S80/S20
Míra chudoby - % domácností	Školní docházka v letech
Domácnosti bez práce	Terciární vzdělání - % populace
Giniho koeficient	Těžká materiální deprivace - obyv. v 1000
Hloubka materiální deprivace	Úmrtnost na 100tis. obyv.
Příjmy - medián v (PPS)	Vládní výdaje na ochranu ŽP - průmysl
Míra materiální deprivace	Vládní výdaje na ochranu ŽP - veřejný sektor
Nezaměstnanost	Výdaje na žáka (PPS)

Při výpočtu faktorových zátěží jsou korelace mezi faktorem a příslušnou položkou (atributem) velmi významné. Čím vyšší je korelace mezi faktorem a příslušnou položkou, tím více je faktor touto položkou sycen. Je vhodné, aby tato hodnota byla vyšší než 0,3. V případě, že budou hodnoty korelací mezi příslušnou položkou a více faktory vysoké, je vhodné tuto položku z analýzy hlavních komponent vyřadit z důvodu lepší interpretace dat. Interpretace faktorů spočívá v tom, že jednotlivé manifestní proměnné s vysokými faktorovými zátěžemi jsou si obsahově blízké. Tedy jednotlivý faktor by měl představovat obsahově společnou interpretaci všech manifestních proměnných, které mají vysoké faktorové zátěže v daném faktoru.

Výsledkem vlastní práce bude analýza vybraných faktorů determinující životní úroveň, a to v šesti různých dimenzích. Dále pak srovnání jejich vývoje mezi zeměmi V4 a EU. Bude provedena analýza hlavních komponent, která má za cíl určit faktory ovlivňující životní úroveň v jednotlivých zemích V4.

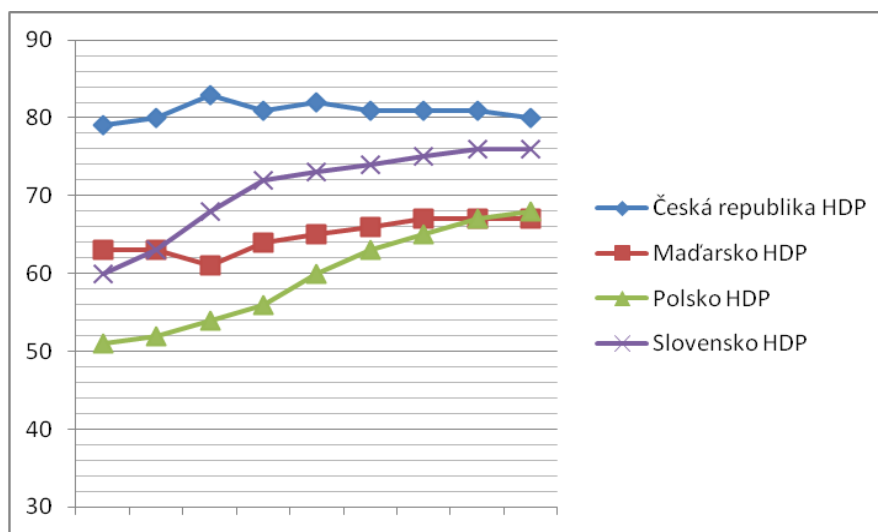

4 Vlastní práce

Pro tuto diplomovou práci bylo vybráno několik rozdílných determinantů životní úrovně. Samotný pojem životní úrovně je velice mnohoznačný a jednotlivými obyvateli vnímán subjektivně. Hodnotících kritérií je k životní úrovni nespočet. Záleží, zda se přikláníme k sociálnímu pojetí či ekonomickému pojetí životní úrovně. Tato pojetí však mohou být značně širší a zahrnovat jak životní prostředí, kde obyvatelé žijí, tak infrastrukturu či jejich materiální zabezpečení. Hlavními ukazateli bývají především průměrné příjmy domácností, hrubý domácí produkt nebo výdaje domácností. Vypovídající schopnost těchto ukazatelů je značně omezená, z toho důvodu bývá životní úroveň zkoumána za pomoci mnoha rozličných hodnotících kritérií, které spolu na první pohled ani nesouvisí. V agregaci těchto na první pohled nesouvisejících ukazatelů a jejich vazeb nám však mohou dát ucelenou představu o životní úrovni na jednotlivých geografických územích, či u jednotlivých skupin obyvatelstva. Ve vlastní práci budou zkoumány ukazatele ovlivňující životní úroveň v šesti odlišných dimenzích, jimiž jsou: deprivace, nezaměstnanost, příjmy, školství, zdravotnictví a životní prostředí. Dimenze byly vybrány tak, aby bylo pokryto široké spektrum rozličných ukazatelů a bylo umožněno srovnání životní úrovně v zemích V4 nejenom z jednoho pohledu. Dále bude provedena analýza hlavních komponent, určeny faktory ovlivňující životní úroveň v jednotlivých zemích a jejich vzájemné srovnání.

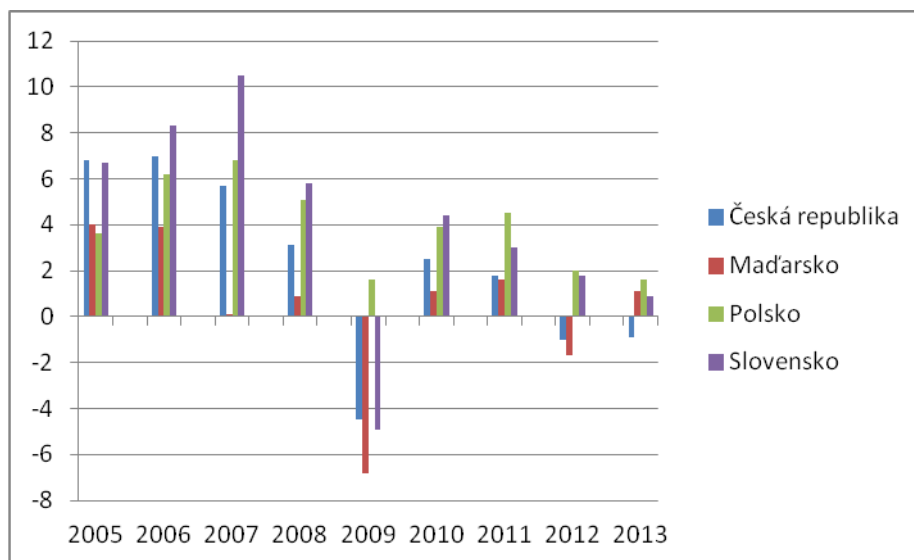
4.1 Pohled a srovnání životní úrovně zemí V4 dle HDP

Nejčastěji používaným, ale do značné míry kritizovaným ukazatelem životní úrovně je HDP vyjádřený na obyvatele. Pro srovnání jednotlivých zemí z pohledu nejnámějšího ukazatele uvažujeme HDP na obyvatele vyjádřený v PPS vzhledem k průměru EU 28 (hodnota=100).

Graf 1: HDP zemí V4 ve srovnání s průměrem EU 28 (Zdroj: Eurostat)

Ve všech zemích V4 je životní úroveň pod průměrnou hodnotou EU 28. Nejlepší životní úroveň má Česká republika, kdy hodnota HDP dosahuje 80 % z evropského průměru. Dále pak Slovensko, pro které HDP představuje 76 % evropského průměru. Maďarsko a Polsko dosahují 67 % resp. 68 % evropského průměru. Tento poměr se nejvíce zvýšil u Slovenska a Polska v posledních osmi letech. U těchto dvou zemí můžeme pozorovat pozvolný růst od roku 2004, kdy všechny země V4 vstoupily do EU.

Graf 2: Míra růstu HDP (%) v zemích V4 v letech 2005 – 2008 (Zdroj: Eurostat)

Z pohledu míry ročního růstu objemu HDP je možné srovnat dynamiku hospodářského vývoje v čase mezi jednotlivými ekonomikami zemí V4. Z grafu 2 je patrné, že jedinou zemí, které se celosvětová krize v roce 2008 vyhnula, bylo Polsko, které má díky své velikosti a lidnatosti značně rozvinutý domácí trh a není tak závislé na zahraničních trzích v rámci EU, jako zbylé tři země včetně České republiky. (Aktualne.cz, 2014)

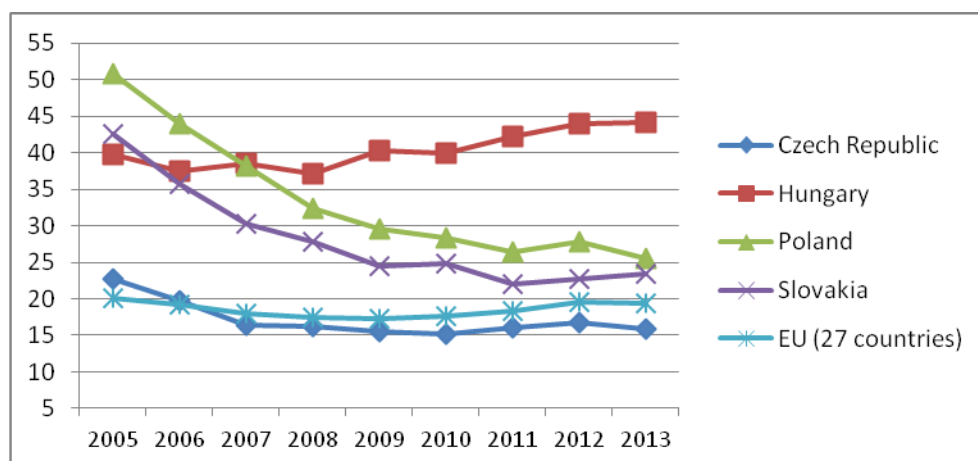
Nicméně toto srovnání prostřednictvím HDP přepočteného na obyvatele je značně zkreslující a tento ukazatel i přes své široké použití nám nemůže poskytnout ucelený pohled na životní úroveň obyvatel v daných zemích, neboť se zabývá pouze peněžním vyjádřením produkce. Oblasti jako zdravotnictví, školství, životní prostředí, ale i duchovní hodnoty jsou v tomto ukazateli opomenuty. V další části práce budou analyzovány jednotlivé vybrané dimenze a pod ně spadající ukazatele determinující životní úroveň.

4.2 Deprivace

Míra materiální deprivace v jednotlivých zemích je definována jako podíl osob, které postrádají tři a více položek z vybraných devíti materiálních indikátorů deprivace. Vývoj míry materiální deprivace je v zemích V4 odlišný. Zatímco v letech 2005-2013 v České republice, Slovensku a Polsku míra materiální deprivace klesla na úroveň 15,9 %, 23 % resp. 25,5 %. V Maďarsku tato míra deprivace zaznamenala nárůst o 4,4 p. b. na hodnotu 44,1 % což je v porovnání s průměrem EU 27 hodnota 2,27 krát vyšší. Ze zemí EU

je na tom hůře pouze Rumunsko (45,8 %) a Bulharsko (58 %). V Maďarsku se vyskytuje téměř polovina domácností, které nedisponují třemi či více položkami. Mezi indikátory EU-SILC materiální deprivace patří:

1. Nedostatek předmětů dlouhodobé spotřeby, jimiž jsou:
  - Automatická pračka;
  - Barevná televize;
  - Telefon;
  - Osobní automobil.
2. Napjatá výdajová situace, v které si domácnosti nemohou dovolit:
  - Neschopnost uhradit neočekávaný výdaj v hodnotě 9400 Kč;
  - Týdenní dovolenou pro všechny členy rodiny mimo domov;
  - Masité jídlo každý druhý den;
  - Dostatečně vytápěný dům/byt;
  - Splácení nájemného, hypotéky či jiných úvěrů.

Graf 3: Míra materiální deprivace v zemích V4 a EU 27 v roce 2013 (Zdroj: Eurostat)

Nejdramatičtější pokrok můžeme sledovat v Polsku, kde se snížila míra materiální deprivace z více než 50 % během devíti let na hodnotu 25,5 % domácností. Obdobnou zlepšenou situaci můžeme sledovat na Slovensku, kde během devíti sledovaných let klesl počet materiálně deprivovaných domácností o 19,2 %. Nejnižší podíl domácností má ve sledovaných zemích Česká republika, kdy ve sledovaném období došlo k poklesu o 6,8 p. b. Nutno podotknout, že při přístupu materiální deprivace se uvažuje pouze existence či neexistence vybraných statků či výskyt určitých událostí. Nepostihuje však samotnou povahu a vlastnosti daného indikátoru. Nebere se v úvahu stáří ani technické parametry výrobku, což v dnešním světě neustále se měnících informačních technologií a na ně vázaných produktů znamená nižší vypovídající schopnost.

Tab. 4: Položky materiální deprivace v zemích V4 a EU (27) v letech 2005-2013

Stát/položka	Barevná televize		Počítač		Automat. pračka		Osobní automobil		Telefon	
	2005	2013	2005	2013	2005	2013	2005	2013	2005	2013
ČR	0,6	0,2	14,9	4,2	0,5	0,4	15,5	9,0	1,8	0,2
Maďarsko	1,2	0,3	17,3	11,1	0,9	1,0	22,5	24,6	3,5	2,0
Polsko	1,7	0,5	30,3	5,4	1,6	0,5	24,5	9,0	4,2	0,6
Slovensko	0,9	0,6	27,1	5,9	1,1	0,7	28,5	15,1	2,1	1,0
EU (27)	0,7	0,3	13,0	5,1	2,4	1,2	11,2	8,6	2,0	0,6

(Zdroj: Eurostat)

Při bližším pohledu na materiální deprivaci domácností můžeme situaci podrobně sledovat dle jednotlivých položek. V České republice je bez barevné televize 0,2 % domácností, což je ve srovnání se zbylými třemi státy V4 nejlepší situace. V Maďarsku můžeme sledovat zlepšení situace v podobě domácností nedisponujících barevnou televizí a poklesu z 1,2 % na 0,3 %, kdy se vyrovnaly evropskému průměru. V Polsku došlo za sledované období k největšímu posunu, a to o 1,2 p. b. na hodnotu 0,5 % domácností, které nevlastní barevnou televizi. I tak v tomto ohledu zaostávají za evropským průměrem. Barevnou televizi nevlastní na Slovensku 0,6 % domácností, což je oproti roku 2005 zlepšení o 0,3 %. Tato hodnota je dvojnásobkem evropského průměru.

Počítačem je nejméně vybaveno domácností v Maďarsku, kde v roce 2013 více než jedna desetina domácností nevlastnila počítač. Na Slovensku i přes značně zlepšenou situaci nevlastní počítač 5,9 % domácností. V Polsku byl průběh v posledních devíti letech obdobný jako na Slovensku a počítačem nedisponuje 5,4 % domácností. Všechny tyto země se nachází nad průměrem EU. Pouze v České republice je vybaveno počítačem 95,8 % domácností, nedostatek tedy pocítuje 4,2 % domácností. Všechny sledované země vykázaly razantní snížení domácností bez počítače. Tato skutečnost je dána zejména nástupem rychle měnících se informačních technologií po roce 2000.

V případě domácností nedisponujících automatickou pračkou je na tom ze sledovaných zemí nejhůře Maďarsko (1 %) poté Slovensku (0,7 %) dále Polsko (0,5 %) a nejlépe Česká republika (0,4 %). Všechny země vykázaly hodnoty v roce 2013 nižší než je evropský průměr, což lze považovat za příznivou skutečnost. Největším nedostatkem v porovnání s evropským průměrem je u domácností vlastnictví osobního automobilu. U všech sledovaných zemí jsou hodnoty v posledním sledovaném roce 2013 nad evropským průměrem. U Maďarska je situace nejvýraznější, kdy osobním automobilem nedisponuje 24,6 % domácností. V Maďarsku připadá na 1000 obyvatel 301 automobilů.

Maďarsko jako jediný stát vykazuje zhoršení a nárůst v této kategorii (o 2,1 %). Zásadní proměnou prošlo Polsko, kde si nemůže dovolit osobní automobil pouze 9 % domácností, což představuje oproti roku 2005 rapidní snížení o 15,5 %. Stejnou hodnotu vykazuje také Česká republika, která stejně jako Polsko směřuje k hranici evropského průměru. V Polsku připadá na 1000 obyvatel 486 automobilů. V České republice tato hodnota činí 448 automobilů a na Slovensku 337. Na Slovensku si nemůže automobil dovolit 15,1 % domácností.

Posledním zbožím dlouhodobé spotřeby z kategorie indikátorů deprivace je telefon. Nejvíce domácností, které nevlastní telefon je v Maďarsku, a to 2 %. Na Slovensku tato skupina domácností tvoří 1 %. Polsko a Česká republika se nachází v této kategorii pod evropským průměrem a pouze 0,6 % resp. 0,2 % domácností si nemůže dovolit telefon.

Tab. 5: Indikátory materiální deprivace a procento domácností zemí V4 a EU, které si nemohou danou položku dovolit či se nachází v určité tíživé situaci

Indikátor materiální deprivace	Neočekávaný výdaj (9 400 Kč)		Týdenní dovolená mimo domov		Dostatečné vytápění domu/bytu		Masité jídlo co druhý den		Neschopnost splácení půjček	
	2005	2013	2005	2013	2005	2013	2005	2013	2005	2013
ČR	42,9	41,7	40,6	39,5	9,3	6,2	17,8	13,1	11,0	5,4
Maďarsko	57,3	74,2	66,3	66,6	17,7	13,7	31,2	33,0	17,6	26,2
Polsko	62,6	50,5	70,6	60,6	33,6	11,4	35,3	13,3	26,7	15,1
Slovensko	59,3	39,5	59,2	48,8	13,6	5,4	41,4	23,7	11,5	8,1
EU (27)	34,7	39,4	38,2	39,2	12,3	10,8	11,8	10,5	11,2	11,6

(Zdroj: Eurostat)

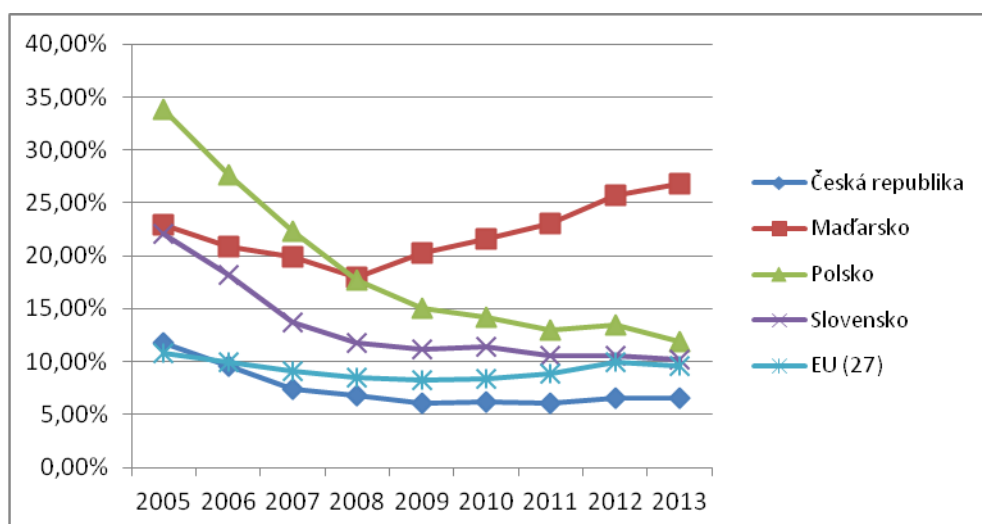
Indikátory materiální deprivace souhrnně označovány jako „napjatá výdajová situace“ patří do základních devíti položek indikátorů materiální deprivace dle EU-SILC. V tab. 5 je vyjádřeno procento domácností v zemích V4, které si nemohou dovolit daný indikátor či se nachází v uvedené situaci. Neočekávaný výdaj 9 400 Kč není schopno uhradit v České republice 41,7 % domácností, což je nepatrná změna oproti roku 2005. V Polsku na takovýto výdaj nemá prostředky více než polovina domácností (50,5 %). Vůbec nejlepší situace v zemích V4 je na Slovensku, kde by neočekávaný výdaj v hodnotě 9 400 Kč (340 EUR) nemohlo dovolit 39,5 % domácností, což představuje zlepšení ve sledovaném období o 19,8 %. Nejhorší situace ve střední Evropě je v Maďarsku, kde téměř 3/4 domácností nejsou schopny takovýto neočekávaný výdaj zaplatit, což značí obrovskou finanční nestabilitu domácností v Maďarsku. Nutno podotknout, že ani jedna ze zemí V4 se nenachází pod průměrem EU 27 (39,4 %). Týdenní dovolenou si nemůže ze zemí V4 dovolit nejvíce domácností v Maďarsku (66,6 %) poté Polsku (60,6 %), Slovensku

(48,8 %) a nejméně v České republice (39,5 %). S nedostatečným vytápěním bytu se potýká nejméně domácností na Slovensku (5,4 %) a České republice (6,2 %). Tyto dvě země se nachází hluboko pod Evropským průměrem. Maďarsko a Polsko vykazuje 33 % resp. 23,7 % domácností, které mají problémy s vytápěním bytu či domu. Masité jídlo co druhý den si nemůže dovolit přibližně 1/3 maďarských domácností, téměř 1/4 slovenských domácností. V České republice a v Polsku je situace obdobná, kde si nemůže dovolit 13,1 % domácností masitý pokrm a v Polsku 13,3 %. Ve srovnání s průměrem EU (10,5 %) se průměru přibližuje pouze Česká republika a Polsko. Posledním indikátorem materiálové deprivace je neschopnost splácet půjčky. Takovýchto domácností je nejvíce v Maďarsku, a to více než 1/4, přesně 26,2 %. Tato hodnota koresponduje s neschopností uhrazení neočekávaného výdaje v hodnotě 340 EUR, což poukazuje na značnou finanční nestabilitu a finanční potíže maďarských domácností. Nejlépe je na tom v této oblasti Česká republika a Slovensko. Obě tyto země se nachází pod evropským průměrem (11,6 %), kdy registrovali v roce 2013 v České republice 5,4 % a na Slovensku 8,1 % domácností, které nejsou schopny splácet své dluhy. Zhoršená situace v tomto směru je v Polsku, kde není schopno splácet své závazky 15,1 % domácností.

4.2.1 Hloubka materiální deprivace

Odrázem, jak hluboce jsou materiální deprivací domácnosti postiženy lze sledovat prostřednictvím hloubky deprivace, která vyjadřuje průměrný počet položek z vybraných devíti indikátorů, které si nemohou materiálně deprivované domácnosti pořídit.

Hloubka materiální deprivace je nejrozsáhlejší v Maďarsku, kde je materiálně deprivováno 44,1 % domácností, které v průměru postrádají 4,1 položek z devíti indikátorů. V Maďarsku můžeme sledovat nejprve pokles hloubky materiální deprivace, kdy hodnota v roce 2008 byla srovnatelná s průměrem EU 27. Od roku 2009 hodnota hloubky materiální deprivace roste. V České republice deprivované domácnosti postrádají průměrně 3,6 položek, což představuje nižší hodnotu, než je průměr EU 27. Stejně tak tomu je v případě Slovenska a Polska, které se nachází pod průměrem EU 27 s průměrnou hodnotou 3,7 položek v roce 2013. Těžkou materiální deprivací se rozumí situace, kdy domácnosti nejsou schopny plnit či si dovolit čtyři a více položek z devíti indikátorů.

Graf 4: Těžce materiálně deprivované domácnosti – vývoj 2005-2013 v % (Zdroj: Eurostat)

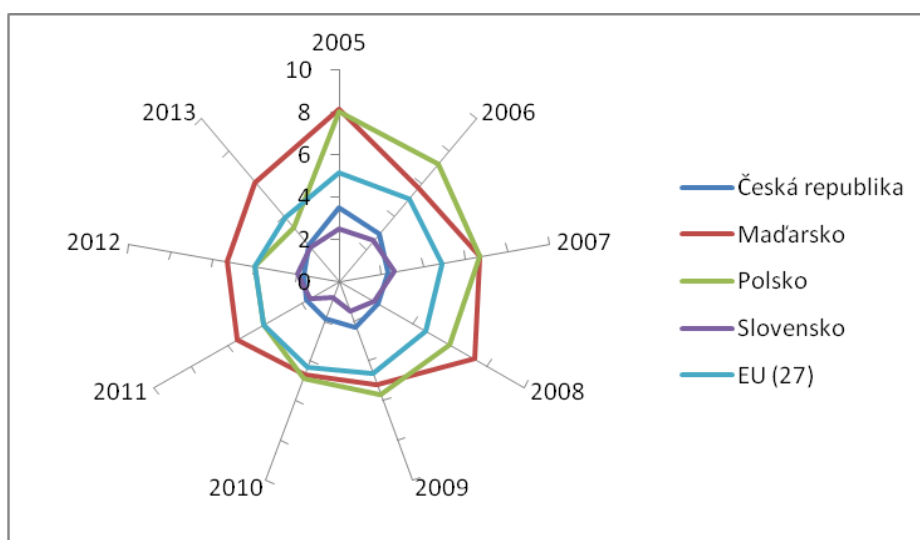
Obdobně jako u míry materiální deprivace, můžeme u těžké materiální deprivace sledovat jistý trend ve sblížení úrovně zemí České republiky, Slovenska a Polska. Oproti tomu odlišnou situaci Maďarska, kde je materiálně deprivovaná téměř polovina domácností, v případě těžké materiální deprivace je takto deprivována v Maďarsku více než čtvrtina domácností v posledním sledovaném roce 2013 (26,8 %). Jediná Česká republika vykazuje od roku 2006 (9,6 %) hodnoty nižší než je Evropský průměr. V roce 2013 bylo v České republice těžce materiálně deprimováno 6,6 % domácností.

4.2.2 Bytová deprivace

Deprivace domácností se týká také jejich obydlí, zejména jeho stavu. Prostřednictvím bytové deprivace bude zkoumán v jednotlivých zemích výskyt domácností, které nedisponují dvěma a více položkami z EU-SILC indikátorů, jimiž jsou:

- unikající střecha;
- vlhké stěny;
- hniloba v okenních rámech;
- neexistence vany či sprchového koutu;
- neexistence splachovacího WC;
- problémy s bydlením, kdy je dům či byt příliš tmavý.

V tomto ohledu můžeme sledovat obdobně jako u materiální deprivace nejvyšší procento domácností, kterým se nedostává dvou z výše uvedených indikátorů v Maďarsku. Zde registrujeme zlepšenou situaci oproti výchozímu roku sledování 2005 (8,1 %), kdy zlepšení představovalo 2 % na hodnotu 6,1 % v roce 2013.

Graf 5: Podíl domácností zemí V4 a EU 27, které se potýkají s nedostatkem dvou a více indikátorů deprivace (Zdroj: Eurostat)

Nejlépe ze zemí V4 je na tom v této oblasti Slovensko, které vykazuje 2,1 % domácností, které vykazují bytovou deprivaci. Stejně jako Slovensko, tak i Česká republika (2,2 %) a Polsko (3,3) se nachází pod průměrem EU 27 (3,9 %). U všech sledovaných zemí lze vidět pokles, a tedy zlepšenou situaci domácností v této oblasti. Nejvýznamnější pokles bytové deprivace zaznamenalo Polsko, ve kterém se procento domácností, snížilo o 4,7 % na výslednou hodnotu 3,3 % v roce 2013. U České republiky tento pokles znamenal od roku 2005 do roku 2013 1,3 %, u Slovenska 0,4 % a u Maďarska 2 %.

Tab. 6: Bytová deprivace zemí V4 a EU (27) v letech 2005 a 2013

Stát	Prosakující střecha, hniloba v okenních rámech, vlhké stěny		Změna	beze sprchy, vany a splachovací toalety		Změna	Příliš tmavé bydlení		Změna
	2005	2013		2005	2013		2005	2013	
Česká republika	20,5	10,0	-10,5	1,2	0,4	-0,8	6,2	3,8	-2,4
Maďarsko	33,3	25,8	-7,5	6,5	3,6	-2,9	10,0	8,3	-1,7
Polsko	43,9	10,1	-33,8	7,0	3,0	-4,0	10,7	5,8	-4,9
Slovensko	7,2	7,5	0,3	1,3	0,2	-1,1	4,7	3,1	-1,6
EU (27)	19,3	15,7	3,6	3,7	2,8	-0,9	8,1	6,0	-2,1

(Zdroj: Eurostat)

Při bližším zkoumání jednotlivých domácností lze určit podkategorie bytové deprivace. Tedy konkrétní problémy či nedostatky s obydlím, se kterými se jednotlivé domácnosti v zemích V4 setkávají. Nejrozsáhlejším problémem bytové deprivace je prosakující střecha, vlhké zdi či hniloba v okenních rámech. S tímto problémem se potýkalo nejvíce domácností. V roce 2013 se v Maďarsku s tímto problémem potýkala více než čtvrtina domácností (25,8 %), což znamenalo pokles o 7,5 %. Značně zlepšenou situaci můžeme pozorovat v Polsku, kdy se za sledované období procento domácností potýkajících s tímto problémem razantně snížil (33,8 %) na konkrétní hodnotu v roce 2013 10,1 % a nachází se tak společně s Českou republikou (10,0 %) a Slovenskem (7,5 %) pod evropským průměrem (15,7 %). Domácností postrádající sprchový kout, vanu či splachovací toaletu je nejvíce v Maďarsku (3,6 %), dále pak v Polsku (3 %), České republice (0,4 %) a nejméně na Slovensku, kde tento podíl domácností představuje pouze 0,2 %. Příliš tmavým a nevyhovujícím bydlením se vyznačuje značná část domácností v Maďarsku (8,3 %), což je zlepšení oproti prvnímu sledovanému roku 2005 o 1,7 %. Největší rozdíl prvního a posledního sledovaného roku můžeme pozorovat v Polsku, a to snížení podílu domácností, které se vyznačují nevyhovujícím byt z důvodu přílišné tmy o 4,9 % na konečnou hodnotu 5,8 % nacházející se pod evropským průměrem (6,0 %). Česká republika (3,8 %) a Slovensko (3,1 %) vykazují nejmenší podíl domácností s problémy příliš tmavého obydlí.

Tab. 7: Celková deprivace v zemích V4

Stát	ukazatel	2005	2013	Rozdíl
Česká republika	míra deprivace %	22,7	15,9	-6,8
	hloubka deprivace	3,8	3,6	-0,2
	těžká deprivace %	11,8	6,6	-5,2
	bytová deprivace %	3,5	2,2	-1,3
Maďarsko	míra deprivace	39,7	44,1	4,4
	hloubka deprivace	4	4,1	0,1
	těžká deprivace	22,9	36,8	13,9
	bytová deprivace	8,1	6,1	-2
Polsko	míra deprivace	50,8	25,5	-25,3
	hloubka deprivace	4,2	3,7	-0,5
	těžká deprivace	33,8	11,9	-21,9
	bytová deprivace	8	3,3	-4,7
Slovensko	míra deprivace	42,6	23,4	-19,2
	hloubka deprivace	3,8	3,7	-0,1
	těžká deprivace	22,1	10,2	-11,9
	bytová deprivace	2,5	2,1	-0,4

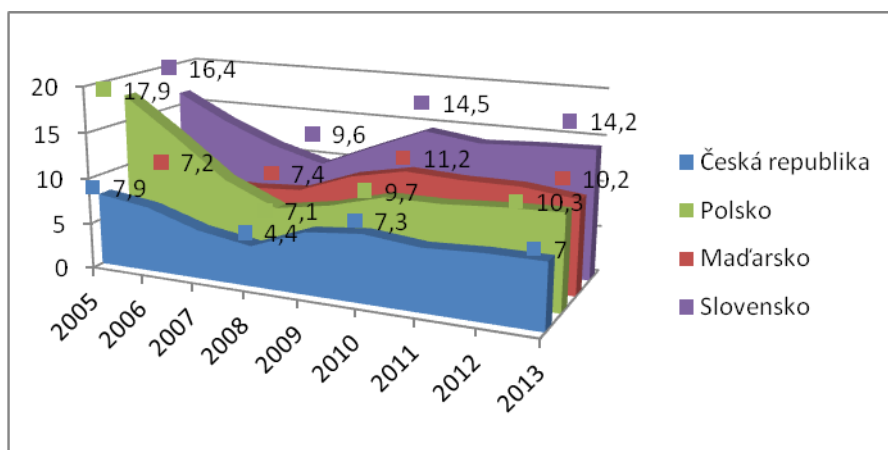
(Zdroj: Eurostat)

Deprivace, ať již materiální či bytová signalizuje zhoršenou životní úroveň domácností, které postihuje. V zemích V4 je situace deprivovaných domácností odlišná, a to zejména u Maďarska, které se svým vývojem značně liší od ostatních zemí V4. Míra deprivace, tj. podíl domácností, které se potýkají s deprivací a celkovým počtem domácností v dané zemi, ve sledovaných letech vzrostl v Maďarsku o 4,4 % na hodnotu 44,1 %, což je třetí nejhorší pozice v EU před Rumunskem (45,8 %) a Bulharskem (58 %). Tato deprivace se prohloubila v průměru o 0,1 položek, které si nemohou domácnosti dovolit na 4,1 položek. S těžkou deprivací se v Maďarsku potýká 26,8 % domácností, což představuje nárůst oproti roku 2005 o 3,9 %. Situace a vývoj deprivace v Maďarsku signalizuje velmi zhoršenou životní úroveň oproti roku 2005. Všechny ukazatele

deprivace, s výjimkou bytové deprivace, která klesla o 2 %, za sledované období vzrostly. Situace Polska je diametrálně odlišná, kdy za sledované období prodělalo Polsko značné zlepšení v oblasti deprivace. Za sledovaných devět let se podíl materiálně deprivovaných domácností snížil o 25,3 % na výslednou hodnotu 25,5 % domácností. Nejenom že v Polsku klesla míra deprivace, snížila se i hloubka deprivace na průměrných 3,7 položek. Obdobně pozitivní vývoj lze sledovat u domácností v oblasti těžké deprivace (11,9 %) a bytové deprivace (3,3 %), kdy za sledované období klesl podíl domácností o 21,9 % u těžké deprivace resp. o 4,7 % u bytové deprivace. Velice příznivý vývoj ve sledovaném období nastal také u Slovenska, které obdobně jako Polsko vykázalo značný pokles materiálně deprivovaných domácností o 19,2 % na výslednou hodnotu 23,4 %. Těžkou deprivací se vyznačuje 10,2 % domácností na Slovensku. Nejlépe na tom ve srovnání V4 je Česká republika, která dlouhodobě vykazuje nízké hodnoty deprivace. Deprivovaných domácností v České republice je 15,9 %, těžce deprivovaných pak 6,6 %. Průměrně deprivovaným domácnostem schází 3,6 položek z 9 možných indikátorů deprivace. Bytová deprivace se v České republice za sledované období zlepšila o 1,3 % na výslednou hodnotu 2,2 % domácností.

4.3 Nezaměstnanost

Základním ukazatelem ekonomické aktivity obyvatelstva je jeho zaměstnanost resp. nezaměstnanost vyjádřená jako procento nezaměstnaných osob z celkové pracovní síly. Nezaměstnanost je velkým ekonomickým problémem všech zemích V4. Ztrátou zaměstnání je ohrožená skupina základních lidských potřeb v dnešní společnosti. Nezaměstnanost je silně propojena se sociálním systémem jednotlivých zemí. Vyšší míra nezaměstnanosti znamená pro stát více zátěže v podobě sociálních dávek vyplácených obyvatelům v nezaměstnanosti. Nezaměstnanost má dopad i mimo ekonomické pole. Často má ztráta zaměstnání dopad na sociální sféru jednotlivých obyvatel v podobě rozpadu rodiny, zanedbávání výchovy dětí či špatného zdravotního stylu nebo úplnou rezignaci na opětovné začlenění do pracovního života. Vysoká nezaměstnanost má také nepřímý vliv na zaměstnané obyvatele jednotlivých zemí v podobě narůstající kriminality, zhoršení bezpečnosti či v podobě nárůstu stínové ekonomiky a v neposlední řadě také zhoršené sociálního klima mezi jednotlivými skupinami obyvatel.

Graf 6: Míra nezaměstnanosti v zemích V4 v letech 2005-2013 (Zdroj: Eurostat)

S nejvyšší nezaměstnaností se potýká Slovensko, které i přes zlepšení v letech 2006-2008, vykázalo opět růst nezaměstnanosti na konečnou hodnotu v posledním sledovaném roce 14,2 %. Tato hodnota výrazně převyšuje evropský průměr i zbylé země V4, které spadají pod průměr EU (10,8 %). Druhou nejvyšší nezaměstnanost můžeme pozorovat v Polsku, kde v roce 2013 činil podíl nezaměstnaných 10,3 %. Tato výsledná hodnota roku 2013 představuje oproti prvnímu roku sledovaného období 2005 pokles o 7,6 %. V případě České republiky je situace méně proměnlivá a míra nezaměstnanosti se oproti prvnímu roku sledovaného období snížila o 0,9 % na 7 %. Všechny tyto uvedené země zaznamenaly zlepšení v míře nezaměstnanosti i přes krizi, která nastala v roce 2008, kdy můžeme v grafu 6 vidět, že v letech 2009 a 2010 se nezaměstnanost značně zvýšila jako důsledek krize. Pouze v případě Maďarska můžeme sledovat rostoucí trend nezaměstnanosti v letech 2005 až 2010. Nezaměstnanost v Maďarsku od počátku sledovaného období vzrostla o 3 % na 10,2 %. Průměrná míra nezaměstnanosti zemí V4 za sledované období činí 9,94 %. Průměrná nezaměstnanost v zemích V4 představuje v posledním sledovaném roce 11,57 %.

V oblasti vývoje dlouhodobé nezaměstnanosti je nejhorší situace na Slovensku, kde je míra dlouhodobé nezaměstnanosti 10 %, což představuje vážný ekonomický problém pro Slovensko. Tito dlouhodobě nezaměstnaní jsou bez práce déle než 1 rok. Touto situací ztrácí zájem o začlenění na trh práce a pravděpodobnost, že nastoupí zpět do pracovního procesu, se s délkou doby bez práce snižuje. Z tabulky 8 lze vidět, že dramatický nárůst dlouhodobé nezaměstnanosti přišel v roce 2010, kdy se hodnota dlouhodobé nezaměstnanosti meziročně zvýšila o 2,8 %. Meziroční nárůst mezi lety 2009 a 2010 lze registrovat u všech států V4 a také všech států EU, což se promítlo v průměru EU z důvodu následků krize z roku 2008. Největším sníženým počtem dlouhodobě nezaměstnaných se vykazuje Polsko, které registruje v roce 2013 míru dlouhodobé nezaměstnanosti 4,4 %, což představuje pokles 5,9 % oproti roku 2005. Růst míry dlouhodobé nezaměstnanosti vykazuje také Maďarsko, kde vzrostl počet dlouhodobě nezaměstnaných o 1,8 % na hodnotu 5 %.

Tab. 8: Vývoj dlouhodobé nezaměstnanosti v zemích V4 a EU (27) v letech 2005-2013

Stát/rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Česká republika	4,2	3,9	2,8	2,2	2	3	2,7	3	3
Maďarsko	3,2	3,4	3,4	3,6	4,2	5,5	5,2	4,9	5
Polsko	10,3	7,8	4,9	2,4	2,5	3	3,6	4,1	4,4
Slovensko	11,8	10,3	8,3	6,7	6,5	9,3	9,3	9,4	10
EU (27)	4,1	3,7	3,1	2,6	3	3,8	4,1	4,6	5,1

(Zdroj: Eurostat)

Nejlepší situace je z dlouhodobého hlediska i posledního sledovaného roku 2013 v České republice, kde je míra dlouhodobě nezaměstnaných 3 %. Nutno podotknout, že v posledním sledovaném roce se Polsko, Maďarsko a Česká republika nacházeli pod průměrem EU. Situace Slovenska není nejlepší, což dokazuje také srovnání s evropským průměrem, kdy míra dlouhodobě nezaměstnaných téměř dvakrát překračuje evropský průměr a řadí se tak na samotné dno EU, kde hůře na tom je pouze Řecko (18,5 %).

4.3.1 Domácnosti s nízkou pracovní intenzitou

Zajímavý je také vývoj celkového počtu domácností, ve kterých nepracuje ani jeden člen ve věku 18-59 let, přičemž od tohoto šetření je abstrahováno studentů ve věku 18-24 let. Dále také pak i domácností, které se vyznačují nízkou pracovní intenzitou.

Tab. 9: Domácnosti bez práce a domácnosti vyznačující se nízkou pracovní intenzitou v zemích V4 a EU (27) – srovnání let 2005 – 2013

Stát/ukazatel	Domácnosti bez práce (%)			Lidé žijící v domácnostech s nízkou pracovní intenzitou (%)		
	2005	2013	rozdíl	2005	2013	rozdíl
Česká republika	7,4	6,3	-1,1	8,9	6,9	-2
Maďarsko	12,3	11,2	-1,1	9,5	12,6	3,1
Polsko	14,8	10,4	-4,4	14,3	7,2	-7,1
Slovensko	10,3	8,6	-1,7	6,6	7,6	1
EU (27)	10,3	11,1	0,8	10,4	10,6	0,2

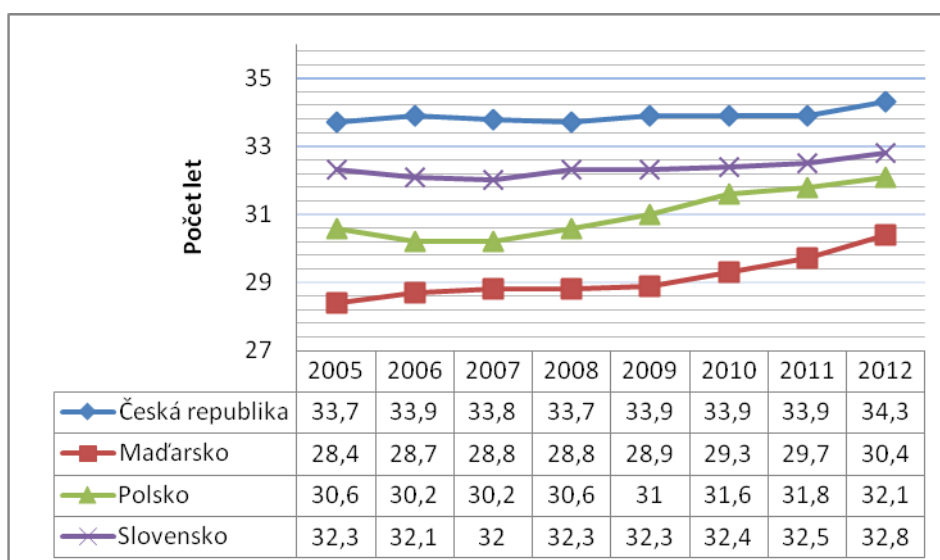
(Zdroj: Eurostat)

Nejvíce domácností bez práce se nachází v Maďarsku. V roce 2013 v Maďarsku bylo 11,2 % domácností bez práce, což lehce překračuje evropský průměr. Ostatní země V4 vykazovaly v roce 2013 hodnoty pod evropským průměrem. Vůbec nejlépe na tom v oblasti nezaměstnanosti je obdobně jako při celkové míře nezaměstnanosti Česká republika, která vykazovala v roce 2014 velmi příznivou hodnotu 6,3 % domácností bez práce. Tato hodnota představuje ani ne 2/3 evropského průměru. V České republice je podíl nezaměstnaných domácností vůbec nejnižší v celé EU. Slovensku se podíl domácností bez práce snížil na 8,6 %, kdy toto snížení představovalo 1,7 % oproti prvnímu sledovanému roku 2005. Vůbec největší zlepšení nastalo u Polska, které vykazovalo snížení domácností bez práce o 4,4 % za sledovaných devět let a obdobně jako u celkové míry nezaměstnanosti udělalo Polsko ze zemí V4 největší pokrok. Zajímavé srovnání nabízí pohled na celkový podíl populace žijící v domácnostech s velmi nízkou intenzitou práce. V těchto domácnostech pracují dospělí méně než pětinu pracovní doby.

Zde se odlišují situace v Maďarsku a Polsku od situace České republiky a Polska. V případě České republiky a Polska se sníženým podílem domácností bez práce za sledované období došlo také ke snížení počtu lidí žijících v domácnostech s velmi nízkou intenzitou práce. Naproti tomu je situace v Maďarsku a Slovensku taková, že sice došlo ke snížení podílu domácností bez práce ve sledovaném období. Na Slovensku o 1,7 % a v Maďarsku o 1,1 %. Toto snížení však není podpořeno snížením počtu lidí, kteří žijí v domácnostech s nízkou intenzitou práce. Celkový podíl populace žijící v domácnostech s nízkou intenzitou práce vzrostl v Maďarsku o 3,1 % na 12,6 %. Lze tedy sledovat zvýšené zapojení členů nepracujících domácností do pracovního procesu, avšak ne v dostatečné míře aby tento nárůst převážil situaci domácností s nízkou pracovní intenzitou.

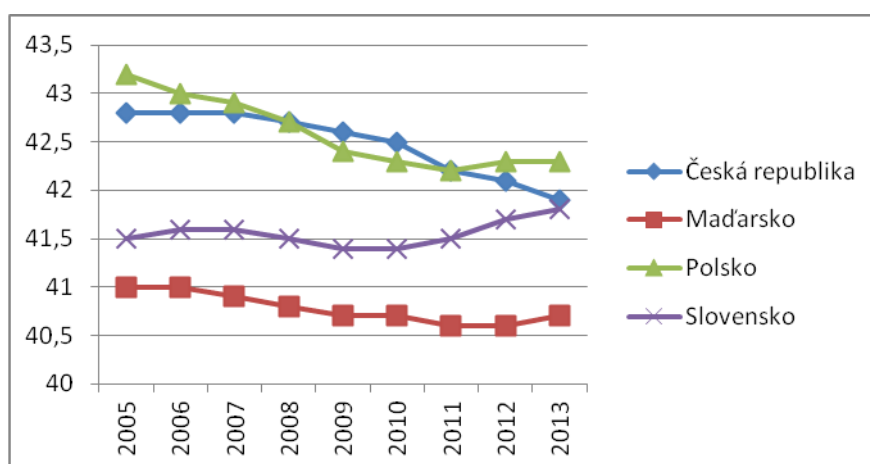
4.3.2 Délka života strávená v pracovním procesu

S kvalitou života a životní úrovní souvisí také spotřeba volného času. Abychom mohli volný čas spotřebovat, je nutností jej mít dostatek. Rozdělení času mezi práci a volný čas je jedním ze základních procesů každého jedince v dnešním světě. Délka času tráveného v práci sice přináší jedinci užitek v podobě statků a služeb, které si za danou mzdu může pořídit. Pokud bereme volný čas také jako spotřební statek, pak jej můžeme ohodnotit alternativní cenou vzhledem k práci. Čím více času stráveného v práci, tím pochopitelně méně času zbývá pro rodinný život, odpočinek, volný čas či zájmové aktivity. Za stejných podmínek budou mít jedinci, kteří odpracovali za život méně hodin větší užitek z volného času, který nemuseli obětovat práci. Na druhou stranu má také doba strávená v pracovním procesu pozitivní vliv na životní úroveň skrze vyšší příjmy plynoucí z vyššího počtu odpracovaných hodin v podobě vyšší spotřeby statků a služeb. V grafu 7 můžeme sledovat průměrnou dobu strávenou v zaměstnání za celou dobu života.

Graf 7: délka života strávená v zaměstnání v zemích V4 v letech 2005-2012 (Zdroj: Eurostat)

Nejvíce času v práci za život stráví lidé v České republice. Průměrně stráví za svůj život 34,3 let v pracovním procesu, což je nejbližší hodnota evropskému průměru (35 let). V České republice je počet let v zaměstnání relativně stabilní, stejně tomu tak je i v případě Slovenska. Na Slovensku se za sledované období zvýšil počet let v pracovním procesu o 0,5 let. V České republice tento nárůst činil za sledované období 0,6 let. Více výrazný vývoj můžeme sledovat v Polsku a Maďarsku, kde se doba strávená v pracovním procesu za život zvýšila na průměrných 32,1 resp. 30,4 let. V případě Maďarska došlo k nejvyššímu průměrnému zvýšení o celé 2 roky. Nicméně i tato hodnota 30,4 let je hluboce pod evropským průměrem a zcela nejnižší v celé EU. Polsko se za posledních devět let přiblížilo evropskému průměru a vykazuje v roce 2013 hodnotu 32,1 let, což je nárůst o 1,5 let za sledované období.

Graf 8: Počet hodin strávených v zaměstnání během pracovního týdne v zemích V4 v letech 2005-2013 (Zdroj: Eurostat)

Při bližším pohledu na pracovní poměry v jednotlivých zemích můžeme porovnat i průměrnou dobu strávenou týdně v zaměstnání. Ze šetření EU-SILC, které měří průměrnou týdenní dobou strávenou v zaměstnání včetně přesčasových hodin, které člověk běžně odpracuje na plný úvazek, můžeme porovnat situaci v zemích V4. V České republice stráví v průměru lidé 41,9 hodin, což je zkrácení průměrné doby v zaměstnání o 0,7 hodin za devět sledovaných let. Na Slovensku je průměrná doba v zaměstnání 41,8 hodin týdně, což je hodnota srovnatelná s Českou republikou. Na Slovensku se situace jako v jediném státě V4 změnila opačným směrem, tedy počet průměrně odpracovaných hodin vzrostl za devět let o 0,2 hodin/týden. Odlišná situace je v Polsku, kde lidé stráví týdně v práci 42,3 hodin, což je nejvíce ze zemí V4. V Maďarsku představuje průměrná týdenní doba v zaměstnání 40,7 hodin, tedy nejnižší hodnotu. Trojice zemí Česká republika, Polsko a Slovensko překračují evropský průměr (41,5 hodin).

4.4 Příjmy

Příjmy jsou hlavním determinantem životní úrovně kdekoliv na světě. V dnešní společnosti, která prodělala dvě vědecko-technické revoluce, je nastolen určitý řád. Jedním ze základních znaků je výskyt peněz jako prostředku směny. Příjmy jednotlivých obyvatelů zemí V4 signalizují kupní sílu jednotlivého spotřebitele v porovnání se spotřebitelem ze země jiné. Pro bližší srovnání průměrných příjmů, ale také mediánu příjmů v zemích V4 bylo využito přepočtu na PPS, u minimální mzdy pak je hodnota v tab. 10 udávána v EUR. Průměrný čistý roční příjem je nejvyšší v České republice (12 034 PPS). Tento příjem vzrostl o 37,8 % oproti roku 2005. Minimální mzda oproti tomu vzrostla v České republice o 34,75 %. Lepší vypovídající schopnost průměrného obyvatele v České republice, respektive jeho příjmu vyjadřuje medián 10 649 PPS. Nejnižší průměrné příjmy nalezneme v Maďarsku, kde ročně připadá na obyvatele 8505 PPS, střední hodnota dosahuje 7 512 PPS. V porovnání s Českou republikou je nejenom v Maďarsku (335 EUR), ale také Polsku (393 EUR) a Slovensku (338 EUR) vyšší minimální mzda. Rozdíl mezi průměrnými příjmy v České republice a minimální mzdou je důsledkem slabé sociální politiky České republiky vůči ostatním zemím V4, které mají nižší průměrné příjmy na obyvatele a vyšší min. mzdu. Faktem je, že je plánované navýšení min. mzdy v České republice od 1. 1. 2015 o 25,4 EUR (700 Kč). I přes případné zvýšení min. mzdy na 343,4 EUR je tato hodnota vzhledem k průměrným měsíčním příjmům v porovnání se zeměmi V4 nejnižší (31,7 %). Nejvyšší min. mzdou se může pyšnit Polsko (393 EUR), kde min. mzda plní motivační roli pro obyvatele, kteří v případě vyšší min. mzdy dávají přednost práci než sociálním dávkám státu. Naopak je tu možné riziko růstu nezaměstnanosti spojené s vyšší min. mzdou především ze strany ekonomických subjektů, které musí za dosavadní práci zaplatit více a tím je možný vznik nezaměstnanosti.

Tab. 10: Srovnání průměrných příjmů, mediánu, min. mzdy a její proporce k prům. měs. Příjmům zemí V4 v letech 2005, 2009 a 2013

Stát	Ukazatel	2005	2009	2013
Česká republika	průměr v PPS	8 735	11 444	12 034
	medián v PPS	7 641	10 104	10 649
	min. mzda EUR/měs	414,30	414,16	436,44
	proporce min. mzdy na měs. prům. příjmech v %		34,3	31,7
Maďarsko	průměr v PPS	6 316	7 502	8 505
	medián v PPS	5 561	6 836	7 512
	min. mzda EUR/měs	362,10	403,41	553,04
	proporce min. mzdy na měs. prům. příjmech v %		38,3	43,3
Polsko	průměr v PPS	5 712	8 660	10 536
	medián v PPS	4 759	7 376	9 104
	min. mzda EUR/měs	344,99	507,18	674,59
	proporce min. mzdy na měs. prům. příjmech v %		40,0	44,8
Slovensko	průměr v PPS	4 391	8 710	10 320
	medián v PPS	3 990	7 852	9 568
	min. mzda EUR/měs	303,59	403,90	478,03
	proporce min. mzdy na měs. prům. příjmech v %		35,7	36,0

(Zdroj: Eurostat)

Podíl minimální mzdy a průměrných měsíčních příjmů může indikovat značnou propast mezi jednotlivými příjmovými skupinami obyvatel. Nejvyšší proporce minimální mzdy a průměrného příjmu, a tedy nejnížší rozdíly mezi jednotlivými příjmovými skupinami obyvatel se nachází v Polsku, kde min. mzda představuje 44,8 % průměrného měsíčního příjmu. Velice dobrá situace je také v Maďarsku, které zaostává za Polskem o 1,5 %. Na Slovensku představuje min. mzda 36 % průměrného měsíčního příjmu. Česká republika má tento poměr nejnížší 31,7 %.

Tab. 11: Srovnání příjmů jednotlivých skupin obyvatel podle ekonomické aktivity v zemích V4 v PPS.

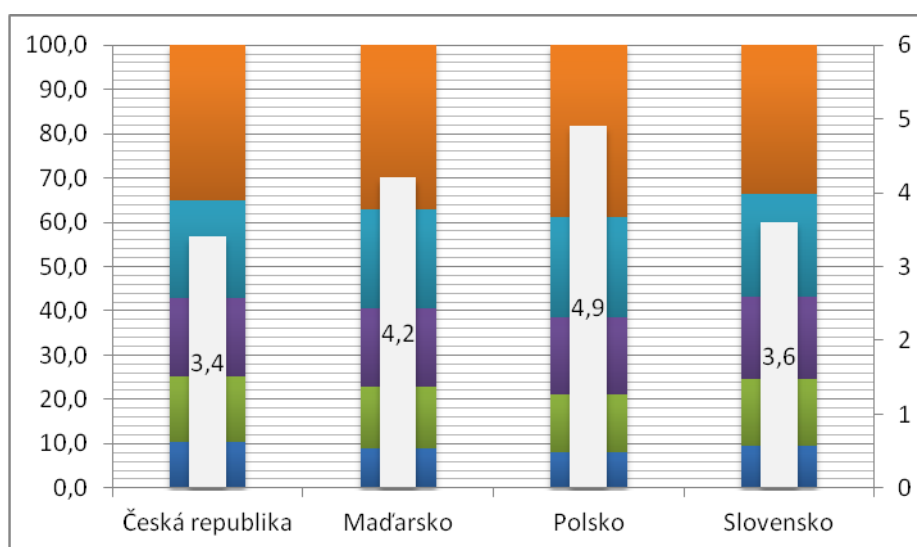
Stát	ukazatel	Zaměstnaní	Nezaměstnaní	Osoby v důchodovém věku	Jiné neaktivní osoby
Česká republika	průměr	13914	7182	10873	10758
	medián	12511	6836	10315	9766
Maďarsko	průměr	9851	4873	8839	7230
	medián	8511	4460	8089	6504
Polsko	průměr	12309	6946	10786	8467
	medián	10518	5923	9763	7392
Slovensko	průměr	12047	7036	10008	9205
	medián	11272	6316	9423	8793

(Zdroj: Eurostat)

Srovnání příjmů podle ekonomické aktivity vykazuje průměrný příjem jednotlivých skupin obyvatel, které mají podobné životní podmínky. Nejohroženější skupinou jsou bezesporu nezaměstnaní, kde jsou také registrovány nejnižší průměrné příjmy. Při srovnání mediánu nezaměstnaných, jsou na tom nejlépe obyvatelé bez práce v České republice (6836 PPS) a Polsku (6316 PPS). Nejnižší příjmy má skupina nezaměstnaných osob v Maďarsku (4460 PPS), kdy průměrnému nezaměstnanému připadá pouze 65,2% příjmů co průměrnému nezaměstnanému v ČR. Podmínky v jednotlivých zemích se liší. U všech obyvatel rozdělených dle ekonomické aktivity mají nejnižší průměrné příjmy obyvatelé Maďarska. Propast mezi průměrnými příjmy v Maďarsku a České republice je u zaměstnaných 4063 PPS a u nezaměstnaných 2309 PPS. Nejlepší je situace v České republice, která ve srovnání se zeměmi V4 vykazuje nejvyšší průměrné příjmy. Polsko a Slovenskou jsou na tom ve srovnání s ČR hůře, ale oproti Maďarsku výrazně lépe.

4.4.1 Příjmová nerovnost

Otázka příjmové nerovnosti v jednotlivých zemích je stále více rozebírána z důvodu neustále zvyšujících se rozdílů mezi třídou bohatých a chudých. Střední vrstva obyvatel tak zaznamenává ústup. Bohatší stále více bohatnou a chudí zůstávají na své úrovni, takže se úroveň života jednotlivých skupin obyvatel diametrálně liší. Srovnání příjmů společnosti jednotlivých zemí V4 vidíme v grafu 9. Sloupce vyjadřují celkové příjmy jednotlivých skupin obyvatelství rozdělených do kvintilů⁷ a sloupce vyjadřují hodnotu příjmové nerovnosti ukazatele S80/S20⁸.

Graf 9: Příjmová nerovnost v zemích V4 – dělení na kvintily, ukazatel S80/S20, 2013 (Zdroj: Eurostat)

Příjmové rozdělení v zemích V4 zobrazuje graf 9. Domácnosti jsou dle příjmů rozděleny do pěti skupin. Z tohoto rozdělení můžeme vyjádřit strukturu rozvrstvení příjmů do pěti intervalů. Při srovnání pátých kvintilů u jednotlivých států můžeme vidět značné rozdíly mezi státy V4. Nejnižší podíl z celkových příjmů společnosti náležející do pátého kvintilu má Slovensko, kde na obyvatele s nejvyššími příjmy připadá 33,7 % všech příjmů ve společnosti. Vyšší příjmy tohoto intervalu nalezneme v České republice (35,2 %) a v Maďarsku (37,1 %). Nejvyšší podíl příjmů náleží obyvatelům s nejvyššími příjmy v Polsku, kde této skupině připadá 38,9 % příjmů ve společnosti. Rozdíly mezi těmito skupinami obyvatel pátých kvintilů jsou v zemích V4 znatelné. Rozdíl mezi podílem příjmů skupin obyvatel s nejvyššími příjmy představuje mezi zeměmi V4 (Polskem

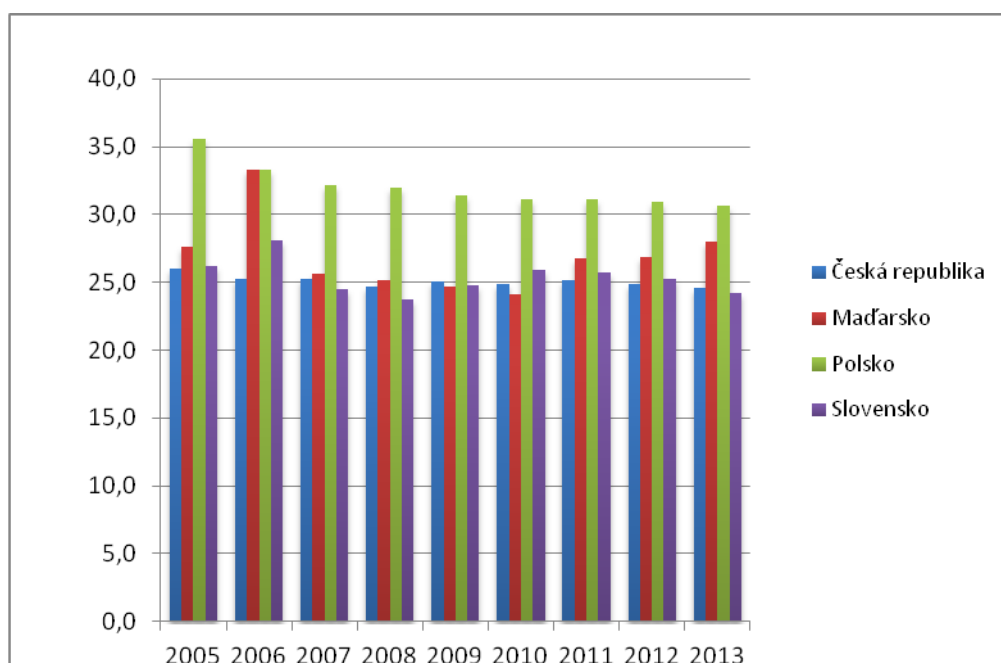
⁷ Kvintily dělí statistický soubor na pět stejných částí.

⁸ Podíl objemu příjmů připadajících na 20 % osob s nejvyššími příjmy (horní kvintil) k objemu příjmů připadajících na 20 % osob s nejnižšími příjmy (dolní kvintil). Příjmem se rozumí ekvivalizovaný disponibilní příjem.

a Slovenskem) 5,2 %, což poukazuje na odlišnou příjmovou nerovnost v jednotlivých státech.

Společně s příjmovým rozdělením do kvintilů můžeme sledovat v grafu 9 i koeficient příjmové nerovnosti S80/S20, který vykazuje kolikrát vyšší příjmy má skupina populace s nejvyššími příjmy (reprezentované 5. kvintilem) v porovnání se skupinou s příjmy nejnižšími, tedy prvním kvintilem. Tento koeficient může nabývat hodnot z intervalu $<1; \infty$). Prostřednictvím koeficientu příjmové nerovnosti můžeme porovnat příjmovou nerovnost v zemích V4, která má důležitou roli v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení jednotlivých států.

Nejvyšší příjmová nerovnost je v Polsku, a to v celém sledovaném období. Příjmová nerovnost v Polsku převyšuje všechny ostatní země V4. Hodnota příjmové nerovnosti v Polsku ve sledovaném období klesla o 1,7. I přes tento pokles mělo 20 % obyvatel s nejvyššími příjmy téměř pětinašobek příjmů oproti obyvatelstvu s nejnižšími příjmy. V České republice je nejnižší příjmová nerovnost. Příjmová nerovnost zde představuje 3,4 násobek příjmů třídy pátého kvintilu, což je také nejnižší hodnota ze zemí V4. Prudký nárůst příjmové nerovnosti zaznamenalo Maďarsko v roce 2006, kdy se hodnota zvýšila ze 4,0 na 5,5 násobek příjmů skupiny pátého kvintilu. V dalším roce se hodnota opět vrátila na 3,7 (zde se může jednat o evidenční chybu). V roce 2013 představovala příjmová nerovnost v Maďarsku 4,2 násobek příjmů skupiny pátého kvintilu. Na Slovensku registrujeme také nižší příjmovou nerovnost oproti Polsku a Maďarsku, zde dosahuje hodnoty 3,6.

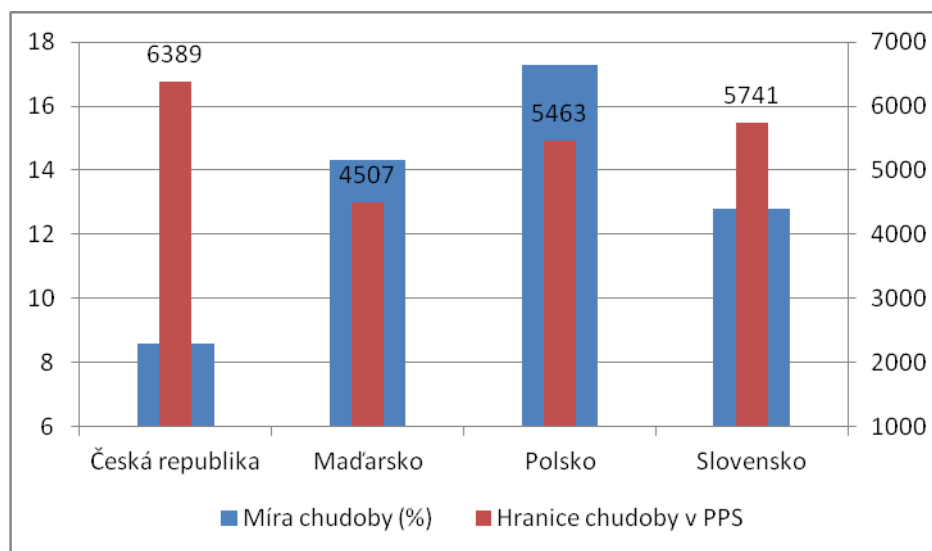
Graf 10: Vývoj Giniho koeficientu v zemích V4 v letech 2005-2013 (Zdroj: Eurostat)

Nerovnost příjmů můžeme porovnat také pomocí Giniho koeficientu, který vyjadřuje rozložení bohatství a důchodů v jednotlivých zemích V4. Nejvyšší koncentrace bohatství se

nachází v Polsku (30,7 %). V Maďarsku je koncentrace bohatství nižší, Giniho koeficient vykazuje v roce 2013 hodnotu 28 %. Vysokou míru sociální soudržnosti můžeme sledovat v České republice a na Slovensku, kde je nerovnost příjmů značně nižší než u dvou výše zmíněných zemí. V České republice 24,6 % a na Slovensku vůbec nejnižší koncentrace bohatství v zemích V4 představuje 24,2 %. Nízké hodnoty Giniho koeficientu poukazují na rovnostářské postavení v České republice potažmo na Slovensku, kdy se obě země řadí ke světové špičce. Nízká koncentrace bohatství je jedním ze základních předpokladů pro dlouhodobě udržitelný a stabilní politický systém v dané zemi. I přes vyšší koncentraci bohatství v Polsku (30,7 %) došlo ve sledovaném období ke snížení sociálního napětí, které bývá spojeno s vysokou mírou koncentrace bohatství ve společnosti, když oproti počátku sledovaného období klesla koncentrace bohatství polské společnosti o 4,9 %. U České republiky a Slovenska registrujeme mírný pokles o 1,4 % resp. 2,0 %. Jedinou zemí, kde se zvýšila míra koncentrace bohatství je Maďarsko, kde zvýšení příjmové nerovnosti představuje nepatrných 0,4 %.

4.4.2 Příjmová chudoba

Příjmovou chudobou ohrožená populace zahrnuje osoby s příjmem po sociálních transferech, nacházejících se pod hranicí chudoby, která je stanovena jako 60 % národního mediánového disponibilního příjmů po sociálních transferech. Hranice chudoby tedy není pevně daná, ale je určena mediánem příjmů v jednotlivých zemích. V grafu 11 je zaznačena míra obyvatelstva spadající pod tuto hranici (na levé ose) a srovnání hranic chudoby v jednotlivých státech v PPS (na pravé ose).

Graf 11: Hranice chudoby v PPS (pravá osa) a míra obyvatelstva zemí V4 pod hranicí chudoby (levá osa) v roce 2013 (Zdroj: Eurostat)

Ze zemí V4 je ohroženo chudobou nejvyšší procento populace v Polsku, kde je ohroženo chudobou 17,3 % populace. V Maďarsku je příjmovou chudobou ohroženo 14,3 % populace. Lepší situaci lze registrovat na Slovensku, kde se 12,8 % populace

nachází pod hranicí chudoby. Nejlépe na tom je ze zemí V4 Česká republika, kde se nachází nejnižší podíl populace (8,6 %) pod hranicí chudoby. V kontrastu s evropským průměrem (16,6 %) má větší podíl populace pod hranicí chudoby pouze Polsko (17,3 %). Pro srovnání prahu chudoby v jednotlivých zemích bylo využito PPS pro zohlednění rozdílů životních nákladů jednotlivých zemí. Hranice chudoby se v zemích V4 značně liší. Nejvyšší hranici chudoby má Česká republika 6389 PPS, následuje Slovensko, kde představuje hranice chudoby 5741 PPS, dále Polsko (5463 PPS) a nejnižší hranici chudoby vykazuje Maďarsko, kde její hodnota činí 4507 PPS.

Tab. 12: Míra ohrožení chudobou po sociálních transferech v zemích V4 a EU 27 v letech 2005-2013 dle pohlaví

Stát	Celkem		Muži		Ženy	
	2005	2013	2005	2013	2005	2013
Česká republika	10,4	8,6	9,7	7,7	11,0	9,4
Maďarsko	13,5	14,3	13,9	14,6	13,2	14,0
Polsko	20,5	17,3	21,3	17,3	19,9	17,3
Slovensko	13,3	12,8	13,2	12,8	13,5	12,9
EU (27)	16,4	16,6	15,7	16,1	17,1	17,2

(Zdroj: Eurostat)

Míra ohrožení chudobou po sociálních transferech v Polsku je nevyšší na začátku i na konci sledovaného období, kdy se snížila o 3,2 p. b. na hodnotu 17,3 % v roce 2013. V České republice došlo také k poklesu podílu obyvatelstva ohroženého chudobou, a to z 10,4 % v roce 2005 na 8,6 % v roce 2013. Pokles sledujeme i na Slovensku kde došlo ke snížení o 0,5 % na výslednou hodnotu v roce 2013 12,8 % obyvatelstva. Opačná situace nastala v Maďarsku, kde se míra ohrožení chudobou zvýšila o 0,8 p. b. na hodnotu 14,3 %. V Maďarsku registrujeme téměř shodný poměr nárůstu míry ohrožení chudobou jak mužů (o 0,7 %), tak žen (o 0,8 %). Na Slovensku se snížila míra ohrožení chudobou u mužů o 0,4 % a u žen o 0,6 %. Nejvýraznější pokles míry chudoby nastal u mužů v Polsku, kde ve sledovaném období klesla míra chudoby o 4 %. Nejvýznamnější rozdíl mezi muži a ženami vystavenými riziku příjmové chudoby je v České republice, kdy jsou muži méně ohroženi chudobou o 1,7 % než ženy. Menší rozdíl (0,6 %) mezi muži a ženami registrujeme také v Maďarsku, kde jsou naopak muži více ohroženi chudobou (14,6 %). U zbylých dvou zemí je rozdíl mezi skupinami obou pohlaví zanedbatelný.

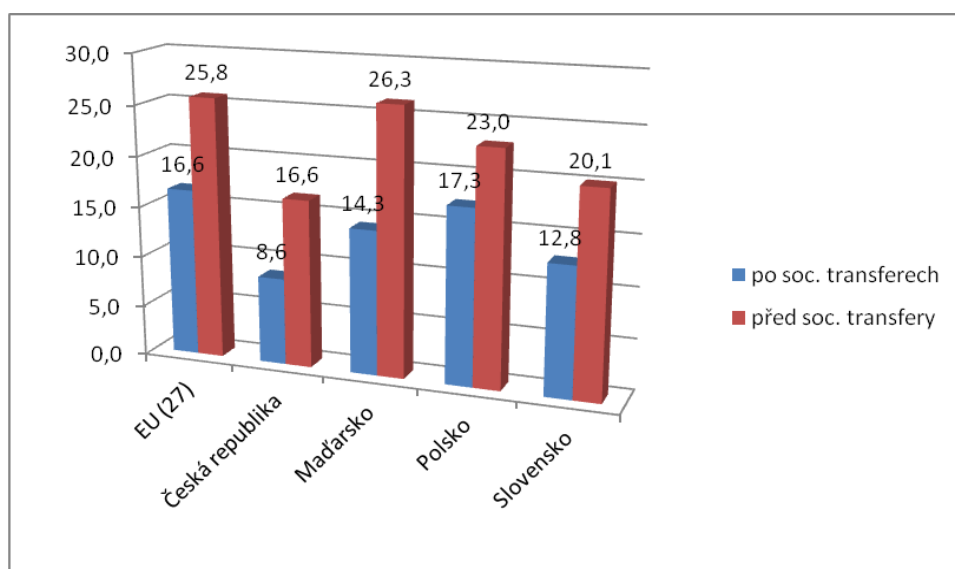
Tab. 13: Míra ohrožení chudobou v roce 2013 – dělení dle ek. aktivity obyvatelstva

Stát/ ukazatel	Celkem	Zaměstnaní	Lidé v neaktivním věku	Nezaměstnaní	Důchodci	ostatní neaktivní osoby
Česká republika	8,0	4,0	12,6	44,5	6,1	11,9
Maďarsko	12,2	6,6	17,1	50,6	5,5	21,7
Polsko	15,8	10,7	21,2	43,7	11,1	24,9
Slovensko	11,1	5,7	16,8	43,8	6,6	17,4
EU (27)	15,6	9,0	22,7	46,6	12,5	26,8

(Zdroj: Eurostat)

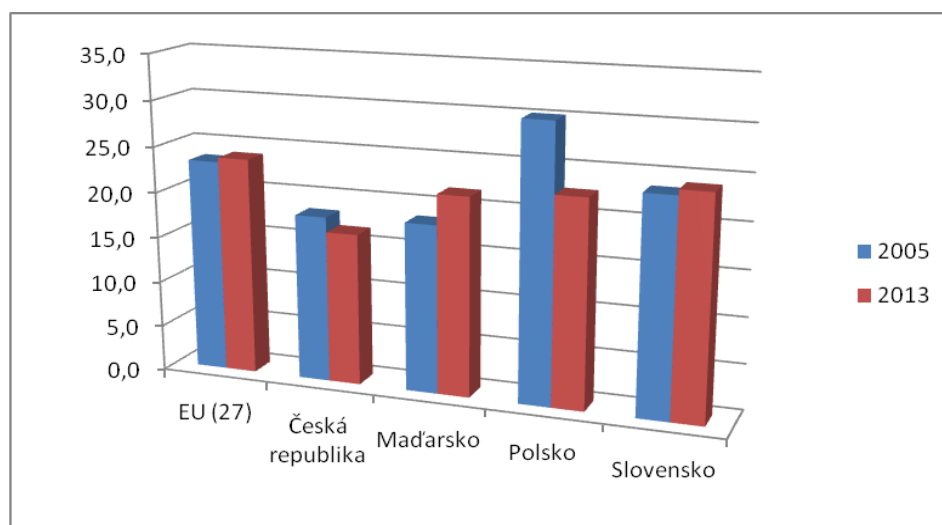
Výraznější rozdíly v míře chudoby můžeme sledovat při rozdělení obyvatelstva podle ekonomické aktivity. Nejvíce ohroženou skupinou jsou lidé bez práce. V této skupině je také největší podíl populace ohrožených příjmovou chudobou. V zemích V4 bylo průměrně ohroženo chudobou 45,65 % populace. Nejhorší situace je v Maďarsku, kde je ohroženo chudobou více než polovina nezaměstnaných (50,6 %). Situace je výrazně lepší ve skupině zaměstnaných obyvatel, kde se od zemí výrazně odchyľuje Polsko, ve kterém je pravděpodobnost ohrožení chudobou vyšší než u zbývajících třech zemí V4. Podíl zaměstnaných osob ohrožených chudobou je v Polsku více než jedna desetina. V České republice je situace v porovnání s ostatními zeměmi V4 v tomto ohledu nejlepší. Chudobou je ohrožen každý 25 zaměstnaný. Rizikovou skupinou jsou lidé v důchodu, kteří nemusí vycházet se svými příjmy respektive transfery v podobě starobních důchodů od státu. Nejnaléhavější situaci registrujeme v Polsku, kde každý 9 důchodce je ohrožen příjmovou chudobou. Nejlepší situace je v této skupině obyvatel v Maďarsku, kde je riziko příjmové chudoby u důchodců 5,5 %.

Stát významně přispívá ke snižování chudoby a sociálnímu vyloučení přidělováním státních dávek. Srovnáním míry ohrožení chudoby před a po sociálních transferech můžeme vidět efektivitu státu v oblasti sociální ochrany. V grafu 12 je jsou vyobrazeny míry ohrožení chudobou v jednotlivých státech zemí V4 a EU (27) před sociálními transfery a po nich.

Graf 12: Míra ohrožení chudobou před a po sociálních transferech v roce 2013 (Zdroj: Eurostat)

V roce 2013 se vlivem státních transferů snížila míra ohrožení chudobou v zemích V4 v průměru o 8,25 % na výslednou průměrnou hodnotu 13,25 %. Nejvyšší účinnost v podobě sociálních transferů můžeme sledovat v Maďarsku, kde se vlivem sociálních transferů zmírnila míra ohrožení chudobou u obyvatelstva o 12 %, což představuje v přepočtu 1 189 000 obyvatel. Naopak nejméně účinné státní přerozdělování registrujeme v Polsku, kde se vlivem státního zásahu snížila hodnota populace ohrožené příjmovou chudobou z 23 % na 17,3 %. Tento pokles znamenal 5,7 %, a Polsko tak státním přerozdělováním snížilo ohrožení chudobou 2 196 400 obyvatelům. Průměrně se v Evropské unii vlivem státních zásahů snížila míra chudoby o 9,2 %. Pod evropským průměrem se nachází všechny země V4 s výjimkou Maďarska (12 %).

Graf 13: Relativní propad příjmů osob ohrožených chudobou 2005-2013 v zemích V4 a EU 27 (Zdroj: Eurostat)

Při určování příjmové chudoby obyvatelstva jednotlivých zemí můžeme pomocí relativního propadu příjmů změřit také hloubku chudoby. Relativní propad příjmů osob ohrožených chudobou představuje rozdíl mezi mediánem disponibilních příjmů obyvatel pod hranicí příjmové chudoby a hranicí chudoby, která představuje 60 % národního mediánového disponibilního příjmu. Tento index nám dává představu, jak daleko jsou v průměru lidé ohrožení chudobou vzdáleni od hranicí chudoby v jednotlivých zemích. Medián příjmů osob ohrožených chudobou představoval v EU v roce 2005 průměrně 23,3 % pod hodnotou hranice chudoby. Nejvyšší relativní propad registrujeme na Slovensku (24,1 %), kde tento propad představoval navýšení oproti roku 2005 o 0,6 %. Nižší propad registrujeme v Polsku, kde se situace ve sledovaném období razantně zlepšila (snížení o 7,5 %) na 22,6 %. V Maďarsku představoval relativní propad příjmů 21,7 %, což je ve sledovaném období propad o 3,3 %. Nejlepší situace z pohledu zemí V4 je v České republice, kde relativní propad příjmů dosahuje 16,6 % a nachází se hluboce pod průměrem EU (23,8 %).

4.5 Školství

Oblast školství je pro životní úroveň velice důležitá a dynamická oblast. Školství jako takové formuje a rozvíjí společnost, a to i v oblasti ekonomického rozvoje. Vyšší vzdělanost přispívá ve společnosti k jejímu harmonickému rozvoji. Nicméně jak je tato oblast nesmírně důležitá k rozvoji společnosti a životní úrovni obyvatel, je poměrně těžké určit úroveň školství v jednotlivých zemích. V diplomové práci budou rozebrány pouze některé kvantitativní ukazatele, které svou povahou mohou v širším kontextu vyjádřit danou úroveň školství jednotlivých zemí. Od kvalitativních ukazatelů v práci je abstrahováno, neboť škála a pestrost ukazatelů je jednak nepřehledná, nedostupná, ale také nesrovnatelná.

4.5.1 Podíl mladistvých ve škole

Mimo základní školství byl ve sledovaných zemích srovnáván stav 18letých, kteří stále navštěvují školská zařízení, jedno jakého typu. Tito mladí lidé nevzdávají své úsilí a mají snahu zlepšit své dovednosti, což podporuje rozvoj společnosti.

Tab. 14: Procento mladistvých⁹, kteří jsou zapsáni ke studiu v zemích V4 a EU (27)

Stát	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU (27)	77,1	76,4	77	77,4	77,9	79,2	80,7	80,5
Česká republika	89	88,2	88,4	89,3	88	89,4	90,3	89,9
Maďarsko	79,3	82,2	83	83,8	83	87,9	89,2	86
Polsko	92,9	93,6	93,9	91,6	92,2	92,7	93,2	93,3
Slovensko	81,9	82,9	84	82,6	83,6	84,5	84,5	84,9

(Zdroj: Eurostat)

V tomto ohledu má nejlepší výsledky Polsko, které ve sledovaném období vykazuje výsledky nad 90 % hranicí. V posledním sledovaném roce 2012 navštěvovalo 93,3 % osmnáctiletých školská zařízení, což je nárůst o 0,4 % oproti roku 2005. Česká republika má za sledované období v průměru 89,1 % osmnáctiletých ve škole, což je hodnota převyšující evropský průměr (78,3 %) za sledované období o 10,8 %. Nejvyšší hodnotu můžeme pozorovat u České republiky v roce 2011, a to 90,3 %. Tento rok byl jediným rokem, kdy došlo k prolomení 90% hranice. Maďarsko vykazuje ze zemí V4 největší růst ve sledovaném období, kdy podíl 18letých ve školských zařízeních, celkově vzrostl i po propadu v roce 2012, o 6,7 %. Nejnižší podíl 18letých, kteří navštěvují školská zařízení, je na Slovensku, kde došlo ve sledovaném období k růstu o 3 %. Výsledná hodnota 84,9 % zaostává za všemi zeměmi V4. Tato hodnota je však o 4,4 % vyšší než evropský průměr v posledním sledovaném roce (80,5 %).

⁹ Podíl 18letých, kteří jsou stále ve škole. Tento ukazatel udává procento všech 18-letých, kteří jsou stále v jakékoli škole (všechny úrovně ISCED). Tento ukazatel nám dává informaci o počtu mladých lidí, kteří se nezdali své úsilí s cílem zlepšit jejich dovednosti prostřednictvím počátečního vzdělávání, a to zahrnuje jak ty, kteří měli vzdělání bez jakéhokoliv zpoždění, stejně jako ty, kteří pokračují, i když museli opakovat některé kroky v minulosti.

4.5.2 Školní docházka

Tab. 15: Školní docházka v letech v zemích V4 a EU (27) v letech 2005-2012

Stát	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU (27)	17,4	17	17,2	17,3	17,4	17,5	17,6	17,6
Česká republika	17,2	17,2	17,4	17,6	17,8	18	18,1	18,1
Maďarsko	17,7	17,8	17,8	17,7	17,6	17,6	17,7	17,7
Polsko	17,8	17,8	17,8	17,8	18	18,1	18,1	18,3
Slovensko	16	16,1	16,4	16,5	16,5	16,6	16,5	16,4

(Zdroj: Eurostat)

Nejdéle času ve škole tráví studenti v Polsku. Průměrně studenti Polska stráví 18,3 let ve školských zařízeních. Společně s Polskem i v České republice (18,1 let) průměrná délka školní docházky převyšuje průměr EU (17,6 let). Stejně tomu tak je v Maďarsku (17,7 let). Pod evropským průměrem se nachází ze zemí V4 pouze Slovensko, kde průměrná školní docházka činí 16,4 let. Průměrná hodnota školní docházky odráží vzdělanost obyvatelstva v dané zemi. Čím vyšší je průměrná školní docházka, tím je vyšší pravděpodobnost, že v dané zemi studuje více středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných obyvatel.

4.5.3 Terciární vzdělání studentů

Terciární vzdělání zahrnuje studenty, kteří jsou zapsáni ke studiu. Celkový podíl studentů v dané zemi odpovídá vysokoškolské populaci. Od této skupiny populace se očekává, že po dokončení studia přispěje ke zvýšení úrovně vzdělání obyvatel v zemi. Naleznou lepší uplatnění na trhu práce a zajistí si tak vyšší příjmy a prostřednictvím nich i svou životní úroveň. V tab. 16 je uveden podíl osob, které jsou zapsány v terciárním vzdělávání na celkové populaci dané země.

Tab. 16: Podíl obyvatelstva v zemích V4 a EU (27), kteří jsou zapsáni v terciárním vzdělání¹⁰

Stát	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU (27)	3,78%	3,82%	3,82%	3,84%	3,91%	3,98%	4,02%	4,02%
Česká republika	3,30%	3,30%	3,54%	3,79%	4,00%	4,18%	4,25%	4,19%
Maďarsko	4,32%	4,35%	4,29%	4,12%	3,96%	3,88%	3,82%	3,83%
Polsko	5,55%	5,62%	5,63%	5,68%	5,64%	5,63%	5,40%	5,21%
Slovensko	3,38%	3,68%	4,06%	4,27%	4,37%	4,35%	4,20%	4,09%

(Zdroj: Eurostat)

Tato skupina populace se nejvýrazněji v krátkodobém horizontu podílí na zvyšování úrovně vzdělanosti, což se promítá i do zvyšování celkové životní úrovně. Ve sledovaných letech 2005 – 2012 má nejvyšší podíl zastoupených obyvatel v terciárním vzdělávání Polsko 5,21 %, což představuje pokles o 0,34 % oproti roku 2005. Nejvyšší podíl osob v terciární sféře vzdělání vykazovalo Polsko v roce 2008 (5,68 %). V České republice můžeme registrovat zlepšenou situaci, kdy podíl vzrostl o 0,89 %, což v absolutním vyjádření představuje nárůst o 103 600 obyvatel v oblasti terciárního vzdělávání oproti roku 2005. Nad hranici evropského průměru (4,02 %), stejně jako Polsko i Česká republika, figuruje také Slovensko, ve kterém vzrostl také počet osob zapojených do terciárního vzdělávání o 39 440 obyvatel. Tento nárůst představoval 0,71 % na výslednou hodnotu v roce 2012 4,09 %. Nejnižší podíl obyvatel zapojených do terciární sféry vzdělávání má Maďarsko (3,83 %). Tento podíl osob je nižší od roku 2005 o 0,49 %, v absolutním vyjádření to představuje úbytek v terciárním vzdělávání o 55 820 obyvatel.

Nejlepší situace v oblasti terciárního vzdělávání je v Polsku (5,21 %), které překračuje evropský průměr o 1,19 %. Dále pak v České republice (4,19 %) a Slovensku (4,09 %). Všechny tyto země se vyznačují vyšší mírou zapojení obyvatel do terciárního vzdělávání, než je evropský průměr (4,02 %). Naproti tomu Maďarsko, které mělo na počátku sledovaného období podíl obyvatelstva v terciárním vzdělávání vyšší než Česká republika (3,30 %), Slovensko (3,38 %) a také než evropský průměr v roce 2005 (3,78 %) v roce 2013 figuruje v porovnání zemí V4 na poslední příčce a nedosahuje ani evropského průměru.

¹⁰ Jedná se o celkový počet osob, kteří jsou zapsáni v terciárním vzdělávání (včetně vysokých škol a non-vysokoškolské studium) v pravidelném vzdělávacím systému dané země. To odpovídá cílové populaci pro politiku v oblasti vysokoškolského vzdělávání. Od osob, které měly přístup k vyššímu vzdělání se očekává dokončení studia. Tím přispívají ke zvýšení úrovně dosaženého vzdělání obyvatel v zemi.

4.5.4 Celoživotní vzdělávání

Celoživotní vzdělávání má velký vliv na společnost jako takovou. Napomáhá a udržuje lidi středního věku konkurenceschopné i v současné době, kdy je potřeba více než kdy jindy sledovat nejnovější trendy a aktuality v oblasti ať již technického, internetového, či jakéhokoliv rozvoje, neboť informace a vědění jsou dnes nezbytnými pro uplatnění na trhu práce.

Tab. 17: Podíl obyvatelstva zemí V4 a EU (27) ve věku 25-64 let, kteří se celoživotně vzdělávají v letech 2005-2013

Stát	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU (27)	9,6	9,5	9,3	9,4	9,3	9,2	8,9	9,1	10,5
Česká republika	5,6	5,6	5,7	7,8	6,8	7,5	11,4	10,8	9,7
Maďarsko	3,9	3,8	3,6	3,1	2,7	2,8	2,7	2,8	3
Polsko	4,9	4,7	5,1	4,7	4,7	5,2	4,4	4,5	4,3
Slovensko	4,6	4,1	3,9	3,3	2,8	2,8	3,9	3,1	2,9

(Zdroj: Eurostat)

V tab. 17 se jedná se o procento obyvatel ve věku 25-64 let, kteří uvedli, že se jim dostalo soustavné vzdělání v předešlých čtyřech týdnech. Nejvíce obyvatelstva spadajícího do této kategorie má jednoznačně Česká republika, kde 9,7 % obyvatelstva je začleněno do celoživotního vzdělávání. Česká republika se jako jediná ze zemí V4 se přibližuje evropskému průměru (10,5 %). U České republiky je jako u jediné země V4 zaznamenán nárůst obyvatelstva, které se celoživotně vzdělává, a to o 4,1 %. V ostatních zemích je registrován pokles v průměru o 1,07 %. Polsko, Maďarsko a Slovensko nedosahují v roce 2013 ani polovičních hodnot jako Česká republika. Nejhorší je situace z tohoto pohledu na Slovensku, kde se celoživotně vzdělává pouze 2,9 % obyvatel z věkové kategorie 25-64 let. Obdobně jsou na tom obyvatelé v Maďarsku, které registruje 3 % obyvatelstva. Lépe je na tom Polsko, které registruje v souvislosti s celoživotním vzděláváním 4,3 % obyvatel.

4.5.5 Vládní výdaje na vzdělání

Vládní výdaje na žáka v PPS demonstrují úroveň, jakou stát podporuje vzdělání. V grafu 14 je ukázáno srovnání vládních výdajů na jednoho žáka v PPS. Nejlépe je na tom ve srovnání zemí V4 Česká republika, kde veřejné výdaje v přepočtu na žáka činí v posledním sledovaném roce 5230 PPS. Tato hodnota představuje zvýšení veřejných výdajů na vzdělání jednotlivého žáka o 34,62 % oproti roku 2005.

Graf 14: Vládní výdaje na žáka v PPS v zemích V4 v letech 2005-2011 (Zdroj: Eurostat)

Největší nárůst můžeme sledovat na Slovensku, kde nárůst, mezi začátkem a koncem sledovaného období představuje 65,9 %. V Polsku tento nárůst představoval 52,21 % a Maďarsku 12,42 %. Zvýšení veřejných výdajů v přepočtu na jednoho žáka je ve všech zemích značné, zvláště pak na Slovensku, Polsku a České republice. I přes značný nárůst výdajů je situace v porovnání s evropským průměrem (7100 PPS) na značně nižší úrovni. V porovnání s Českou republikou je v zemích V4 situace z pohledu výdajů horší. Nejlépe je na tom Maďarsko, kde i přes nejmenší nárůst (12,42 %) výsledná hodnota představuje 4444 PPS, dále pak Slovensko 4222 PPS a Polsko 4116 PPS. Celkově můžeme pozorovat v zemích V4 dlouho trvající růstový trend, který poukazuje na zlepšující se situaci v oblasti školství.

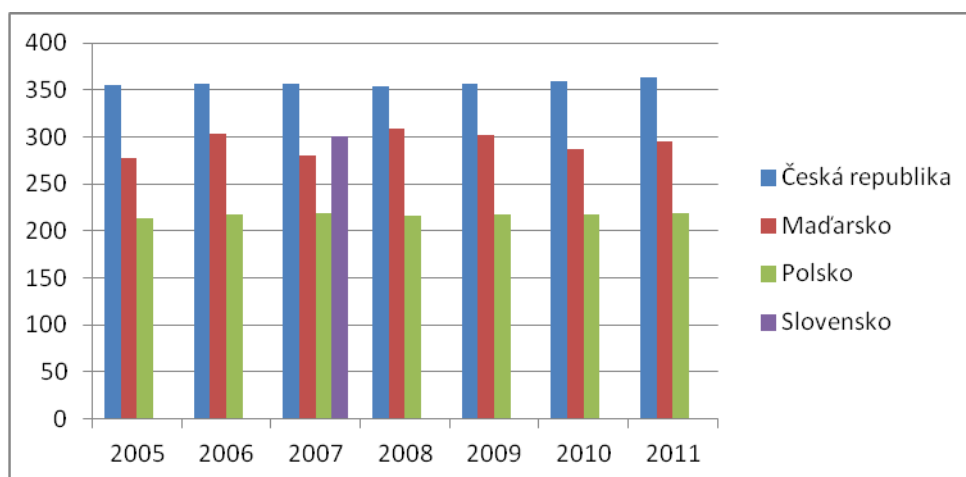
4.6 Zdravotnictví

Zdravotnické služby a jejich kvalita v každé zemi se podílí významným dílem na celkové životní úrovni. Kvalitní a hlavně dostupné zdravotnické služby, rozvoj medicíny a lékařské techniky a systém zdravotní politiky determinují celkovou úroveň zdravotnictví v každé zemi. V této diplomové práci budeme zkoumat, které ze zemí V4 mají nejlepší dostupnost zdravotnických potřeb pomocí počtu praktických lékařů připadajících na 100 tis. obyvatel a také potřebnou kapacitu prostřednictvím počtu nemocničních lůžek na 100 tis. obyvatel. Dále bude zkoumána úmrtnost a délka zdravého života v jednotlivých zemích. (Demografický informační portál, 2014)

4.6.1 Počet praktických lékařů

Tento ukazatel nám dává představu o zdravotnickém zařízení nižšího stupně (praktici apod.). Čím více lékařů je vykazováno na 100 tis. obyvatel, tím lepší podmínky pro život obyvatelé jednotlivých států mají. Vysoký počet praktických lékařů v jednotlivých státech znamená dostupnou síť základního odborného zdravotnického ošetření. Spojené

nedostatky s nízkým počtem praktických lékařů jako je dlouhá doba přijetí či velká dojezdová vzdálenost z důvodu nedostatečného počtu nepřispívá k dobré životní úrovni obyvatel. Úroveň zdravotnictví má podle Kebzy (1998) vliv na zdravotním stavu člověka zhruba 20 %.

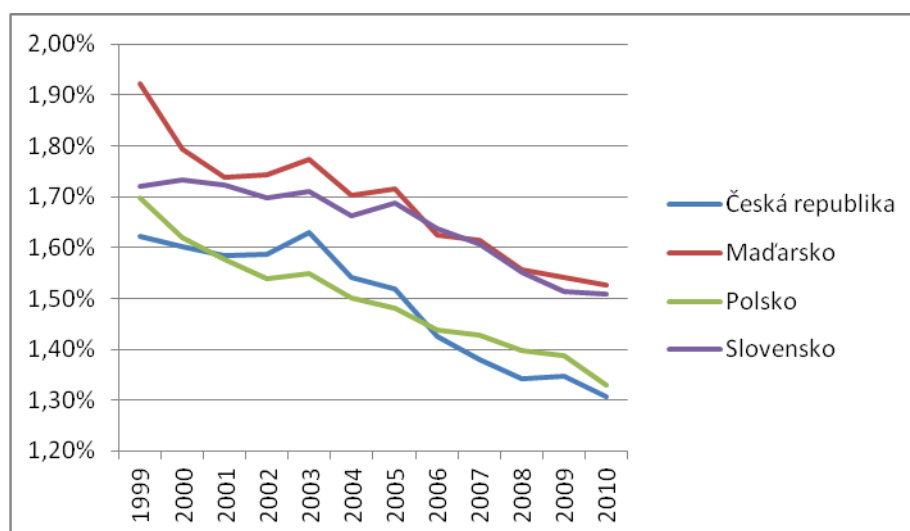
Graf 15: Počet praktických lékařů na 100 tis. obyv. v zemích V4 v letech 2005-2011 (Zdroj: Eurostat)

Ze sledovaných zemí V4 je z hlediska nejvyššího počtu praktických lékařů přepočtených na 100 tis. obyvatel Česká republika, kde připadá v roce 2011 na 100 tis. obyv. 364 praktických lékařů. V roce 2011 dosahuje Česká republika maxima, které znamenalo 2,32 % nárůst počtu lékařů na 100 tis. obyv. Druhou zemí s nejvyšším počtem praktických lékařů v přepočtu na 100 tis. obyv. je Maďarsko, kde provozuje svou činnost 296 praktických lékařů na 100 tis. obyv. V procentuálním vyjádření tato hodnota představuje nárůst o 6,37 %, což je v porovnání s Českou republikou takřka trojnásobek. V případě Slovenska nebyly nalezeny relevantní údaje. Dle Eurostatu byly zjištěny hodnoty pouze v roce 2007, kdy připadalo na Slovensku na 100 tis. obyv. 300 praktických lékařů. Nejhorší zemí V4 je v tomto ohledu Polsko ve kterém připadá na 100 tis. obyv. pouze 219 praktických lékařů. Tento poměr lékařů je vůbec nejhorší v celé EU. V opačné pozici se v Evropě nachází Rakousko, ve kterém na 100 tis. obyv. připadá 482 praktických lékařů.

4.6.2 Úmrtnost

Standardizovaná úmrtnost¹¹ je demografický ukazatel, který nám podává údaj o zemřelých určité skupiny obyvatel za určité časové období. Obecně je vyjádřen v promilách, v našem případě však v procentech. Úmrtnost má značnou vypovídající schopnost o zdravotním stavu populace. Je však ovlivněna několika faktory, které ji společně a ve vzájemném působení determinují. Úmrtnost obyvatel je závislá na faktorech genetických, ekologických a také faktorech socioekonomických. (Demografický informační portál, 2014)

¹¹ úmrtnost teoretické evropské populace vypočtená z jednotlivých věkově specifikovaných úmrtností konkrétní populace.

Graf 16: Vývoj standardizované úmrtnosti v letech 1999 - 2010 v zemích V4 (Zdroj: Eurostat)

Nejvyšší úmrtnost vykazuje Maďarsko, kde standardizovaná úmrtnost činí v posledním sledovaném a dostupném roce 2010 nejvyšší hodnotu ze zemí V4, a to 1,53 %. Za sledované období se v Maďarsku úmrtnost snížila o 0,21 %. Na Slovensku, stejně jako ve všech zemích V4, standardizovaná úmrtnost klesla za sledované období na hodnotu 1,51 %, což představuje 0,19 %. Nejnižší úmrtnost ze zemí V4 v přepočtu na 100 tis. obyv. představuje 1,31 % v České republice. V České republice, stejně tak i na Slovensku úmrtnost za sledované období klesla o 0,21 %. Vyšší hodnotu úmrtnosti, a to 1,33 % vykazuje v roce 2010 Polsko.

4.6.3 Počet nemocničních lůžek

Počet nemocničních lůžek na 100 tis. obyv.¹² nám poskytuje přehled o kapacitách zdravotnických zařízení soukromého i veřejného typu. Pro životní úroveň je zcela nezbytná kvalitní zdravotní péče, která souvisí i s počtem zdravotnických lůžek, a tedy dostatečnou kapacitou pro obyvatele dané země.

¹² Počet lůžek v přepočtu na 100 tis. obyvatel. Lůžka pro nemocnice poskytují informaci o kapacitách zdravotní péče, tedy kapacitu pro maximální počet pacientů, kteří mohou být léčeni v nemocnicích. Celkový počet nemocničních lůžek jsou všechny nemocniční lůžka, které jsou pravidelně upravovány a okamžitě k dispozici pro péči hospitalizovaných pacientů. Všechny společné a soukromé nemocnice by měly být pokryty.

Tab. 18: Počet nemocničních lůžek na 100 tis. obyv. v zemích V4 – srovnání let 2005 a 2011

Stát	2005	2011	Celková změna	Celková změna v %
Česká republika	755,28	683,59	-71,69	-9,49%
Maďarsko	785,42	718,72	-66,7	-8,49%
Polsko	652,06	654,69	2,64	0,40%
Slovensko	677,02	605,51	-71,5	-10,56%

(Zdroj: Eurostat)

Největším počtem lůžek v přepočtu na 100 tis. obyv. disponuje Maďarsko. Hodnota v posledním sledovaném roce 2011 činí 718,72 nemocničních lůžek. Maďarsko se vyznačuje nejpočetnějším zdravotnickým zázemím ze zemí V4 i přes pokles ve sledovaném období o 8,49 %. V České republice došlo k poklesu stavu nemocničních lůžek na 100 tis. obyv. o 9,49 %, což je nejrazantnější pokles v zemích V4. V roce 2011 připadalo na 100 tis. obyv. v České republice 683,59 lůžek. K poklesu došlo i na Slovensku, kde je počet lůžek vůbec nejnižší v zemích V4. Na Slovensku připadá na 100 tis. obyv. pouze 605,51 nemocničních lůžek. Opačnou situací se vyznačuje Polsko, kde jako v jediné zemi došlo ve sledovaném období k nárůstu počtu nemocničních lůžek na 100 tis. obyv. Tento nárůst představoval 0,40 %, což znamená 2,64 lůžka pro 100 tis. Polsko tak disponuje 654,69 lůžky na 100 tis. obyv. Nejlepší je tedy situace v Maďarsku, dále pak v České republice, Polsku a Slovensku.

4.6.4 Délka zdravého života

Délka zdravého života je ukazatel, který vypovídá o celkové situaci v dané zemi. Při posuzování tohoto ukazatele je zřejmé, že vyšší délka zdravého života vypovídá o lepší životní úrovni dané země.

Tab. 19: Délka zdravého života¹³ v zemích V4 – dělení dle pohlaví v letech 2005 a 2012

Stát	Ženy		změna	Muži		změna
	2005	2012		2005	2012	
Česká republika	60	64,1	6,83%	58	62,3	7,41%
Maďarsko	54,3	60,5	11,42%	52,2	59,2	13,41%
Polsko	66,9	62,9	-5,98%	61,2	59,2	-3,27%
Slovensko	56,6	53,1	-6,18%	55,2	53,4	-3,26%

(Zdroj: Eurostat)

V zemích V4 byl průměrný počet let zdravého života při narození u žen 59,45 let. Za sledované období se tato délka prodloužila v průměru o 0,7 let na 60,15 let. U mužů činí průměrný počet let zdravého života v zemích V4 v roce 2005 57,1 let a v roce 2012 58,53 let, což je nárůst o 1,425 let. Největší šanci na zdravý život podle EU-SILC mají obyvatelé narození v České republice, a to jak muži i ženy. Věková hranice zdravého života u žen představuje 64,1 let a u mužů 62,3 let. V České republice můžeme pozorovat zvýšení tohoto ukazatele ve sledovaném období u žen o 6,83 % a u mužů o 7,41 %. Nejvíce však vzrostl počet let zdravého života u obou pohlaví v Maďarsku. Kde tento růst představoval 11,42 % u žen a u mužů dokonce 13,41 %. V roce 2012 se v Maďarsku zdravému životu může člověk při narození těšit do 60,5 let, v případě žen a 59,2 let v případě mužů. Ve srovnání zemí V4 je na tom nejhůře Slovensko, kde se mohou obyvatelé těšit zdravému životu v průměru 53,25 let bez ohledu na pohlaví. V případě mužů délka zdravého života činí 53,1 let a v případě žen 53,4 let. Tyto hodnoty jsou ve srovnání zemí V4 hluboce pod průměrem ostatních tří zemí (ženy – 62,5 let, muži – 60,2 let). Na Slovensku ve sledovaném období délka zdravého života při narození klesla u žen o 6,18 % a u mužů o 3,16 %. Polsko i přes významný pokles délky života ve zdraví, u mužů 5,98 % a žen

¹³ Ukazatele délky zdravého života (HLY) při narození měří počet let, které se očekávají, že člověk bude při narození žít ve zdravém stavu. HLY je ukazatelem očekávaného zdraví, který kombinuje informace o úmrtnosti a nemocnosti. Požadované údaje jsou věkově specifické proporce populace zdravých a nezdravých lidí. Zdravý stav je definován tím, že chybí omezení funkční či postižení. Ukazatel se počítá zvlášť pro muže a ženy. Ukazatel je také nazýván postížením bez naděje dožití (DFLE). Naděje dožití při narození je definována jako průměrný počet let, kterých se osoby dožijí při narození - pokud jsou vystaveny po celý zbytek svého života současných podmínek úmrtnosti.

3,27 %, figuruje ve srovnání se zeměmi V4 za Českou republikou s délkou zdravého života 62,9 let u žen a 59,2 let u mužů.

4.7 Životní prostředí

Životní prostředí kolem nás se podílí na našem každodenním životě. Úroveň a kvalita životního prostředí má na člověka, jakožto na živý organismus přímo úměrný vliv. Jestliže je zkoumána životní úroveň pomocí anorganických veličin, do hodnocení musíme zahrnout také faktory organické, živé, které svou povahou ovlivňují zdraví jedinců. Nejvýznamnější položkou ze sféry životního prostředí je bezesporu ovzduší. Jelikož je kyslík bezpodmínečně důležitý pro život, tak i samotná kvalita ovzduší formuje kvalitu našich životů.

4.7.1 Škodliviny v ovzduší

Škodliviny v ovzduší jsou nejvíce koncentrované ve výšce do 2 km od povrchu země. Dle plochy znečištění můžeme rozdělit znečištění ovzduší na lokální 1-10 km², regionální 100-1000 km² či globální, které je dlouhodobě stálé nad větším územím než 1000 km². Dlouhodobý vývoj hlavních znečišťujících látek je pozitivně ovlivněn sníženou energetickou náročností průmyslu, snížením používání pevných paliv, především černého a hnědého uhlí. Naopak k většímu znečištění napomáhá především nárůst dopravy, značně zastaralý vozový park, či zdražování ekologických paliv pro vytápění jednotlivých domácností. Znečištění ovzduší v současné době představuje závažný problém, kterému čelí nejen státy střední Evropy, ale celý svět. Těžký průmysl a strojírenství je každoročně na vzestupu a tento jev má za následek zhoršení podmínek v atmosféře. Látky uvolňované na určitém území mají nejvýraznější negativní dopady přímo na obyvatele dané oblasti, v našem případě státu. Kvalita ovzduší, která má zásadní vliv na zdraví obyvatel, je jedním z nejvíce probíraných environmentálních témat vůbec. Prokázanými negativními účinky na lidské zdraví je podráždění dýchacího ústrojí, respirační potíže, onemocnění srdce a cév či karcinogenní onemocnění. Díky zvýšenému množství negativně působících částic v ovzduší trpí také vegetace a ekosystémy. V návaznosti na tyto přírodní masy je častým jevem i snížená produkce a kvalita zemědělských plodin, ovlivnění se týká i lesů, což má nepříznivý vliv na biodiverzitu živočišných a rostlinných druhů. Množství koncentrace jednotlivých částic, které znečišťují ovzduší je dáno i příslušnými klimatickými podmínkami daného území. V České republice registrujeme dvě oblasti, které byly a stále jsou nejvíce postiženy znečištěným ovzduším a tedy i zhoršenou kvalitou života a zdraví obyvatel. (Cenia, 2008)

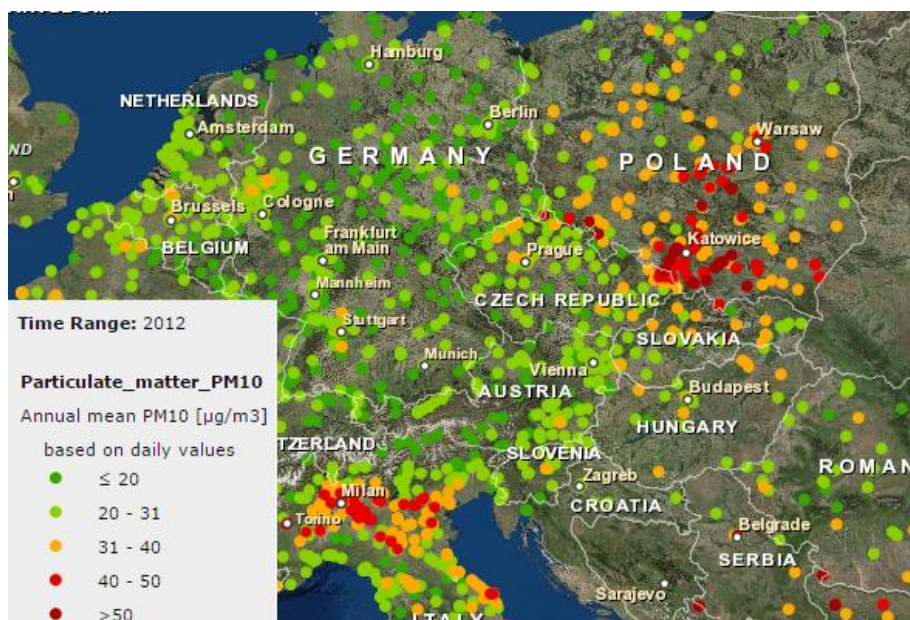
Tab. 20: Škodliviny na území jednotlivých zemí V4 – srovnání let 2005 a 2012

Stát	název sloučeniny	2005	2012	změna v %
Česká republika	PM10	35	27	-22,86
	oxidy síry	2,77	2,00	-27,75
	amoniak	0,87	0,81	-6,07
	ne methanové	2,30	1,64	-29,02
	dusíkaté plyny	3,53	2,71	-23,29
Maďarsko	PM10	39	29	-25,64
	oxidy síry	0,46	0,34	-25,77
	amoniak	0,84	0,71	-15,91
	ne methanové	1,33	1,11	-16,38
	dusíkaté plyny	1,77	1,32	-25,78
Polsko	PM10	35	37	5,71
	oxidy síry	3,89	2,73	-29,87
	amoniak	0,87	0,84	-3,36
	ne methanové	1,84	2,02	9,71
	dusíkaté plyny	2,73	2,64	-3,45
Slovensko	PM10	34	29	-14,71
	oxidy síry	1,82	1,19	-34,25
	amoniak	0,58	0,51	-12,07
	ne methanové	1,49	1,25	-16,37
	dusíkaté plyny	2,08	1,65	-20,49

(Zdroj: Eurostat)

V tab. 20 je uveden výskyt škodlivin v ovzduší na území daného státu. Údaje jsou v jednotkách $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Čím vyšší výskyt těchto ukazatelů zařazených dle jednotlivých skupin plynů, tím větší znečištění a horší kvalita ovzduší. Tato skutečnost má velký vliv na kvalitu života obyvatel zemí V4. Jednotlivé ukazatele sledují výskyt a hodnotu

antropogenních emisí čpavku, oxidů dusíku, oxidů síry a jiných než metanových těkavých organických sloučenin. Všechny tyto skupiny ukazatelů zhoršují kvalitu ovzduší. Z celkového hlediska při součtu výskytu výše uvedených skupin ukazatelů je na tom nejhůře ze zemí V4 Polsko, které souhrnně vykazuje 8,23 t/km² těchto škodlivin. Zvýšená hodnota škodlivin je také v České republice, kde se vyskytovalo v roce 2012 těchto škodlivin 7,16 t/km². Výrazně nižší hodnoty vykazuje Slovensko a Maďarsko. V případě Slovenska je hodnota všech ukazatelů v součtu 4,61 t/km² a Maďarska 3,48 t/km², což v porovnání s Polskem je více než dvakrát nižší hodnota škodlivin v ovzduší.

Obr. 2: Koncentrace PM10 částic v Evropě (European environment agency, 2012)

Ukazatel PM10¹⁴ má vypovídající schopnost o koncentraci částic menších než 10 mikrometrů. Vysoké hodnoty tohoto ukazatele poukazují na potenciálně vystavené obyvatelstvo částicím menším než 10 mikrometrů, které mohou být vdechovány do plic a tak zhoršit zdraví obyvatel. U tohoto ukazatele je i limitní hodnota dle směrnice 1999/30 / ES¹⁵, dle níž je v EU stanovena maximální možná hranice těchto mikročástic, a to 40 mikrogramů na m³. Na obr. 2 jsou vidět i hodnoty PM10 částic překračující 40 mikrogramů, v průměru však jsou hodnoty PM10 částic ve všech zemích V4 hodnoty

¹⁴ Jemné částice (PM10), tedy částice, jejichž průměr je menší než 10 mikrometrů. Tyto částice mohou být vdechnuta hluboko do plic, kde mohou způsobit zánět a zhoršení stavu lidí s onemocněním srdce a plic. Podle doporučení Světové zdravotnické organizace je roční průměrná koncentrace PM nejlepším ukazatelem pro související dopady na zdraví.

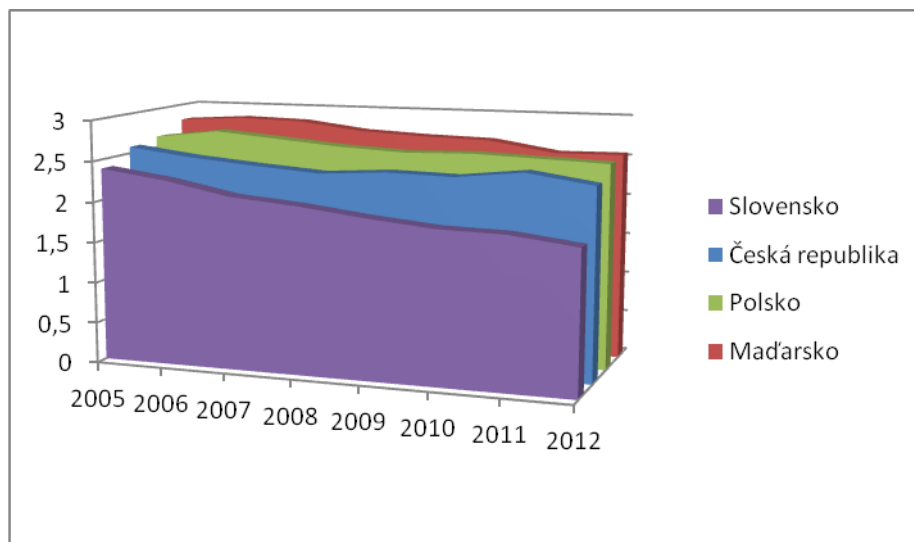
¹⁵ V roce 1996, Rada pro životní prostředí přijala rámcové směrnice 96/62 / ES o posuzování a řízení kvality vnějšího ovzduší. První dceřiná směrnice (1999/30 / ES) o mezních hodnotách pro PM10 a dalších znečišťujících látek v ovzduší stanovena roční mezní hodnotu 40 mikrogramů PM10 na metr krychlový. Výroční zprávy musí následovat rozhodnutí Komise 2004/224 / ES ze dne 20. února 2004, kterým se stanoví pravidla pro poskytování informací podle směrnice Rady 96/62 / ES, pokud jde o mezní hodnoty pro některé znečišťující látky ve vnějším ovzduší.

nižší než 40 mikrogramů na m³ a splňují tak evropskou normu. V případě Polska, kde je ze zemí V4 hodnota znečištění nejvyšší (8,23 t/km²) registrujeme také hodnotu PM10 částic na polském území nejvyšší. V roce 2012 představovalo množství částic PM10 hodnotu 37 mikrogramů/m³. Polsko jako jediná země V4 vykázala rostoucí množství částic PM10. Z tohoto hlediska je situace v oblasti kvality ovzduší v Polsku výrazně zhoršená v porovnání se zeměmi V4. Nejnižší hodnotu částic vykazuje Česká republika (27 mikrogramů/m³), dále pak Polsko i Maďarsko shodně 29 mikrogramů/m³.

Z celkového hlediska je nejhorší situace životního prostředí, konkrétně kvality ovzduší v Polsku, které vykazuje nejvyšší množství škodlivin v ovzduší. Dále pak v České republice, která registruje na km² výskyt 7,16 tun škodlivin. Příznivá situace je v Česku z pohledu nízké hodnoty částic PM10. Vůbec nejlepší podmínky panují v Maďarsku, které i přes stejnou hodnotu částic PM10 jako sousední Slovensko má na km² o 1,13 tun méně škodlivin v ovzduší.

4.7.2 Ekologické Daně

Znečištění ovzduší dle jednotlivých složek nežádoucích plynů popisuje graf¹⁷. Společně s nárůstem ať již chemických, strojírenských či průmyslových podniků v tomto směru hraje roli „vyvažující síly“ vláda, která se snaží v každé zemi regulovat množství škodlivin vypouštěných do ovzduší daného státu ošetřit legislativním rámcem. Porovnáním podílu příjmů jednotlivých států z ekologických daní a HDP můžeme vidět míru, která představuje prokázaný negativní vliv na životní prostředí. Protože daňovým základem ekologické daně je fyzikální jednotka, která má určitý prokázaný negativní vliv na životní prostředí. V tomto případě je spektrum negativních vlivů velmi rozšířené od dopravy, energetiky, znečištění až po těžbu.

Graf 17: Ekologické daně jako podíl z HDP jednotlivých zemí V4 (Zdroj: Eurostat)

Od roku 2005 můžeme pozorovat ve všech zemích V4 pokles příjmů z ekologických daní, v tomto kontextu tedy i zlepšenou situaci životního prostředí. Největší pokles nastal

na Slovensku, kde představoval 0,64 % HDP. Situace v roce 2013 je v Polsku (2,55 % HDP) a Maďarsku (2,52 % HDP) téměř shodná.

Tab. 21: Příjmy zemí V4 a EU (27) z ekologických daní v letech 2005 – 2012

Stát/rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU (27)	2,53	2,47	2,39	2,32	2,39	2,38	2,39	2,4
Česká republika	2,58	2,48	2,41	2,35	2,4	2,38	2,47	2,35
Maďarsko	2,8	2,85	2,83	2,73	2,69	2,67	2,54	2,55
Polsko	2,64	2,74	2,67	2,6	2,56	2,58	2,55	2,52
Slovensko	2,39	2,28	2,12	2,05	1,95	1,87	1,85	1,75

(Zdroj: Eurostat)

Nejvíce přispívá do státního rozpočtu obyvatelstvo v Maďarsku (2,55 % HDP), nejméně pak na Slovensku, které je v porovnání s ostatními státy zemí V4 nejlepší, neboť v kontextu ekologické daně, jako prokázaného negativního vlivu, vykazovalo v celém sledovaném období nejnižších hodnot a v roce 2012 vůbec nejnižší hodnotu 1,75 % HDP. Nejvyšší znečištění je v Polsku (2,52 % HDP) a v Maďarsku (2,55 % HDP). Obě tyto země se nachází nad průměrem EU (2,4 % HDP). Česká republika vykazuje v roce 2012 2,4 % HDP, což můžeme považovat jako hodnotu shodnou s evropským průměrem.

4.7.3 Vládní výdaje na ochranu životního prostředí

Výdaje na ochranu životního prostředí jednotlivých států reflektují jednak angažovanost států v boji proti znečištění, ale také aktivní přístup při předcházení nežádoucích stavů. Pro adekvátní srovnání zemí jsou výdaje v tab. 22 jsou brány jako podíl na HDP každé země.

Tab. 22: Vládní výdaje na ochranu životního prostředí jako podíl HDP zemí V4 – dělení na veřejný sektor a průmysl

Země	Veřejný sektor					
	2005			2012		
	investice	běžné	Celkem	investice	běžné	Celkem
Česká republika	0,26	-	-	0,32	0,24	0,56
Maďarsko	0,46	0,17	0,63	0,25	0,08	0,33
Polsko	0,32	0,11	0,43	0,28	0,21	0,49
Slovensko	0,04	0,22	0,26	0,09	0,23	0,32
Země	Průmysl					
	2005			2012		
	investice	běžné	Celkem	investice	běžné	Celkem
Česká republika	0,25	0,57	0,82	0,27	0,59	0,86
Maďarsko	0,17	0,46	0,63	0,12	0,59	0,71
Polsko	0,24	0,5	0,74	0,32	0,57	0,89
Slovensko	0,49	0,63	1,12	0,22	0,32	0,54

(Zdroj: Eurostat)

Výdaje na ochranu životního prostředí můžeme rozdělit na výdaje ve veřejném sektoru a výdaje v průmyslové oblasti. V případě výdajů ve veřejném sektoru jsou finanční prostředky vynaloženy na všechny účelné aktivity vedoucí k prevenci, snižování a odstranění znečištění či jakéhokoliv zhoršení životního prostředí. Tyto výdaje můžeme při detailnějším pohledu rozdělit na výdaje kapitálové a běžné. V případě kapitálových výdajů se jedná o výdaje, které byly použity v daném roce pro stroje, zařízení a půdy používané pro účely ochrany životního prostředí. Běžné výdaje zahrnují platby na běh oddělení životního prostředí, mzdové náklady a ostatní náklady na každodenní činnost v oblasti životního prostředí.

Největší měrou se podílí na financování životního prostředí Česká republika, kde výdaje na veřejný sektor představují v roce 2012 0,56 % HDP. Tento podíl je rozdělen v poměru 42,86 % na běžné výdaje a 57,14 % na výdaje investiční. Stejný poměr rozdělení výdajů ve veřejném sektoru má také Polsko, kde celkové výdaje představují 0,49 % HDP.

Zcela opačnou situaci vykazuje Maďarsko se Slovenskem. Tamější výdaje na veřejný sektor, v případě Maďarska 0,33 % HDP a Slovenska 0,32 % HDP, jsou vynakládány v případě Maďarska 75,8 % na investiční výdaje, zatímco na Slovensku jde 71,88 % do oblasti běžných výdajů. V případě výdajů na ochranu životního prostředí v oblasti průmyslu zahrnují oproti výdajům na veřejný sektor výdaje na těžbu nerostných surovin, výrobu energie a vody. V případě investičních výdajů je jejich povaha stejná jako investiční výdaje ve veřejném sektoru. V případě běžných výdajů na ochranu životního prostředí v oblasti průmyslu se jedná o činnosti jako je nakládání s odpady, výdaje na zaměstnance pracující a podílející se na problematice životního prostředí a materiálního zabezpečení pro ochranu životního prostředí. Nejvíce výdajů na životní prostředí v oblasti průmyslu vynakládá Polsko, a to 0,89 % HDP. Podobnou měrou, a to 0,86 % HDP vydává na ochranu životního prostředí v oblasti průmyslu i Česká republika. Méně z rozpočtu, přesně 0,71 % HDP vydává Maďarsko. Vůbec nejméně ze zemí V4 vydává na ochranu životního prostředí Slovensko (0,54 % HDP).

4.8 Analýza hlavních komponent

Analýza hlavních komponent slouží pro vysvětlení rozptylu pozorovaných proměnných pomocí menšího počtu tzv. latentních¹⁶ proměnných, přičemž smyslem této metody je nahradit větší počet původních proměnných menším počtem latentních proměnných, které co nejlépe vysvětlí závislost mezi pozorovanými proměnnými. Tyto latentní proměnné mají vhodnější vlastnosti a jejich počet je výrazně nižší než počet vstupních proměnných. Vystihují téměř celou proměnlivost původních znaků a jsou vzájemně nekorelované. Tyto latentní proměnné jsou nazývány hlavními komponentami a představují lineární kombinace původních proměnných. Určení počtu hlavních komponent bylo využito Cattelova indexového grafu vlastních čísel¹⁷. Analýza hlavních komponent byla provedena v programu IBM SPSS, ve kterém do prvotní fáze bylo zahrnuto 28 ukazatelů. Na základě korelační matice bylo mnoho proměnných vyřazeno z důvodu multikolinearity dat. Redukce proběhla u těch proměnných, které měly vyšší míru korelace než 0,9 a naopak nižší než 0,2. Nicméně to neznamená, že se hodnoty nalézající se mimo interval $\langle 0,9; 1 \rangle$ u $\langle 0; 0,2 \rangle$ nemohou nacházet ve výsledné korelační matici u výsledných řešení.

4.8.1 Česká republika

V případě České republiky vstoupilo všech 28 ukazatelů do výpočtu analýzy hlavních komponent. Při provedení analýzy hlavních komponent v programu IBM SPSS bylo na základě korelační matice vyřazeno několik ukazatelů, které vykazovaly silnou korelaci

---

¹⁶ Latentní proměnná – společný faktor, který stojí za skupinou proměnných, které jsou si statisticky blízké

¹⁷ Cattelův indexový graf úpatí vlastních čísel (Scree plot, sutinový graf)

nebo velmi slabou korelaci. Po redukci těchto ukazatelů bylo pokračováno v opětovném spuštění PCA analýzy. Jako hlavní index pro vhodnost dat sloužil KMO index.

V souboru dat, resp. údajů jednotlivých ukazatelů, došlo při spuštění PCA k porušení tohoto předpokladu a KMO test z důvodu multikolinearity dat nemohl být vypočítán. Následovala další redukce těch proměnných, které vykazovaly nejvyšší míru korelace či nejnižší míru korelace, nebo ty, které spolu významově značně souvisely. Jako příklad můžeme uvést velmi výrazně korelované ukazatele těžká materiální deprivace a počet položek materiální deprivace. Po značné redukci ukazatelů obdobným způsobem byl vypočten KMO index, který splňuje stanovenou podmínku $> 0,7$. V případě České republiky byla hodnota KMO indexu 0,732.

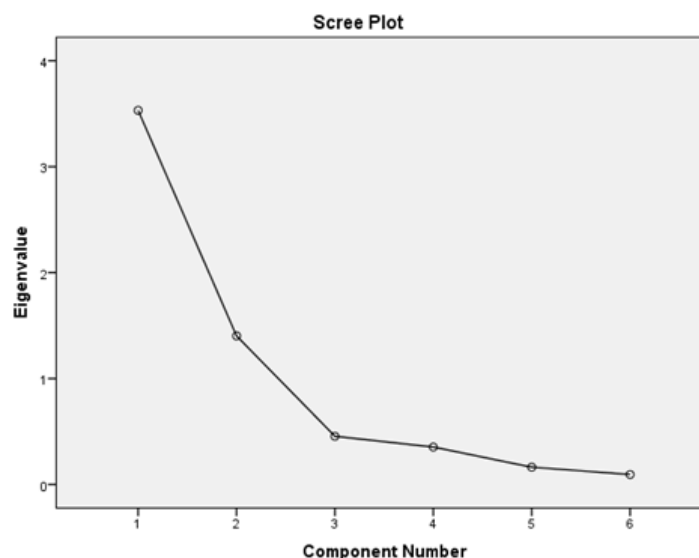
Do výpočtu finální analýzy hlavních komponent vstoupily pro Českou republiku tyto ukazatele: Míra materiální deprivace, doba života práce v letech, S80/S20, míra chudoby, PM10 a celoživotní vzdělání.

Tab. 23: KMO test ČR

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,732
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	18,347
	Df	15
	Sig.	,245

(Zdroj: IBM SPSS)

Při postupu analýzy hlavních komponent bylo nutné určit rozhodující počet faktorů. Počet faktorů byl určen pomocí grafické metody určování počtu faktorů pomocí Scree plotu. Na obr. 3 vidíme sutinový graf, z kterého je zřejmé, že nad zlomem se nacházejí dva faktory. Pro Českou republiku byly zvoleny dva faktory.

Obr. 3: Scree plot ČR (Zdroj: IBM SPSS)

Při analýze hlavních komponent v případě České republiky, ale také ve zbylých třech zemích, byla provedena rotace faktorových zátěží metodou Varimax. Po provedení této metody rotace můžeme vidět v tab. 24 vysvětlenou variaci.

Pomocí dvou faktorů a rotace metodou Varimax bylo vysvětleno 82,238 % variace jednotlivých proměnných. První faktor se podílí na vysvětlení variace 52,9 % a druhý 29,3 %. Vysvětlení variace je v případě České republiky dostačující. Tato hodnota vysvětlené variace značně přesahuje hranici 60 %.

Tab. 24 Vysvětlená variace ČR

Component	Initial Eigenvalues			Rotation Sums of Squared Loadings	
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance
1	3,532	58,861	58,861	3,175	52,911
2	1,403	23,377	82,238	1,760	29,327
3	,455	7,583	89,821		
4	,353	5,889	95,709		
5	,163	2,723	98,432		
6	,094	1,568	100,000		

(Zdroj: IBM SPSS)

Podmínky samotné analýzy hlavních komponent byly splněny a vybrané dva faktory zahrnující šest ukazatelů dostatečně popisují životní úroveň v České republice. Výsledná matice faktorových zátěží je uvedena v tab. 25. Z matice faktorových zátěží jsou pro lepší vizualizaci vypuštěny hodnoty, které jsou nižší než 0,35 a tudíž nemají velký podíl nasycení na příslušném faktoru, kde hodnota není uvedena.

Tab. 25: Matice faktorových zátěží ČR

	Faktor	
	1	2
Míra materiální deprivace	,919	
Doba života v práci v letech		,880
S80/S20	,854	
Míra chudoby	,920	
PM10	,837	
Celoživotní vzdělání		,884

(Zdroj: IBM SPSS)

První faktor je tvořen mírou materiální deprivace, ukazatelem příjmové nerovnosti S80/S20, mírou chudoby a koncentrací částic PM10 v ovzduší. Druhý faktor tvoří doba života strávená v práci a celoživotní vzdělání. Všechny faktorové zátěže jsou ve všech případech kladné a lze vidět vysokou nasycenost faktorů jednotlivými proměnnými.

Při hledání názvu prvního faktoru budeme vycházet z proměnných, které tento faktor sytí. Všechny proměnné neboli ukazatele se podílí kladně na nasycení prvního faktoru. V případě materiální deprivace tento kladný vztah mezi mírou materiální deprivace a faktorem znamená, že výsledná hodnota faktoru na životní úroveň bude pro první proměnnou negativní. Ukazatel S80/S20 vykazuje příjmovou nerovnost. Z tohoto důvodu bude mít stejně jako míra materiální deprivace jeho kladná hodnota nasycení negativní vliv na životní úroveň v České republice. Se zvyšující se příjmovou nerovností roste v zemi propast mezi jednotlivými třídami obyvatel, společně s tím klesá sociální soudržnost obyvatel.

Další proměnou náležící do prvního faktoru je míra chudoby českých domácností. I v tomto případě je kladná hodnota mezi proměnnou a faktorem. Zde tedy opět vidíme negativní vztah mezi ukazatelem a životní úrovní. Poslední proměnnou zahrnutou do prvního faktoru je znečištění ovzduší v podobě míry koncentrace PM10 částic. Tato proměnná má negativní vliv na zdraví člověka, a tudíž i negativní vliv na životní úroveň obyvatel v České republice. Celkově můžeme o prvním faktoru říci, že je to vyjádření vybraných proměnných, které v souhrnu působí negativně na životní úroveň obyvatel v České republice.

Druhý extrahovaný faktor zahrnuje proměnné: doba života strávená v práci a celoživotní vzdělání. Obě tyto proměnné se podílí kladným nasycením faktoru. V případě celoživotního vzdělání můžeme říci, že se podílí kladně na životní úrovni obyvatel České republiky, a tedy i druhý faktor se podílí kladně na životní úrovni v České republice. V případě druhé proměnné, kterou je doba života strávená v práci, je interpretace této proměnné v souvislosti s kladným působením na životní úroveň poněkud nejasná. V případě doby strávené v práci za život se na hodnocení této proměnné můžeme dívat ze dvou úhlů pohledu. Prvním je její negativní vliv na životní úroveň, a to z toho důvodu, že čím déle času člověk stráví v zaměstnání, tím méně času má na rodinný život, rekreaci, sport apod. Na druhé straně však působí na životní úroveň tato proměnná i kladně, a to tak, že s narůstající dobou strávenou v zaměstnání se zvyšuje příjem jednotlivých obyvatel, a ti si mohou za svou vyšší mzdu, v závislosti na počtu odpracovaných hodin, dovolit spotřebovávat více statků a služeb. Celkově se tedy druhý faktor pozitivně podílí na životní úrovni v České republice.

4.8.2 Slovensko

V případě Slovenska, stejně jako u České republiky vstoupilo do analýzy 28 vybraných ukazatelů. Postup jednotlivých kroků analýzy hlavních komponent byl totožný jako v případě České republiky. Stejně tak tomu bude i u dalších dvou zemí a postup nebude v jednotlivých krocích detailně popsán. Budou uvedeny pouze výsledky analýzy hlavních komponent.

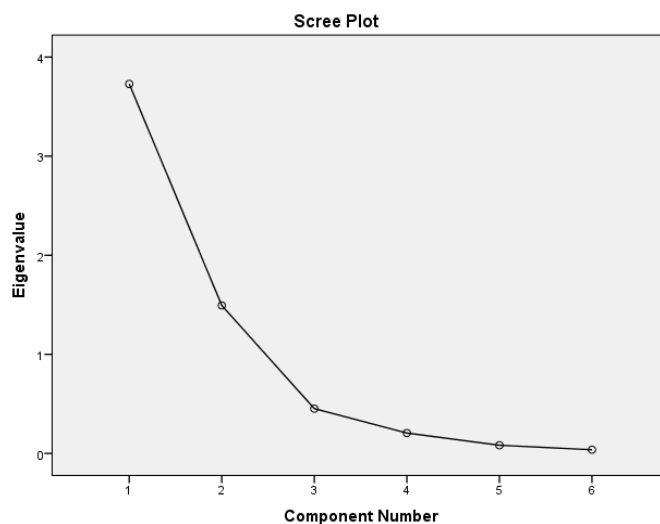
V případě Slovenska, jako jediné země jsme museli upustit požadavek KMO indexu a požadovanou hodnotu snížit na 0,65, což nepředstavuje vážný problém, neboť kritická hranice KMO indexu je 0,5. Po této úpravě, kdy hodnota KMO indexu byla 0,657 a splňovala pozměněný požadavek.

Tab. 26: KMO test Slovensko

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,657
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	26,844
	df	15
	Sig.	,030

(Zdroj: IBM SPSS)

Dle Scree plotu můžeme vidět, že extrakci faktorů budou představovat dva faktory. Protože právě dva faktory se v případě Slovenska nachází nad bodem zlomu.

Obr. 4: Scree plot Slovensko (Zdroj: IBM IPSS)

Pomocí extrahovaných dvou faktorů se podařilo vysvětlit 87,042 % variace. První faktor se podílí na vysvětlení 62,144 % a druhý faktor 24,897 %. V případě Slovenska je vysvětlení variace ještě vyšší než v případě České republiky a splňuje podmínku min. 60 % vysvětlení variace.

Tab. 27: Vysvětlená variace Slovensko

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings	
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance
1	3,729	62,144	62,144	3,729	62,144
2	1,494	24,897	87,042	1,494	24,897
3	,452	7,532	94,574		
4	,206	3,431	98,005		
5	,082	1,374	99,379		
6	,037	,621	100,000		

(Zdroj: IBM SPSS)

Podmínky analýzy hlavních komponent byly v případě Slovenska splněny až po mírném snížení hranice KMO testu, což však nebude mít na výsledek analýzy vliv. Dva extrahované faktory zahrnují šest proměnných, které popisují životní úroveň na Slovensku. Výsledná matice faktorových zátěží je uvedena v tab. 28.

Tab. 28: Výsledná matice faktorových zátěží Slovensko

	Faktor	
	1	2
Dlouhodobá nezaměstnanost	,956	
Domácnosti bez práce	,883	
Giniho koeficient	,823	
Podíl mladistvých ve školách		-,976
PM10	,882	
Ekologické daně		,928

(Zdroj: IBM SPSS)

Z výsledné matice faktorových zátěží můžeme vidět, že životní úroveň na Slovensku je ovlivněna dvěma faktory, které se skládají z celkově šesti ukazatelů. V případě prvního faktoru se jedná o dlouhodobou nezaměstnanost, domácnosti bez práce, Giniho koeficient, podíl mladistvých ve školách, koncentrace částic PM10 a ekologické daně.

První faktor vychází ze vztahu čtyř proměnných, které do tohoto faktoru spadají. Jsou jimi: dlouhodobá nezaměstnanost, domácnosti bez práce, Giniho koeficient a koncentrace částic PM10. Všechny vztahy mezi proměnnými a faktorem jsou kladné. Můžeme tedy říci, že tento faktor z důvodu negativních vlastností všech proměnných na životní prostředí bude mít celkově negativní vliv na životní úroveň na Slovensku. V případě dlouhodobé nezaměstnanosti je negativní vliv na životní úroveň obyvatel Slovenska zřejmý. S vyšší dlouhodobou nezaměstnaností se zvyšuje sociální napětí v zemi a hrozí zde riziko, že jedinci, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní, již nenastoupí do pracovního procesu. Tímto by Slovensku vznikala další zátěž v podobě zvýšených transferů. Podobný negativní vliv jako dlouhodobá nezaměstnanost má na životní úroveň také ukazatel domácností bez práce. Zde se nejedná o jedince, ale o celou domácnost, kde žádný člen nemá zaměstnání. Dopady jsou stejné jako u dlouhodobé nezaměstnanosti, kdy dochází ke zvýšeným vládním transferům v podobě sociálních dávek, zvýšenému sociálnímu napětí a růstu stínové ekonomiky či kriminality. Vliv Giniho koeficientu na první faktor má stejný vliv jako ukazatel S80/S20 v případě České republiky. Zvýšená příjmová nerovnost zvyšuje sociální napětí v zemi a snižuje se sociální soudržnost obyvatel. Poslední proměnnou v prvním faktoru je znečištění ovzduší v podobě PM10 částic, které má negativní vliv na zdraví obyvatel Slovenska, a tím i na celkovou životní úroveň.

První faktor má tedy negativní vliv na životní úroveň Slovenska. Všechny jeho proměnné jsou kladně korelovány, a tudíž všechny ovlivňují životní úroveň na Slovensku negativním směrem.

Druhý faktor zahrnuje dvě proměnné. Jedná se o ekologické daně, jako podíl z HDP dané země a podíl mladistvých ve školách. První proměnná se podílí na sycení druhého faktoru negativně. Daňovým základem ekologické daně je fyzikální jednotka, která má určitý prokázaný negativní vliv na životní prostředí. Kvalita životního prostředí má bezprostřední vliv i na člověka, jakožto na živý organismus. Proto tato proměnná v podobě ekologických daní negativně ovlivňuje životní úroveň na Slovensku. Součástí druhého faktoru je proměnná podíl mladistvých ve školách, která se podílí kladně na sycení faktoru a je tedy v kontrastu s první proměnnou v podobě ekologických daní. Ukazatel podíl mladistvých ve školách zahrnuje obyvatele ve věku 18. let, kteří navštěvují školská zařízení, jedno jakého typu. Tito mladí lidé tak nevzdávají své úsilí a mají snahu zlepšit své dovednosti. Tato skutečnost se pak odráží na rozvoji společnosti a má pozitivní vliv na životní úrovni Slovenska.

4.8.3 Polsko

V případě Polska byl také splněn předpoklad KMO testu. Hodnota KMO testu dosahovala 0,716, což je dostačující a bylo možné pokračování analýze hlavních komponent.

Tab. 29: KMO test Polsko

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,716
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	43,758
	df	15
	Sig.	,000

(Zdroj: IBM SPSS)

Extrahovány byly dva faktory, které byly upraveny metodou Varimax. Tyto dva faktory vysvětlují 91,172 % variace, což je nejvyšší hodnota ze sledovaných zemí V4. Tato hodnota splňuje předpoklad o vysvětlení variace (min. 60 % vysvětlení variace). První z faktorů se podílí na vysvětlení variace 72,07 % a druhý 19,102 %, což se také promítne v počtu proměnných, které nasycují druhý faktor.

Tab. 30: Vysvětlená variace PL

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings	
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance
1	4,324	72,070	72,070	4,324	72,070
2	1,146	19,102	91,172	1,146	19,102
3	,414	6,908	98,080		
4	,082	1,372	99,451		
5	,027	,448	99,899		
6	,006	,101	100,000		

(Zdroj: IBM SPSS)

V případě Polska byly extrahovány dva faktory, které ovlivňují životní úroveň. V tab. 30 bylo vidět, že rozdíl při vysvětlení variace prvního a druhého faktoru je značný. Tato skutečnost se promítne i do počtu proměnných v jednotlivých faktorech. Zatímco v prvním faktoru figuruje pět ze šesti ukazatelů, druhý faktor zahrnuje pouze jeden ukazatel, a to podíl mladistvých ve školách.

Tab. 31: Výsledná matice faktorových zátěží Polsko

	Faktor	
	1	2
Školní docházka	,971	
Doba života v práci	,965	
Prům. příjmy PPS	,964	
Ekologické daně	-,886	
Domácnosti bez práce	-,747	,431
Podíl mladistvých ve školách		,973

(Zdroj: IBM SPSS)

První faktor ovlivňující životní úroveň v Polsku zahrnuje školní docházku, dobu života strávenou v práci, průměrné příjmy domácností v PPS, ekologické daně

a domácnosti bez práce. Právě poslední jmenovaný ukazatel se vyznačuje nasyceností i v druhém faktoru. Nicméně míra nasycení není významná a proto jsme tento ukazatel ve výsledné matici faktorových zátěží ponechali. V prvním faktoru můžeme také pozorovat opačný vliv jednotlivých ukazatelů na faktor. V případě školní docházky, doby života v práci a průměrných příjmů je nasycení kladné, zatímco v případě ekologických daní a domácností bez práce je nasycení záporné.

V případě Polska se na determinaci životní úrovně podílí dva faktory, stejně tak jako u všech zemí V4. Jistou odlišností zde je však výskyt pouze jedné proměnné ve druhém faktoru. První faktor je sycen pěti proměnnými. Pozitivní vliv na životní úroveň mají proměnné: školní docházka, doba života v práci a průměrné příjmy. Oproti nim se negativně podílí, a tedy i významově dvě proměnné v podobě domácností bez práce a ekologických daní. Pozitivní vliv doby života v práci byl rozebrán již v případě České republiky. V případě průměrných příjmů je dle Sanuderse (2002) spatřován také pozitivní vliv na životní úroveň, neboť nárůst příjmů odpovídá zvýšení životní úrovně v podobě možnosti zvýšení úrovně spotřeby v současnosti či v budoucnosti. V případě školní docházky je její vliv na životní úroveň také pozitivní, protože čím vyšší je průměrná školní docházka v letech, tím je vyšší pravděpodobnost, že v dané zemi studuje více středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Oproti těmto třem pozitivně ovlivňujícím proměnným jsou v prvním faktoru zahrnuty i dvě proměnné, které mají negativní vliv na životní úroveň. Jedná se o domácnosti bez práce a ekologické daně. V celkovém vyjádření první faktor pozitivně ovlivňuje životní úroveň v Polsku, neboť se na jeho sycení podílejí tři proměnné s vyššími faktorovými zátěžemi než další dvě negativní, s nižšími faktorovými zátěžemi. Druhý faktor je tvořen pouze jednou proměnnou, a to podílem mladistvých ve školách. Tato proměnná má pozitivní vliv na životní úroveň v Polsku.

V případě Polska tedy formují životní úroveň dva faktory, které mají pozitivní vliv. V případě prvního faktoru je tento pozitivní vliv tlumen negativními proměnnými v podobě ekologických daní a domácností bez práce. V případě druhého faktoru se podílí pouze jedna proměnná, která má pozitivní vliv na životní úroveň, v podobě podílu mladistvých ve školách.

4.8.4 Maďarsko

Při analýze hlavních komponent Maďarska byl splněn předpoklad pro data pomocí KMO testu, kdy hodnota dosahovala 0,725. Stejně jako u předchozích zemí byly extrahovány dva faktory pomocí sutinového grafu.

Tab. 32: KMO test Maďarsko

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		,725
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	14,219
	Df	10
	Sig.	,163

(Zdroj: IBM SPSS)

V případě prvního faktoru je vysvětlena variace 71,924 % a druhým faktorem 15,347 %. V kumulaci je vysvětleno pomocí dvou faktorů 87,271 % variace.

Tab. 33 Vysvětlená variace Maďarsko

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings	
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance
1	3,596	71,924	71,924	3,596	71,924
2	,767	15,347	87,271	,767	15,347
3	,301	6,020	93,290		
4	,254	5,078	98,368		
5	,082	1,632	100,000		

(Zdroj: IBM SPSS)

Při postupu analýzy hlavních komponent u Maďarska byly extrahovány dva faktory, které měly pouze pět ukazatelů. Oproti předchozím třem zemím byla matice faktorových zátěží složena místo ze šesti, pouze z pěti ukazatelů.

Tab. 34 Matice faktorových zátěží Maďarsko

	Faktor	
	1	2
Doba života v práci	,933	
Ekologické daně	-,862	
Prům. příjmy domácností PPS	,835	
PM10		-,883
Výdaje na žáka PPS		,881

(Zdroj: IBM SPSS)

V tab. 34 můžeme vidět extrahované faktory s faktorovými zátěžemi. První faktor je tvořen dobou života v práci, ekologickými daněmi a průměrnými příjmy domácností. Druhý faktor je tvořen koncentrací PM10 částic a výdaji na žáka v PPS. V případě nasycení prvního faktoru mají kladné nasycení doba života v práci a průměrné příjmy domácností. Záporné nasycení pozorujeme u prvního faktoru u ekologických daní. Druhý faktor je sycen opačnými ukazateli, a tedy částicemi PM10, které se podílejí záporně, a výdaji na žáka, které se podílejí na druhém faktoru kladně.

První faktor bude v případě Maďarska vycházet ze tří proměnných, které se podílí na sycení prvního faktoru. První proměnná – doba života v práci se kladně podílí na sycení, druhá proměnná v podobě ekologických daní negativně a třetí proměnná průměrné příjmy domácností vyjádřeny v PPS pozitivně. Celkově bude tento faktor kladně ovlivňovat životní úroveň v Polsku. Doba života v práci a její kladný vliv na životní úroveň, tak jak je uvedeno i v případě České republiky, společně s průměrnými příjmy domácností, které mají také kladný vliv na životní úroveň obyvatel Maďarska v synergickém efektu, kladně sytí první faktor. Pozitivní vliv příjmů má pozitivní dopad na životní úroveň obyvatel Maďarska, neboť nárůst příjmů odpovídá zvýšení životní úrovně. Na tento faktor mají negativní vliv ekologické daně, které se na sycení prvního faktoru od předchozích dvou proměnných podílí negativně. V celkovém vyjádření převažují kladné faktorové zátěže dvou proměnných (doba života v práci a průměrné příjmy), a můžeme tedy říci, že má první faktor kladný vliv na životní úroveň.

Druhý faktor je sycen dvěma proměnnými. Jsou jimi: znečištění ovzduší v podobě PM10 částic a výdaje na žáka v PPS. První proměnná má negativní vliv na životní prostředí, jak již bylo uvedeno v případě ČR a Slovenska. Tato proměnná se negativně podílí na sycení druhého faktoru. Další proměnnou jsou výdaje na žáka v PPS. Výdaje na žáka demonstrují úroveň, jakou stát podporuje vzdělání. Tato proměnná má tedy pozitivní vliv

na životní úroveň v Maďarsku. Dle faktorových zátěží má vyšší podíl nasycenosti proměnná PM10 částic, která působí negativně na životní úroveň, a tedy i druhý faktor ovlivňuje negativně životní úroveň. Nutno dodat, že stupně nasycenosti jsou u obou těchto faktorů velice blízké a liší se pouze o dvě setiny.

5 Závěr

Při vypracování diplomové práce bylo nutno zpracovat několik dílčích částí, které v souhrnu vedly k naplnění jejího cíle. V první části diplomové práce byla vypracována literární část, která byla nezbytná pro popsání a pochopení jednotlivých vztahů mezi ekonomickými a sociálními determinanty životní úrovně. Bylo nutné vymezení jak jednotlivých pojmů, tak i různých definic životní úrovně pro její lepší pochopení. Dále pak byly popsány metody měření životní úrovně a některé významné ukazatele.

Ve své vlastní práci bylo nejdříve v metodické části určeno šest vybraných dimenzí, které se podílejí na životní úrovni obyvatel v daných zemích. Dále pak určení jednotlivých ukazatelů, ze kterých se vybrané dimenze skládají. Data v podobě ukazatelů byla čerpána ze šetření **EU-SILC** a dále pak z dalších šetření **EUROSTATU**. Jednotlivá data byla zkoumána a analyzována v časovém úseku, jehož počátkem byl vstup všech zemí V4 do Evropské unie až po rok 2013. Pomocí těchto vybraných ukazatelů byly země nejprve vzájemně srovnávány. Srovnání zemí V4 bylo provedeno i v kontrastu s EU.

Z pohledu vývoje jednotlivých ukazatelů, které v další části práce vstoupily do analýzy hlavních komponent lze vidět, že **nejvyšším podílem materiálně deprivovaných domácností se vyznačuje Maďarsko (44,1 %)**, což je třetí nejhorší pozice v tomto ohledu v EU. Maďarsko se vyznačuje také značnou finanční nestabilitou jednotlivých domácností, **kdy 74,2 % maďarských domácností není schopno uhradit neočekávaný výdaj ve výši 9400 Kč**. Nejnížší míru materiální deprivace můžeme sledovat v České republice (15,9 %), která se jako jediná ze zemí V4 nachází pod průměrem EU. V případě materiální deprivace se situace výrazně zlepšila v Polsku, kde během devíti sledovaných let poklesla materiální deprivace z více než 50 % na hodnotu 25,5 % deprivovaných domácností.

Nezaměstnanost je dnes již celosvětovým problémem a strašákem mnoha ekonomik, a to i značně rozvinutých zemí. **Míra nezaměstnanosti je nejvyšší na Slovensku**, kde v roce 2013 **dosahovala 14,2 %**, což je více než **dvojnásobek oproti** situaci v **České republice (7 %)**. Z hlediska **dlouhodobé nezaměstnanosti**, je její míra na **Slovensku** také ze zemí V4 nejvyšší. V roce 2013 **dosahovala 10 %**, což pro Slovensko znamená značný problém. V celé Evropě je na tom hůře pouze Řecko (18,5 %). Nejvíce času v zaměstnání stráví Češi, kteří předčí obyvatele Maďarska téměř o 4 roky. Z hlediska příjmů, které obyvatelům jednotlivých zemí V4 plynou ze zaměstnání je nejlepší situace v České republice (10 649 PPS), kdy bereme v úvahu pro lepší srovnání jednotlivých zemí medián přepočtený v PPS. S příjmy značně souvisí i příjmová nerovnost v jednotlivých zemích. **Nejvyšší příjmová nerovnost panuje v Polsku**, kde skupině obyvatel s nejvyššími příjmy připadá **38,9 % příjmů ve společnosti**. V Polsku připadá na skupinu obyvatel s nejvyššími příjmy (5. kvintil) téměř pětina příjmů skupiny obyvatel s nejnižšími příjmy (1. kvintil). Naopak rovnostářským postavením se vyznačuje Česká republika a Slovensko, které patří ke světové špičce. Nejvíce **domácností ohrožených**

příjmovou chudobou se nachází v **Polsku (17,3 %)** a nejméně v České republice (8,6 %). **Nejvyšší účinnost** v podobě **sociálních transferů** sledujeme v **Maďarsku**, kde vlivem sociálních transferů **klesla míra ohrožení chudobou o 12 %**. Nejméně účinné přerozdělování registrujeme v Polsku, kde pokles míry chudoby představoval 5,7 %, což je značně nižší hodnota v porovnání s evropským průměrem (9,2 %).

Vládní výdaje na žáka jsou nejvyšší v České republice, kdy se za sledované období zvýšily o 34,62 % na 5230 PPS. I tato hodnota však značně zaostává za průměrem EU (7100 PPS). Nejvíce mladistvých ve školách je v Polsku (93,3 %), nejméně pak na Slovensku (84,9 %). **Nejvíce vysokoškolských studentů** se nachází v **Polsku (5,21 %)**, Česká republika zaostává za Polskem o 1,02 %, což je stále vyšší hodnota než evropský průměr (4,02%). Nejméně vysokoškolských studentů nalezneme v Maďarsku (3,83%). V případě **celoživotního vzdělávání** může **konkurovat Evropě (10,5 %) pouze Česká republika**. Podíl celoživotně vzdělávajícího se obyvatelstva činil v posledním sledovaném roce **9,7 %, což je takřka trojnásobek průměru zbylých zemí V4**. Nejlepší situace ve zdravotnictví v podobě počtu praktických lékařů je v České republice, kdy na 100tis. obyvatel připadá 364 praktických lékařů. Naopak nejhůře je na tom v této oblasti Polsko, kde je k dispozici pro 100tis. obyvatel pouze 219 praktických lékařů. Tuto situaci však pro Českou republiku nevylepší kapacita lůžek, kdy se za sledované období snížil počet nemocničních lůžek o téměř 10 %. Nejdelšímu **zdravému životu** se mohou těšit obyvatelé v **České republice**, v případě **žen 64,1 let** a v případě **mužů 62,3 let**. Nejhorší situaci z hlediska nečistoty ovzduší nalezneme v Polsku, naopak **nejméně škodlivin** v ovzduší v **Maďarsku**. Nejvíce prostředků jako podílu HDP na ochranu životního prostředí vynakládá Česká republika (1,42 % HDP).

V další části práce byla provedená **analýza hlavních komponent** v programu **IBM SPSS**. V průběhu analýzy hlavních komponent jsem se potýkal se značnou multikolinearitou dat způsobenou nízkým počtem pozorování (9 let) a vysokým počtem proměnných. Tato skutečnost mě vedla ke značné redukci proměnných, které se vyznačovaly velice silnou či naopak velice slabou korelací. Z provedené analýzy hlavních komponent **u všech zemí** vyšly **dva faktory determinující tamní životní úroveň**. Faktory či komponenty byly tvořeny v případě České republiky, Slovenska a Polska šesti proměnnými. V případě Maďarska pak pěti proměnnými. V každé zemi bylo nalezeno několik proměnných, které ovlivňují životní úroveň pozitivně i negativně. Pozitivní či negativní vliv je dán hodnotou jednotlivých nasycení u příslušných faktorů. **Společnou proměnnou**, která determinuje životní úroveň alespoň u **třech zemí V4** je koncentrace **PM10 částic**, která se vyznačuje svým negativním vlivem na životní úroveň. Tato negativně působící proměnná ovlivňuje životní úroveň na Slovensku, v České republice a Maďarsku. Obdobně jako proměnná **PM10** se podílí na životní úrovni v případě tří zemí proměnná zahrnující **ekologické daně**, které mají také negativní vliv na životní úroveň. Proměnná **ekologických daní** působí na Slovensku, v Polsku a Maďarsku. Poslední proměnnou, která byla shodně určena analýzou hlavních komponent alespoň u třech zemí, je proměnná s názvem - **doba života strávená v zaměstnání**. V případě této proměnné

byl zkoumán její vliv na životní úroveň, neboť v tomto případě její vliv není zcela jednoznačný. Na straně jedné působí negativně na životní úroveň v podobě ztráty volného času, na straně druhé pak zvýšenou mzdou za vyšší počet odpracovaných hodin. Tato proměnná se vyskytovala v případě Polska, Maďarska a České republiky vždy ve faktoru, který pozitivně ovlivňoval životní úroveň dané země. Nasycenost faktoru touto proměnnou byla ve všech případech shodná s proměnnými, v témž faktoru, které jsou svým pozitivním vlivem na životní úroveň známy. Proto je v této práci uvažován **pozitivní vliv *doby života strávené v zaměstnání na životní úroveň***, a to z pohledu vyšších příjmů, vyšší odborné vzdělanosti a ekonomické aktivity obyvatelstva spojené s touto proměnnou.

Proměnné, které byly shodné alespoň u dvou zemí, jsou: *průměrné příjmy v PPS, domácnosti bez práce a podíl mladistvých ve školách*. Z hlediska obsazenosti jednotlivých proměnných a jejich příslušnosti k šesti vybraným dimenzím, bylo v provedené analýze hlavních komponent ve výsledných maticích faktorových zátěží **zahrnuto 14 z 28 vstupních proměnných**. V případě **dimenze „zdravotnictví“ nevstoupila** do výsledné matice faktorových zátěží žádná proměnná. Vliv proměnných na dimenzi „zdravotnictví“ není zcela nulový. V případě proměnné *PM10* můžeme úvahou dospět k závěru, že tato proměnná ovlivňuje zdraví obyvatel dané země. Nicméně se provedenou analýzou hlavních komponent nepodařilo zařadit proměnnou z dimenze zdravotnictví do výsledné matice faktorových zátěží. Při stanovení předpokladů v podobě míry KMO testu byl tento předpoklad uvolněn v případě Slovenska, kde KMO index činil 0,657, což ve výsledné analýze hlavních komponent nemělo žádný negativní důsledek. V případě Slovenska je životní úroveň ovlivňována dvěma faktory. První faktor působí na životní úroveň negativně a zahrnuje proměnné – *dlouhodobá nezaměstnanost, domácnosti bez práce, Giniho koeficient a PM10*. Všechny tyto proměnné se podílí na nasycení faktoru kladně. Což je v souladu s jejich negativním vlivem na životní úroveň. Negativní dopad proměnné – *ekologické daně* můžeme vidět v případě Slovenska ve druhém faktoru. Tento negativní dopad na druhý faktor je vyvážen vyšší nasyceností proměnné – *podíl mladistvých ve školách*, která má kladný vliv na životní úroveň. Proměnná – *podíl mladistvých ve školách* však svou nasyceností převažuje ekologické daně. Celkový vliv druhého faktoru je proto v případě Slovenska kladný.

Polsko se při analýze hlavních komponent **od ostatních zemí lišilo**. Do prvního faktoru vstoupilo pět proměnných a druhý faktor **byl tvořen pouze jednou proměnnou** – *podíl mladistvých ve školách*. Tato proměnná má na životní úroveň pozitivní vliv a výsledný celkový pozitivní vliv má také druhý faktor. První faktor v případě Polska je tvořen proměnnými – *školní docházka, doba života v práci, průměrné příjmy v PPS, ekologické daně a domácnosti bez práce*. Nasycenost jednotlivých proměnných byla rozhodující pro celkový vliv tohoto faktoru na životní úroveň. Celkový vliv prvního faktoru v případě Polska je kladný. Faktorové zátěže proměnných – *školní docházka, doba života v práci a průměrné příjmy v PPS* se podílí kladně na sycení tohoto faktoru. Oproti nim negativně působící proměnné na první faktor jsou *ekologické daně a domácnosti bez práce*, které však

hodnotami faktorových zátěží nemohou převýšit hodnotu faktorových zátěží pozitivně sycených proměnných. V Polsku, se v jako jediné zemi, podílí na životní úrovni dva faktory, které mají shodný pozitivní vliv na životní úroveň.

Jistou **odlišnost lze pozorovat také u Maďarska**, kde výsledná matice faktorových zátěží zahrnovala **pouze pět proměnných**. V případě prvního faktoru byl vliv na životní úroveň pozitivní, neboť proměnné – *doba života v práci a průměrné příjmy v PPS* převážily negativně podílející se proměnou na nasycení prvního faktoru, a to proměnnou *ekologických daní*. V případě druhého faktoru je situace pozitivního či negativního vlivu na životní úroveň poněkud nejistá, protože druhý faktor je tvořen dvěma proměnnými, které mají téměř shodné protichůdné faktorové zátěže. Nelze tedy jednoznačně říci, jestli se podílí pozitivním vlivem v podobě proměnné – *výdaje na žáka v PPS* či negativním vlivem na životní úrovni v podobě koncentrace škodlivin *PM10*. Poslední zkoumanou zemí z Visegrádské čtyřky byla **Česká republika**, ve které **ovlivňují životní úroveň dva faktory**, přičemž jeden pozitivně a druhý negativně. V případě **negativního vlivu** prvního faktoru působí proměnné – *míra materiální deprivace, koeficient příjmové nerovnosti S80/S20, míra chudoby* a koncentrace *PM10*. Druhý faktor se podílí na životní úrovni České republiky **pozitivně** a zahrnuje proměnné – *doba života v práci a celoživotní vzdělání*.

V této diplomové práci se mi **povedlo určit faktory ovlivňující životní úroveň** v jednotlivých zemích Visegrádské čtyřky. Životní podmínky a také celková životní úroveň se v jednotlivých zemích liší. Z provedené analýzy můžeme vidět značné odlišnosti v podobě lišících se proměnných, které ovlivňují životní úroveň obyvatel daných zemí. Jednotlivé faktory determinující životní úroveň nejsou v žádném zkoumaném případě stejné. Každý faktor je unikátní a podílí se na životní úrovni dané země jedinečným způsobem. Snaha vystihnout jejich podstatu v **podobě matic faktorových zátěží**, jako vizuálního výsledku analýzy hlavních komponent, byla cílem této práce. V tomto ohledu se mi podařilo splnit dílčí cíle této diplomové práce a tím i hlavní cíl práce v podobě nalezení jednotlivých faktorů, které vystihují a ovlivňují životní úroveň v zemích V4.

6 Literatura

Arab Human Development in the Twenty-first Century The Primacy of Empowerment. Cairo: Amer Univ in Cairo Pr, 2014. ISBN 978-977-4166-587.

ARNOLD, Roger A. *Economics*. 11th ed. , Student ed. Melbourne, Vic.: South-Western Cenage Learning, 2014. ISBN 978-113-3189-756.

BRDEK, Miroslav a Hana JÍROVÁ. *Sociální politika v zemích EU a ČR*. Vyd. 1. Praha: Codex Bohemia, 1998, 391 p. ISBN 80-859-6371-X.

BRENOS, Ralph V. *Focus on poverty*. New York: Nova Science Publishers, c2006, x, 143 p. ISBN 978-160-0212-314.

BUDÍKOVÁ, M., KRÁLOVÁ, M., MAROŠ B. *Průvodce základními statistickými metodami*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010. ISBN 8024775115

Demografický informační portál. *Demografický informační portál* [online]. © 2004-2014 [cit. 2014-12-30]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_umrtnostobecne=

EDITED BY SAUL BECKER, Alan Bryman and Harry Ferguson. *Understanding research for social policy and practice: themes, methods and approaches*. 2nd ed. Bristol: Policy, 2012. ISBN 978-184-7428-165.

EUR-Lex [online]. 2014 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: http://europa.eu/index_cs.htm

European environment agency. *Particulate Matter (PM10): annual mean concentrations in Europe* [online]. 2012 [cit. 2014-12-05]. Dostupné z: <http://www.eea.europa.eu/themes/air/interactive/pm10>

Euroskop.cz: Visegrádská skupina bude v EU hájit jadernou energetiku. *Euroskop.cz* [online]. 14.10. 2013 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9002/23051/clanek/visegradska-skupina-bude-v-eu-hajit-jadernou-energetiku/>

EUROSTAT. Eurostat-OECD methodological manual on purchasing power parities. Paris: OECD, 2006. ISBN 92-790-1868-X.

Finmag.cz: Jak neměřit nerovnost. *Finmag.cz* [online]. ©2014 [cit. 2014-12-17]. Dostupné z: <http://finmag.penize.cz/ekonomika/266516-fetis-cisel-jak-nemerit-nerovnost>

FIREBAUGH, Glenn. *The new geography of global income inequality*. 1st Harvard University Press pbk. ed. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 2006. ISBN 978-067-4019-874

Geist, B. *Sociologický slovník*. Praha: Nakladatelství VICTORIA PUBLISHING, 1992

Gross Domestic Product - GDP. *Investopedia: Educating the world about finance* [online]. 2014 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/terms/g/gdp.asp>

HANQUE OHIDUL, M. *Income Elasticity and Economic Development: Methods and Applications*. Dodrecht: Springer 2005, ISBN: 10 0-387 24292-9.

HEBÁK, P.; HUSTOPECKÝ, J. et al. 2007. *Vícerozměrné statistické metody* [3]. 2. vyd. Praha : Informatorium, 2007. ISBN 978-80-7333-001-9.

- How is poverty measured?. *EAPN* [online]. 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.eapn.eu/en/what-is-poverty/how-is-poverty-measured>
- Hrubý domácí produkt (HDP): Metodika. *Český statistický úřad* [online]. 01.10.2014 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_\(hdp\)](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_(hdp))
- Hrubý domácí produkt (HDP): Metodika. *Český statistický úřad* [online]. 01.10.2014 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_\(hdp\)](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_(hdp))
- Human Development Index: How to cope with its limitations. *Global Politics* [online]. 2001–12 © [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/human-development-index-how-to-cope-with-its-limitations>
- Human Development Reports* [online]. 2014 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en>
- CHANT, Sylvia H. *The international handbook of gender and poverty: concepts, research, policy*. Northampton, MA: Edward Elgar, c2010, xxxiv, 698 p. ISBN 978-184-8443-341.
- CHOTIKAPANICH, Duangkamon. *Modeling income distributions and Lorenz curves*. New York: Springer, c2008, xiv, 322 p. ISBN 03-877-2796-5.
- inequality, Oxford: Oxford University Press, 2009, ISBN 9780199231379
- Investopedia: Corruption Perception Index (CPI) Definition. *Investopedia: Educating the world about finance* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/terms/c/corruption-perception-index.asp>
- Investopedia: Income Definition. *Investopedia* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/terms/i/income.asp>
- J.B.E. Steenkamp, H. C. M. Van Trijp, J. Ten Berge - Perceptual Mapping Based on Idiosyncratic Sets of Attributes - *Journal of Marketing Research* 1994.
- JENÍČEK, V., FOLTÝN, J: *Globální proměny světa – v ekonomických souvislostech*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.
- KEBZA, V. *Zdravý životní styl 1.vyd., Jihlava: Idea, 1998. 1 nestránkový svazek*.
- Klíčové indikátory ŽP ČR: ovzduší. *CENIA* [online]. 2008 [cit. 2014-12-17]. Dostupné z: <http://issar.cenia.cz/issar/page.php?id=1511>
- KNAUSOVÁ, Ivana. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-1021-4
- KOTLER, Philip a Kevin Lane KELLER. *Marketing management*. [4. vyd.]. Překlad Tomáš Juppa, Martin Machek. Praha: Grada, 2013, 814 s. ISBN 978-80-247-4150-5.
- KOTLER, Philip. *Marketing a management*. 12. vyd. Praha: GRADA PUBLISHING a.s., 2007, 792 s. ISBN 978-80-247-1359-5
- KOTLER, Philip. *Moderní marketing: 4. evropské vydání*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 1041 s. ISBN 978-80-247-1545-2.
- KOUDELKA, Jan. *Spotřební chování a marketing*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1997. s.12. ISBN 80-7169-372-3.

- KOUDELKA, Jan. *Spotřební chování a segmentace trhu*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006, 227 s. Edice učebních textů. Marketing. ISBN 80-867-3001-8.
- KREBS, Vojtěch a kolektiv. *Sociální politika*. 3., přepracované vydání. Praha : ASPI, 2005. 21 s. ISBN 80-7357-050-5)
- LAMB, Charles W, Joseph F HAIR a Carl D MCDANIEL. *Essentials of marketing*. 6th ed. London: Cengage Learning [distributor], c2009, xxix, 546 p. ISBN 03-246-5620-3.
- Lindner, Strnad: 2006: 120) Lindner, Tomáš, and Michal Strnad. 2006. Světová banka a vývoj jejích strategií v boji proti chudobě. *Mezinárodní vztahy* (2): 120-140
- Lubomír Zaorálek - *Názory Aktuálně*. *Aktuálně.cz* [online]. 1999 – 2014 © [cit. 2014-12-15]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/~resta~/blogy/lubomir-zaoralek.php?itemid=14939>
- M. Meloun, J. Militký: *Kompendium statistického zpracování dat*, Karolinum Praha 2012, 3. vydání, včetně DVD s databází dat 1700, 985 stran
- MACEK, Jan., FISCHER, Jakub., POTŮČKOVÁ, Čestmíra, a kol. *Ekonomická a sociální statistika*. 1. vydání, Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2008, 242 s., ISBN 978-80-7043-642-4
- MANKIW, N. *Zásady ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999, 763 s. ISBN 80-716-9891-1.
- MAREŠ P., RABUŠIC L. K měření subjektivní chudoby v české společnosti. *Sociologický časopis*, 1996, Vol. 32 (No. 3: 297-315)
- MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 1999, 248 p. ISBN 80-858-5061-3
- Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/ministerstvo-vnitra-ceske-republiky.aspx>
- MOTLOVÁ, L., DRAGOMIRECKÁ, E. Schizofrenie a kvalita života. *Psychiatrie*, 2003, roč. 7, č. 1., s. 84 - 90.
- MPSV.CZ: Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2013 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/>
- Multidimensional Poverty Index (MPI). *United Nations Development Programme: uman Development Reports* [online]. 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/multidimensional-poverty-index-mpi>
- National accounts and GDP: Statistics Explained. *Eurostat* [online]. November 2014. [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/National_accounts_and_GDP
- NOLAN, B., SMEEDING, T., SALVERDA, W., *The Oxford handbook of economic*
- NOVOTNÁ, Alena a Anna ŽILOVÁ. *Chudoba a dobrovolná skromnost'*. Ružomberok: Verbum, 2011, 200 s. ISBN 978-808-0847-357
- OECD iLibrary: Social benefits. *OECD iLibrary: Organisation for Economic Co-operation and Development* [online]. 2009 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264067981-en/05/04/index.html;jsessionid=8tac512kerjkb.x-oecd-live-01?contentType=&itemId=%2Fcontent%2Fchapter%2F9789264075108-21->

en&mimeType=text%2Fhtml&containerItemId=%2Fcontent%2Fserial%2F22200444&accessItemIds=%2Fcontent%2Fbook%2F9789264067981-en

Patria.cz: OECD: Rozevření nůžek příjmové nerovnosti enormně narůstá. *Patria.cz* [online]. 2.10.2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: zpravodajstvi/2742691/oecd-rozevreni-nuzek-prijmoven-nerovnosti-enormne-narusta.htm

REEDER, By Charles Booth. Introd. by David A. *Charles Booth's descriptive map of London poverty 1889*. [Nachdr. d. Ausg.: London, 1889]. London: London Topographical Society, 1984. ISBN 09-020-8720-7.

RIMÁRČÍK, M. *Štatistika pre prax*. : vydané nákladem vlastním, 2007. ISBN 8096981311.

RINGEN, S. Problém chudoby – několik doporučení k definici a měření. *Sociologický časopis*, roč. 41, č. 1/2005: 125-139.)

Robin Hood Index. *SCFM* [online]. © Copyright 2005-2012 [cit. 2014-12-17]. Dostupné z: <http://finance-management.cz/080vypisPojmu.php?X=Robin+Hood+Index&IdPojPass=104>

ROMNEY, David M, Roy I BROWN a Prem S FRY. *Improving the quality of life: recommendations for people with and without disabilities*. Boston: Kluwer Academic Publishers, 1995, 272 p. ISBN 07-923-3234-2.

Rural households' livelihood and well-being: statistics on rural development and agriculture household income. New York: United Nations, 2007, xvi, 533 p. ISBN 978-921-1169-676.

SANFORD, Jonathan E. *Developing countries: definitions, concepts and comparisons*. New York: Novinka Books, c2003, ix, 56 p. ISBN 15-903-3750-6

SAUNDERS, Peter. *The ends and means of welfare: coping with economic and social change in Australia*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, 304 p. ISBN 05-215-2443-1.

SELIN, Helaine a Gareth DAVEY. *Happiness across cultures: views of happiness and quality of life in non-Western cultures*. Dordrecht: Springer, 2012, xxiii, 504 pages. Science across cultures, volume 6. ISBN 94-007-2699-6.

SEN, Amarty. From Income inequality to economic equality. In: *Southern Economic Journal* [online]. 1997 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: http://web.stanford.edu/group/scspi/_media/pdf/Reference%20Media/Sen_1997_Theory.pdf

SINGH, Tarlok. *Towards an integrated society: reflections on planning, social policy and rural institutions*. Westport, Conn.: Greenwood Pub. Corp, 1969, xii, 554 p. ISBN 08-371-2338-0.)

SLANÝ, Antonín. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2003, xiii, 375 s. ISBN 80-717-9738-3

SOCIOWEB.CZ [online]. 2012 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=114&lst=103>

SOLOMON M.G., SOREN B., ASKEGAARD M., HOGG K., *Consumer Behaviour: a european perspective*, third edition. Madrid: Prentice hall Europe 2006, 701 s. ISBN 978-0273-68752-2

SPICKER, Paul, Sonia ÁLVAREZ LEGUIZAMÓN a David GORDON. *Poverty: an international glossary*. [2nd ed.]. New York: Zed Books, 2007, p. cm. ISBN 97818427782271-84277-822-6.

- SPOOR, Edited by Max. *Globalisation, poverty and conflict a critical "development" reader*. [Online-Ausg.]. Berlin [u.a.]: Springer, 2004. ISBN 14-020-2857-1.
- Standard Of Living Definition. *Investopedia: Educating the world about finance* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/terms/s/standard-of-living.asp>
- Standard Of Living Vs. Quality Of Life. *Investopedia: Educating the world about finance* [online]. 2014 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/articles/financial-theory/08/standard-of-living-quality-of-life.asp>
- Standard Of Living Vs. Quality Of Life. *Investopedia: Educating the world about finance* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/articles/financial-theory/08/standard-of-living-quality-of-life.asp>
- STANEK, Vojtech. *Sociálna politika*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, 391 s. ISBN 80-890-8566-0.
- STEJSKAL, L. -- STÁVKOVÁ, J. Education as an Income Situation Determinant of a Consumer. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2010. sv. 48, č. 6, s. 483--489. ISSN 1211-8516.
- Středoevropské centrum pro finance a management (SCFM)* [online]. © 2005-2012 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.finance-management.cz/>
- SVATOŠOVÁ, L., Kaba, B.: *Statistické metody II*. Praha: ČZU, 2008, ISBN 978-80-213-1736-9.
- ŠRŮTKA, Jan. *Otázky životní úrovně*. Vyd. 1. Brno : Univerzita J. E. Purkyně, Filozofická fakulta, 1968.
- Štatistický úrad SR [online]. 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: http://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/home!/ut/p/b1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfGjz0IDzT0tnjwMHQ0s_IjcDTxDHAPcg7xMDA1MTIEKI0EKDHAARwNC-sP1o8BKnN0dPUzMfQwMLHzcTQ08HT1CgywDjY0NHI2hCvBY4eeRn5uqX5AbYZBl4qgIAL9TbiU!/dl4/d5/L2dBISevZ0FBIS9nQSEh/
- ŠUSTOVÁ, Šárka. Roste podíl osob pod hranicí příjmové chudoby [online]. 2010-06-01, [cit. 2014-10-10]
- The Height of Inequality. *The Atlantic* [online]. zaří 2009 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2006/09/the-height-of-inequality/305089/>
- The Visegrad Group: the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia* [online]. 2000-2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/>
- TOWNSEND, Peter. *Poverty in the United Kingdom: a survey of household resources and standards of living*. Berkeley: University of California Press, c1979, 1216 p. ISBN 05-200-3976-9.
- VAĎUROVÁ, H.; MÜHLPACHR, P. *Kvalita života*. Brno: MU v Brně, 2005. ISBN 80-210-3754-7.
- WHO Quality of Life-BREF (WHOQOL-BREF). World Health Organization [online]. 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/whoqolbref/en/
- Veenhoven, R. (2000) The Four Qualities of Life: ordering concepts and measures of the good life. *Journal of Happiness Studies: an interdisciplinary forum on subjective well-being*. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1765/8862>
- VYSEKALOVÁ, Jitka. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 356 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3528-3.

VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie spotřebitele: jak zákazníci nakupují*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 283 s. ISBN 80-247-0393-9.

WALSH, Mark, Paul STEPHENS a Stephen MOORE. *Social policy*. Cheltenham, Glos., U.K.: Stanley Thornes, 2000, vi, 386 p. ISBN 07-487-4591-2.

World Bank Group [online]. © 2014 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/>

ZAMAZALOVÁ, Marcela. *Marketing*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xxiv, 499 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-115-4.

Životní úroveň - CoJeCo - Vaše encyklopedie [online]. 14.3.2000 , 29.8.2000 [cit. 2007-04-10].
Dostupný
z WWW:<http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=109875&s_lang=2&title=%9Eivotn%ED%20%FArov

7 Přílohy

A. Data Česká republika

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Míra mat. deprivace	22,7	19,7	16,4	16,2	15,6	15,1	16,1	16,8	15,9
Hloubka mat. deprivace	3,8	3,8	3,7	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6
Těžce mat.deprivované obyv. v 1000	1190	980	750	696	635	644	641	683	679
Bytová deprivace poč.položek	3,5	2,9	2,3	2,1	2,3	1,9	1,8	1,7	2,2
Nezaměstnanost	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7	7
Dlouhodobá nezaměstnanost	4,2	3,9	2,8	2,2	2	3	2,7	3	3
domácnosti bez práce	7,4	7,2	6,5	6	6,7	6,7	6,3	6,5	6,3
% dom. S nízkou prac. Intenzitou	8,9	8,9	8,6	7,2	6	6,4	6,6	6,8	6,9
Doba života v práci v letech	33,7	33,9	33,8	33,7	33,9	33,9	33,9	34,3	
Gini	26,0	25,3	25,3	24,7	25,1	24,9	25,2	24,9	24,6
S80/S20	3,7	3,5	3,5	3,4	3,5	3,5	3,5	3,5	3,4
Dom. Poverrate	10,4	9,9	9,6	9,0	8,6	9,0	9,8	9,6	8,6
prum.prijmy PPS	8 735	9 307	10 023	10 914	11 444	10 923	11 315	11 602	12 034
median v PPS	7 641	8 261	8 841	9 725	10 104	9 660	9 989	10 313	10 649
poverate před transfery	21,2	21,6	20,1	20,0	17,9	18,1	18,0	17,6	16,6
poverrate po transferech	10,4	9,9	9,6	9,0	8,6	9,0	9,8	9,6	8,6

Výdaje na žáka PPS	3884,98	4596,8	4659,8	4452	4802,174	4729,6	5229,81		
18letí ve vzdělání	89	88,2	88,4	89,3	88	89,4	90,3	89,9	
Celoziv. Vzdělání % populace	5,6	5,6	5,7	7,8	6,8	7,5	11,4	10,8	9,7
prakti. Lékaři na 100tis. Oby	355,428	356,3592	356,2457	354,1808	356,1587	358,7865	363,6688		
Umrtnost na 100tis. Obyv.	1518,9	1425,9	1381,1	1343,3	1346	1307,4			
Terciární vzdělání % pop.	3,3	3,3	3,54	3,79	4	4,18	4,25	4,19	
Skolní docha. V letech	17,2	17,2	17,4	17,6	17,8	18	18,1	18,1	
PM10	35	36	28	26	27	30	29	27	
% z HDP eko. Daně	2,58	2,48	2,41	2,35	2,4	2,38	2,47	2,35	
vl.vydaje eko. V průmyslu	1540,1	1447,5	1401,2	1363,3	1363,9	1325,5	18	17,6	
vl.vydaje public sektor		13,2	13,14	12,79	12,6	13,18	14,05	13,79	
delka zdravého života muži	58	57,9	61,4	61,2	61,1	62,2	62,2	62,3	
delka zdravého života females	60	59,9	63,3	63,4	62,7	64,5	63,6	64,1	
počet nem.luzek na 100tis.obyv	755,2784	742,4677	730,6061	718,7412	711,4116	702,5588	683,588		

B. Data Maďarsko

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Míra mat. deprivace	39,7	37,4	38,6	37,1	40,3	39,9	42,2	44	44,1
Hloubka mat. deprivace	4	4	3,9	3,8	3,8	3,9	3,9	4	4,1
Těžce mat.deprivované obyv.% domácn.	22,9	20,9	19,9	17,9	20,3	21,6	23,1	25,7	26,8
Bytová deprivace poč.položek	8,1	5,8	6,7	7,3	5,2	4,7	5,5	5,3	6,1
Nezaměstnanost	7,2	7,5	7,4	7,8	10	11,2	10,9	10,9	10,2
Dlouhodobá nezaměstnanost	3,2	3,4	3,4	3,6	4,2	5,5	5,2	4,9	5
domácnosti bez práce	12,3	11,8	11,9	12,5	13,1	12,9	12,5	11,6	11,2
% populace. S nízkou prac. Intenzitou	9,5	13,1	11,3	12	11,3	11,9	12,2	12,8	12,6
Doba života v práci v letech	28,4	28,7	28,8	28,8	28,9	29,3	29,7	30,4	
Gini	27,6	33,3	25,6	25,2	24,7	24,1	26,8	26,9	28,0
S80/S20	4,0	5,5	3,7	3,6	3,5	3,4	3,9	4,0	4,2
Dom. Poverrate	13,5	15,9	12,3	12,4	12,4	12,3	13,8	14,0	14,3
prum.prijmy PPS	6 316	7 240	7 196	7 237	7 502	7 324	8 112	8 630	8 505
median v PPS	5 561	6 077	6 490	6 597	6 836	6 708	7 202	7 725	7 512
poverate před transfery	29,4	29,6	29,3	30,4	28,9	28,4	28,9	27,1	26,3
Výdaje na žáka PPS	3953	4173,75	4258,49	4358,356	4303,754	4372,25	4443,877		
18letí ve vzdělání	79,3	82,2	83	83,8	83	87,9	89,2	86	

Celoziv. Vzdelani % populace	3,9	3,8	3,6	3,1	2,7	2,8	2,7	2,8	3
prakti. Lekari na 100tis. Oby	278,1285	303,5833	280,3264	309,0598	302,0758	286,8593	295,8364		
Umrtnost na 100tis. Obyv.	1715,5	1625,8	1615,5	1557	1540,4	1525,7			
Terciarni vzdelani % pop.	0,043179	0,043537	0,042876	0,041183	0,039647	0,038844	0,038245	0,038341	
Skolni docha. V letech	17,7	17,8	17,8	17,7	17,6	17,6	17,7	17,7	
PM10	39	37	32	29	30	31	33	29	
% z HDP eko. Daně	2,8	2,85	2,83	2,73	2,69	2,67	2,54	2,55	
vl.vydaje eko. V prumyslu	0,63	0,51	0,51	0,46	0,66	0,63	0,71	0,71	
vl.vydaje public sektor	0,63	0,61	0,29	0,22	0,2	0,36	0,27	0,33	
delka zdraveho zivota muži	52,2	54,4	55,1	54,8	55,9	56,3	57,6	59,2	
delka zdraveho zivota females	54,3	57,2	57,8	58,3	58,2	58,6	59,1	60,5	
počet nem.luzek na 100tis.obyv	785,4217	791,6798	718,5917	710,5067	714,382	718,1783	718,7221		

C. Data Polsko

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Míra mat. deprivace	50,8	44	38,2	32,3	29,5	28,4	26,4	27,8	25,5
Hloubka mat. deprivace	4,2	4,1	3,9	3,8	3,8	3,8	3,7	3,7	3,7
Těžce mat.deprivované obyv.% domácn.	33,8	27,6	22,3	17,7	15	14,2	13	13,5	11,9
Bytová deprivace poč.položek	8	7,2	6,7	6	5,7	4,9	4,1	4	3,3
Nezaměstnanost	17,9	13,9	9,6	7,1	8,1	9,7	9,7	10,1	10,3
Dlouhodobá nezaměstnanost	10,3	7,8	4,9	2,4	2,5	3	3,6	4,1	4,4
domácnosti bez práce	14,8	13,2	11,6	10,1	10,2	10,4	10,1	10,1	10,4
% populace. S nízkou prac. Intenzitou	14,3	12,4	10,1	8	6,9	7,3	6,9	6,9	7,2
Doba života v práci v letech	30,6	30,2	30,2	30,6	31	31,6	31,8	32,1	
Gini	35,6	33,3	32,2	32,0	31,4	31,1	31,1	30,9	30,7
S80/S20	6,6	5,6	5,3	5,1	5,0	5,0	5,0	4,9	4,9
Dom. Poverrate	20,5	19,1	17,3	16,9	17,1	17,6	17,7	17,1	17,3
prum.prijmy PPS	5 712	6 067	6 645	8 004	8 660	8 801	9 627	10 073	10 536
median v PPS	4 759	5 095	5 609	6 732	7 376	7 578	8 322	8 635	9 104
poverate před transfery	29,8	28,6	26,5	25,1	23,6	24,4	24,1	22,9	23,0
Výdaje na žáka PPS	2703,929	2833,887	3021,67	3336,357	3446,17	3951,4	4115,52		
18letí ve vzdělání	92,9	93,6	93,9	91,6	92,2	92,7	93,2	93,3	

Celoziv. Vzdelani % populace	4,9	4,7	5,1	4,7	4,7	5,2	4,4	4,5	4,3
prakti. Lekari na 100tis. Oby	213,806	217,9162	219,0917	216,119	217,063	216,9597	218,5619		
Umrtnost na 100tis. Obyv.	1481,5	1437,8	1427,3	1398,6	1387,2	1328,5			
Terciarni vzdelani % pop.	0,055486	0,056233	0,056311	0,056827	0,056377	0,056297	0,053992	0,052083	
Skolni docha. V letech	17,8	17,8	17,8	17,8	18	18,1	18,1	18,3	
PM10	35	42	32	31	35	39	39	37	
% z HDP eko. Daně	2,64	2,74	2,67	2,6	2,56	2,58	2,55	2,52	
vl.vydaje eko. V prumyslu	0,74	0,72	0,78	0,78	0,81	0,8	0,81	0,89	
vl.vydaje public sektor	0,43	0,48	0,44	0,41	0,49	0,49	0,54	0,49	
delka zdraveho zivota muži	61,2	58,4	57,6	58,5	58,3	58,5	59,1	59,2	
delka zdraveho zivota females	66,9	62,9	61,5	63	62,5	62,3	63,3	62,9	
počet nem.luzek na 100tis.obyv	652,0558	647,2019	642,3751	661,954	665,28	655,7111	654,6945		

D. Data Slovensko

	2005	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Míra mat. deprivace	42,6	35,7	30,2	27,8	24,5	24,9	22	22,7	23,4
Hloubka mat. deprivace	3,8	3,8	3,7	3,6	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7
Těžce mat.deprivované obyv.% domácn.	22,1	18,2	13,7	11,8	11,1	11,4	10,6	10,5	10,2
Bytová deprivace poč.položek	8	7,2	6,7	6	5,7	4,9	4,1	4	3,3
Nezaměstnanost	16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,5	13,7	14	14,2
Dlouhodobá nezaměstnanost	11,8	10,3	8,3	6,7	6,5	9,3	9,3	9,4	10
domácnosti bez práce	10,3	9,5	8,9	7,5	8,2	9,2	8,7	8,4	8,6
% populace. S nízkou prac. Intenzitou	6,6	6,2	6,4	5,2	5,6	7,9	7,7	7,2	7,6
Doba života v práci v letech	32,3	32,1	32	32,3	32,3	32,4	32,5	32,8	
Gini	26,2	28,1	24,5	23,7	24,8	25,9	25,7	25,3	24,2
S80/S20	3,9	4,1	3,5	3,4	3,6	3,8	3,8	3,7	3,6
Dom. Poverrate	13,3	11,6	10,6	10,9	11,0	12,0	13,0	13,2	12,8
prum.prijmy PPS	4 391	5 305	6 182	7 310	8 710	9 273	9 933	10 688	10 320
median v PPS	3 990	4 620	5 608	6 763	7 852	8 360	8 975	9 799	9 568
poverate před transfery	21,9	20,0	18,2	18,4	17,1	19,8	19,5	20,0	20,1
Výdaje na žáka PPS	2545,265	2811,317	3062,8	3341	3649,33	4112,89	4222,336		
18letí ve vzdělání	81,9	82,9	84	82,6	83,6	84,5	84,5	84,9	
Celoziv. Vzdělání % populace	4,6	4,1	3,9	3,3	2,8	2,8	3,9	3,1	2,9

prakti. Lekari na 100tis. Obyv			300,1676						
Umrtnost na 100tis. Obyv.	1687,9	1636,6	1606,6	1551,2	1513,1	1507,4			
Terciarni vzdela- ni % pop.	0,033763	0,036833	0,040572	0,042689	0,043661	0,043503	0,041966	0,04093	
Skolni docha. V letech	16	16,1	16,4	16,5	16,5	16,6	16,5	16,4	
PM10	34	31	29	27	25	30	34	29	
% z HDP eko. Daně	2,39	2,28	2,12	2,05	1,95	1,87	1,85	1,75	
vl.vydaje eko. V prumyslu	1,12	1,02	0,82	0,66	0,61	0,61	0,55	0,54	
vl.vydaje public sektor	0,26	0,27	0,24	0,24	0,27	0,29	0,31	0,32	
delka zdraveho zivota muži	55,2	54,5	55,6	52,1	52,4	52,4	52,1	53,4	
delka zdraveho zivota females	56,6	54,6	56,1	52,6	52,6	52,1	52,3	53,1	
počet nem.luzek na 100tis.obyv	677,0186	671,1604	675,317	655,7139	650,5014	644,334	605,5145		

